

Onsdagen den
31 maj 1978

Onsdagen den 31 maj

Kl. 19.30

*Åtgärder mot nar-
kotikamissbruk*

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

§ 1 Åtgärder mot narkotikamissbruk

Föredrogs socialutskottets betänkande 1977/78:36 med anledning av propositionen 1977/78:105 om åtgärder mot narkotikamissbruk jämte motioner.

I propositionen 1977/78:105 hade regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna den i propositionen förordade ändringen av grunderna för driftbidragen till behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare,

2. till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. under femte huvudtiteln för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 1 770 000 kr.,

3. till Bidrag till driften av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. utöver vad som föreslagits i propositionen 1977/78:100 (bil. 8 p. J 4) anvisa 2 900 000 kr. för budgetåret 1978/79,

4. till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m. utöver vad som föreslagits i propositionen 1977/78:100 (bil. 8 p. J 5) anvisa 5 250 000 kr. för budgetåret 1978/79,

5. till Bidrag till organisationer m. m. under femte huvudtiteln för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag av 9 450 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen läggs fram förslag om väsentligt ökade insatser mot narkotikamissbruket. De grundar sig på den av ledningsgruppen för narkotikafrågor avlämnade rapporten (Ds S 1978:2) Åtgärder mot narkotikamissbruk.

Det betonas att åtgärderna mot missbruket måste spänna över alla delar av samhällslivet. En bred redovisning ges av de insatser som görs inom olika områden.

Huvudvikten läggs vid en kraftig utbyggnad av vårdresurserna, kvantitativt och kvalitativt. Platsantalet vid behandlingshemmen för narkotikamissbrukare beräknas bli i det närmaste fördubblat. Statsbidraget till hemmens drift föreslås höjt. Förslag läggs fram om speciella utbildningsinsatser för personal vid hemmen. För att förstärka behandlingshemmens möjligheter att hjälpa missbrukare till utbildning och arbete föreslås ett tvåårigt projekt i

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk

samarbete med arbetsförmedlingarna.

Inom den öppna narkomanvården beräknas en väsentlig utbyggnad av vårdcentralerna. En vidgad försöksverksamhet med behandling av narkotikamissbrukare vid nyttillkommande alkoholpolikliniker föreslås. Ökad satsning på familjevård förordas.

Stödet till ideella och religiösa organisationers verksamhet mot missbruk föreslås förstärkt. Vikten av förebyggande insatser och information framhävs. Medel föreslås för projekt med syfte att utveckla metoder i skolans förebyggande verksamhet. Det understryks att insatserna mot ungdomsarbetslöshet och åtgärder för att underlätta övergången från skola till arbetsliv är ett viktigt inslag i den förebyggande verksamheten.

För forskning och utvärdering av behandlingsresultat föreslås särskilda medel under en treårsperiod.

En mera allmän differentiering av intagna i kriminalvårdens anstalter även med hänsyn till narkotikakontakt förordas.

Det redovisas att vissa förslag i ledningsgruppens åtgärdsprogram redan har genomförts. Regeringen har sålunda år 1977 beviljat medel för en frivillig drogfri behandlingskedja inom kriminalvården. Ytterligare medel avses bli anvisade. Vidare har regeringen anvisat medel till ett projekt inom FN:s narkotikafond som syftar till minskning av den illegala odlingen av opievallmo. För ändamålet beräknas fortsatt stöd.

De totala kostnaderna för de i propositionen redovisade åtgärderna kan beräknas till ca 30 milj. kr. Däri innefattas dels kostnaderna för vissa insatser som regeringen redan beslutat om under innevarande budgetår, dels kostnader för nästa budgetår. Vidare inräknas i beloppet kostnader för vissa tidsbegränsade projekt som sträcker sig över mer än ett budgetår."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1840 av Thure Jadestig (s),

1977/78:1841 av Göran Karlsson m. fl. (s), vari hemställdes

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om antalet tillkommande platser i behandlingshem för narkotikamissbrukare,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att förnyade förhandlingar togs upp med huvudmännen för att öka antalet platser i behandlingshem för narkotikamissbrukare,

3. att riksdagen godkände de i motionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till anordnande av behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare och inackorderingshem för alkoholmissbrukare,

4. att riksdagen godkände de ändringar i grunderna för bidrag till försöksverksamhet vid alkoholpolikliniker som föreslagits i motionen,

5. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om bidrag till lönekostnader för den särskilda personalutbildningen för narkomanvårdspersonal,

6. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna de riktlinjer för forskning och utvärdering m. m. inom missbruksområdet som angetts i motionen,

7. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av en dokumentationscentral,

8. att riksdagen till Bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner (utbildningsdepartementet) för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.,

9. att riksdagen till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackoreringshem m. m. (socialdepartementet) för budgetåret 1978/79 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 640 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 2 410 000 kr.,

10. att riksdagen till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m. (socialdepartementet) för budgetåret 1978/79 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 800 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 182 750 000 kr.,

1977/78:1842 av Blenda Littmarck (m) och Göthe Knutson (m),

1977/78:1843 av Ulla Tillander (c),

1977/78:1844 av Rune Torwald (c) och

1977/78:1845 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen begärde skyndsamma förslag om effektivare lagstiftning och förbättrade utredningsresurser i syfte att stävja den ekonomiska brottslighet som hade sin utgångspunkt i narkotikapengar,

2. att riksdagen hos regeringen begärde skyndsamma förslag i syfte att säkra alla ungdomars rätt till meningsfulla arbeten,

3. att riksdagen uttalade som sin mening att behandlingsverksamhet inom narkotikaområdet borde vara förbunden med rätt till arbete och utbildning,

4. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag i samråd med berörda kommuner och landsting samt arbetsmarknadsmyndigheter som gav behandlingsverksamheten en inriktning enligt punkt 3,

5. att riksdagen med ändring i propositionen 1977/78:105 beslutade att de föreslagna medlen för behandlingsverksamhet helt reserverades för verksamhet med inriktning enligt punkt 3.

Utskottet hemställde

1. beträffande frågan om avslag på propositionen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1845 yrkandet 5 delvis,

2. beträffande antalet nytillkommande platser i behandlingshem för narkotikamissbrukare m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1841 yrkandena 1 och 2,

3. beträffande ändringar i grunderna för bidrag till anordnande av

behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1841 yrkandet 3,

4. beträffande medelsanvisning att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:105 och med avslag på motionen 1977/78:1841 yrkandet 9 till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. under femte huvudtiteln för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 1 770 000 kr.,

5. beträffande grunderna för driftbidragen till behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare att riksdagen godkände den i propositionen förordade ändringen,

6. beträffande grunderna för bidrag till försöksverksamhet vid alkohol-polikliniker att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1841 yrkandet 4,

7. beträffande utbildningen för viss narkomanvårdspersonal att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1842 i motsvarande del,

8. beträffande tid under vilken bidrag skulle utgå till lönekostnader för personal som genomgick viss utbildning för narkomanvård att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1841 yrkandet 5 och med anledning av propositionen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. beträffande medelsanvisning att riksdagen med anledning av propositionen utöver tidigare anvisat belopp (SoU 1977/78:25 p. 27, rskr 1977/78:188) till Bidrag till driften av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. under femte huvudtiteln för budgetåret 1978/79 anvisade 2 900 000 kr.,

10. beträffande informationsfrågor att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1840, motionen 1977/78:1843 och motionen 1977/78:1844 i motsvarande del,

11. beträffande medelsanvisning att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1977/78:1841 yrkandet 10 utöver tidigare anvisat belopp (SoU 1977/78:25 p. 28, rskr 1977/78:188) till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m. under femte huvudtiteln för budgetåret 1978/79 anvisade 5 250 000 kr.,

12. beträffande narkomanvårdens utformning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1842 i motsvarande del och motionen 1977/78:1844 i motsvarande del,

13. beträffande medelsanvisning att riksdagen med bifall till propositionen till Bidrag till organisationer m. m. under femte huvudtiteln för budgetåret 1978/79 anvisade ett anslag av 9 450 000 kr.,

14. beträffande arbetsmarknads- och utbildningsfrågor i vårdprogrammet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1845 yrkandena 2–4 och 5 delvis,

15. beträffande medelsanvisning till Bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1841 yrkandet 8,

16. beträffande forskning och utvärdering m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1841 yrkandena 6 och 7 samt motionen 1977/78:1844 i motsvarande del,

17. beträffande åtgärder mot viss ekonomisk brottslighet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1845 yrkandet 1.

Följande tre reservationer hade avgivits av Evert Svensson, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell, Lena Öhrsvik och Iris Mårtensson (samtliga s):

Nr 159

**Onsdagen den
31 maj 1978**

Åtgärder mot narkotikamissbruk

1., vari reservanterna ansett att utskottet under 2–4 bort hemställa
2. beträffande antalet nytilkommande platser i behandlingshem för narkotikamissbrukare m. m. att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1841 yrkandena 1 och 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

3. beträffande ändringar i grunderna för bidrag till anordnande av behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare m. m. att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1841 yrkandet 3 godkände vad reservanterna anför,

4. beträffande medelsanvisning att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:105 och med bifall till motionen 1977/78:1841 yrkandet 9 till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. under femte huvudtiteln för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 2 410 000 kr.,

2., vari reservanterna ansett att utskottet under 6 och 11 bort hemställa

6. beträffande grunderna för bidrag till försöksverksamhet vid alkoholpolikliniker att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1841 yrkandet 4 godkände vad reservanterna anför,

11. beträffande medelsanvisning att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1977/78:1841 yrkandet 10 utöver tidigare anvisat belopp (SoU 1977/78:25 p. 28, rskr 1977/78:188) till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m. under femte huvudtiteln för budgetåret 1978/79 anvisade 6 050 000 kr.,

3., vari reservanterna ansett att utskottet under 15 bort hemställa

beträffande medelsanvisning att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1841 yrkandet 8 under nionde huvudtiteln för budgetåret 1978/79 till Bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner anvisade ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Den proposition om åtgärder mot narkotikamissbruk som riksdagen nu skall behandla är viktig av flera skäl. Jag skall här nämna några.

Regeringen för i propositionen fram en rad konkreta och viktiga åtgärder för att skärpa kampen mot narkotikamissbruket. Vissa insatser redovisas som redan har beslutats av regeringen, som starkt har känt behovet av att handla snabbt.

Propositionen ger ett klart uttryck åt regeringens grundsyn på narkotikafrågorna. Där sägs att grundvalen för kampen mot narkotikamissbruket måste vara att samhället inte kan godta något annat bruk av narkotika än det

Åtgärder mot narkotikamissbruk

som är medicinskt motiverat. Allt annat bruk är missbruk och måste med kraft bekämpas. Den grundinställningen delas av ett enigt socialutskott.

I propositionen framhävs också klart att kampen mot narkotikamissbruket måste spänna över alla delar av samhällslivet. Det krävs ett väl utbyggt internationellt samarbete för att minska tillgången på narkotika. Polisen och tullarna har viktiga uppgifter i kampen mot narkotikabrottsligheten.

De förebyggande insatserna måste vara omfattande och väl utformade. Skolan har sitt särskilda ansvar.

De som dragits in i missbruk måste tillförsäkras vård och stöd. Information och forskning måste ges en framträdande plats. Eftersom arbetslöshet lätt blir en grogrund för missbruk, måste vi även av detta skäl göra stora ansträngningar för att skaffa arbete åt ungdomen.

På alla dessa punkter görs redan insatser. I vissa fall har riksdagen i annan ordning tagit ställning till förstärkningar, t. ex. när det gäller polisens personalresurser. I andra fall finns regeringsförslag som riksdagen behandlar i annat sammanhang, t. ex. förslag om fortsatta åtgärder mot ungdomsarbetslösheten.

Att detta nu kommer klart till uttryck i proposition nr 105 är också viktigt. Det visar att det vi här kommer att besluta inte på något sätt är det enda som sker på narkotikaområdet. Vad vi behandlar i dag ingår i stället som en del i ett större helt. Det förstärker och kompletterar samhällets insatser mot narkotikamissbruket. Självfallet är det viktiga och nödvändiga förstärkningar, men det är angeläget att understryka att de utgör en av flera delar i samhällets fortskridande upptrappning av kampen mot narkotikamissbruket.

Propositionen är vidare viktig därför att den ger riksdagen tillfälle att uttala sig om principerna för samhällets vårdpolitik när det gäller narkotikamissbrukare. Den nuvarande narkomanvården har byggts upp under en tioårsperiod i huvudsak enligt de riktlinjer som riksdagen lade fast år 1968. Riksdagens beslut innebar bl. a. att vården av narkotikamissbrukare skall anordnas inom ramen för socialvården och sjukvården.

Vårdorganisationen bör utgöra en vårdkedja innefattande uppsökande verksamhet, öppen och sluten vård, fortsatt behandling och eftervård. Ansvar för den medicinska vården vilar på landstingen, främst psykiatrin, medan ansvaret för den sociala delen av vårdprogrammet vilar på primärkommunerna. Denna ansvarsfördelning bekräftas nu. Statens uppgift är även i fortsättningen att genom ekonomiskt stöd främja utvecklingen av vårdresurserna. Detta stöd är väsentligt. Inom de aktuella vårdområdena uppgår det till 60–75 % av driftkostnaderna.

Narkotikafrågan var ett av de problemområden som jag försökte angripa när jag började mitt arbete som socialminister. I december 1976 sammanträffade jag därför med representanter för kommuner och landsting i de tre storstadsregionerna. Sammanträdet följdes upp i vissa regionala överläggningar för att mer direkt och konkret ta upp de mest angelägna vårdbehoven och vad som måste göras för att klara vårdfrågorna. I förbigående vill jag igen erinra om, att det i detta sammanhang framfördes farhågor för att de medel som anslagits till statsbidrag för anordnande av behandlingshem inte skulle

räcka till och att kommunernas ambitioner därför inte skulle kunna tillgodoses.

Vi kan nu konstatera att de farhågorna inte besannats. Det finns alltjämt medel kvar på anslaget, som inte har utnyttjats. Jag konstaterade detta med ett visst beklagande. Det skulle med hänsyn till sakens vikt ha varit mer tillfredsställande om aktiviteten på området varit så stor att man behövt diskutera tilläggsanslag.

Under 1976 och våren 1977 tydde flera tecken på att narkotikamissbruket förvärrades. Framför allt spreds missbruket av heroin. Jag begärde då regeringens bemyndigande att tillkalla en särskild ledningsgrupp för narkotikafrågor.

Den borde arbeta under en begränsad tidrymd med uppgift att föreslå och initiera ytterligare insatser mot narkotikamissbruket. Ledningsgruppen tillkallades i mars 1977. Den avlämnade sin rapport i februari i år. Enligt min mening har ledningsgruppen utfört ett förtjänstfullt arbete under den korta tid den haft till sitt förfogande. Gruppen har varit enig om att lägga tyngdpunkten i sitt arbete på att söka få till stånd en förstärkning av landstingens och kommunernas vårdresurser för narkotikamissbrukare. Gruppens förslag är att se som en omedelbar, nödvändig upprustning av narkomanvårdens resurser. På längre sikt återstår många frågor att lösa. Det gäller t. ex. narkomanvårdens roll i den integrerade socialvård som kan komma att genomföras på grundval av socialutredningens betänkande.

Regeringens proposition om åtgärder mot narkotikamissbruk bygger på ledningsgruppens rapport. Eftersom socialutskottet i allt väsentligt anslutit sig till regeringens förslag i propositionen, skall jag inte närmare gå in på dess innehåll. Jag vill i stället något beröra det fortsatta arbetet med vissa av de frågor som tas upp i propositionen.

När det gäller utbyggnaden av vården vill jag först nämna att regeringen vid förra veckans regeringssammanträde beviljade bidrag på drygt en halv miljon till ett behandlingshem för narkotikamissbrukare i Åsköping i närheten av Katrineholm. Behandlingshemmet har 24 platser och huvudman är stiftelsen Vallmotorp, där flera stora kommuner är intressenter. Behandlingshemmet startar sin verksamhet i början av nästa månad. Jag noterar med tillfredsställelse detta tillskott till våra knappa behandlingsresurser.

Det arbete som ledningsgruppen startade har inte avstannat i och med att gruppen avlämnat sitt slutbetänkande. Flera av de regionala arbetsgrupper som ledningsgruppen initierade har fortsatt sin verksamhet. En del av dem har under våren kommit så långt att de tagit kontakt med socialstyrelsen för att få förhandsbesked om bidrag för anordnande av behandlingshem. Trots den svåra ekonomiska situation som de flesta kommuner befinner sig i är man beredd att satsa på förstärkningar av narkomanvården. De regionala arbetsgrupperna har vidare gjort det möjligt för flera kommuner att i samarbete med landsting och frivilliga organisationer finna gemensamma lösningar.

Genom att de myndigheter och organisationer som har kontakt med missbrukare är representerade i dessa arbetsgrupper finns det också förut-

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk

sättningar att bättre utnyttja befintliga resurser. Jag är glad över att kunna konstatera att planeringsarbetet gått så snabbt och att de flesta huvudmän visat en klar vilja att bygga ut narkomanvården.

Inom den förebyggande verksamheten föreslås vissa försöksprojekt inom skolans område. Skolöverstyrelsen har utarbetat typprojekt, som tillställts ett antal skolstyrelser och ett par länsskolnämnder. Samtliga tillfrågade har ställt sig positiva till försöksverksamheten och kompletterat typprojekten med goda förslag. Projekten beskrivs i propositionen.

Förslagen om utbildning av behandlingspersonal har rönt stor uppskattning både bland huvudmän och bland personal. Att hela arbetslag kan utbildas gemensamt, innan behandlingsarbetet sätts i gång, uppfattas som mycket positivt. I flera kommuner har bildats arbetsgrupper, som diskuterar hur utbildningen kan anpassas till lokala förhållanden.

Många positiva reaktioner har också mött förslaget om åtgärder för att förbättra missbrukarnas arbetsmarknadssituation.

Reaktionerna från personal inom narkomanvården, från fackliga och ideella organisationer visar att det finns en stark vilja att gemensamt hjälpa till med den svåra uppgiften att skapa förutsättningar för att bereda f. d. missbrukare plats på arbetsmarknaden.

Under våren har socialstyrelsen i samarbete med Kommunförbundet och Landstingsförbundet förberett en omfattande konferensverksamhet i missbruksfrågor. Bl. a. förbereds 25 regionala konferenser under hösten 1978. De skall syfta till att utbilda handledare i missbruksfrågor hos myndigheter, på vårdenheter o. d.

Förslagen till informationsinsatser inom skolans område diskuteras f. n. med skolöverstyrelsen och andra berörda myndigheter och organisationer.

Arbetet har också fortgått när det gäller att utveckla och förstärka familjevården, dvs. vård i enskilt hem. Kontakter har tagits med berörda intresseorganisationer, däribland fosterföräldraföreningar och Lantbrukarnas riksförbund. Försöksprojekten har också förberetts genom kontakter med berörda lokala och regionala myndigheter och organisationer.

Två av försöken – ett i Jämtlands län och ett i Norrbottens län – är klara att starta under sommaren 1978, medan övriga beräknas komma i gång senare under året. Det är också värt att nämna att ledningsgruppens betoning av vård i enskilt hem som ett värdefullt alternativ i missbruksvården har lett till ett påtagligt ökat intresse för vårdformen. Så planerar t. ex. kriminalvårdsstyrelsen ett projekt med syfte att kraftigt öka möjligheterna till vård i enskilt hem för kriminal- och frivårdens klienter.

Jag vill betona att den omständigheten att förberedelsearbetet har fortgått utan att man på alla punkter avvaktat riksdagens beslut inte är något uttryck för vanvördnad mot riksdagen.

Det avspeglar endast de berördas intresse och engagemang och deras vilja att föra fram arbetet så långt det varit möjligt i avvaktan på dagens eller morgondagens beslut här i riksdagen.

Beträffande det internationella samarbetet kan jag säga följande. Sverige har under våren lagt fram förslag till viss effektivisering av det nordiska

tjänstemannasamarbete som sedan länge bedrivs på detta område. Inom Europarådet har arbetet med utvärdering av olika former av vård och behandling av främst unga narkotikamissbrukare påbörjats. Arbetet beräknas kunna avslutas under år 1979.

Inom det mera politiskt betonade samarbetet med EG-staterna på detta område pågår förberedelserna för ett ministermöte den 3 juli i Stockholm. Vid mötet kommer att diskuteras möjligheterna att ytterligare harmonisera lagar och förordningar och över huvud taget effektivisera samarbetet när det gäller insatserna mot den illegala handeln med narkotika.

En viktig fråga vid ministermötet blir satsningen via FN:s narkotikafond på att begränsa den illegala odlingen av främst opievallmo i vissa fattiga länder. En angelägen fråga är att över huvud taget öka FN:s satsning ekonomiskt och personellt på narkotikakontrollen.

Som bekant har dessa frågor hög prioritet i FN:s budget. Slutligen kommer att förberedast ökningarna i det internationella samarbetet rörande förebyggande åtgärder, forskning samt vård och rehabilitering.

Inom FN pågår f. n. med svensk medverkan arbete med att utarbeta ett nytt program för FN:s insatser mot narkotikamissbruket. Beslut om ett allomfattande internationellt program beräknas kunna fattas av FN:s generalförsamling under år 1979.

Det finns naturligtvis många som nu ställer frågan: Hur bedömer regeringen och de ansvariga myndigheterna missbruksläget i dag?

Ledningsgruppens rapport ger vissa besked om hur myndigheter och andra berörda bedömer missbrukets omfattning i landets kommuner. Det är inte meningsfullt att här söka ge en sammanfattning eller söka få fram ett medeltal ur alla dessa uppgifter, som givetvis bygger på uppskattningar. Jag hänvisar till redovisningarna i ledningsgruppens rapport, som finns med som bilaga till propositionen.

Gruppens inventering av missbruksläget har genomförts i form av regionala överläggningar i samtliga län. Vid dessa överläggningar har representanter för resp. kommuner deltagit – och det har varit både politiker och tjänstemän. Landsting, polis, skola, kriminalvård, frivilliga organisationer m. fl. har varit företrädade. Det är dessa uppgifter från de direkt berörda och ansvariga som ligger till grund för ledningsgruppens uppskattningar av missbrukets omfattning. Överläggningarna har också gett en uppfattning om kommunernas bedömning av vårdbehovet och deras planering av nya vårdinstitutioner.

Riksdagen har tidigare begärt en mera vetenskapligt grundad utredning om narkotikamissbrukets omfattning. Jag har efter regeringens bemyndigande tillsatt en särskild utredning för kartläggning av narkotikamissbrukets omfattning. Efter ett ingående planeringsarbete, där en rad kvalificerade forskare har deltagit, har utredningen genomfört ett par provundersökningar för att testa kartläggningsmetodiken. Huvudundersökningen planeras starta i höst. Resultatet av kartläggningen bör kunna bli av väsentlig betydelse för planeringen av de insatser som fortlöpande görs för att bekämpa narkotikamissbruket.

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk

Jag vill erinra om att riksdagen har insyn i utredningsarbetet genom en särskild parlamentarisk referensgrupp, som nyligen har informerats om arbetsläget i utredningen. Jag vill också erinra om att utredningen vid det senaste årsskiftet gav ut ett betänkande, som utgör en sammanställning av de olika undersökningar av narkotikavanor som under senare tid utförts i vårt land. Betänkandet har getts ut i socialdepartementets stencilserie och har beteckningen nr 8 år 1977. De uppgifter som betänkandet förmedlar stämmer ganska väl med de uppskattningar som redovisas i ledningsgruppens rapport.

Inom brottsförebyggande rådets narkotikagrupp ges vid varje sammanträde översiktliga rapporter om hur de representerade myndigheterna – polis, tull, socialvård, skola m. fl. – bedömer missbruksläget och dess utveckling. Vid de sammanträden som hållits sedan förra sommaren har inga påtagliga förskjutningar i läget redovisats.

Det är f. n. inte möjligt att ge mera exakta uppgifter om missbruksläget och om antalet missbrukare än vad som framgår av ledningsgruppens rapport och av det förut nämnda betänkandet. Någon säkert belagd slutsiffra för hela landet existerar inte.

Men vi vet tillräckligt mycket för att regeringen skall känna allvarlig oro inför det rådande narkotikamissbruket. Vi vet att tusentals unga människor dragits in i ett missbruk, som kan bli förödande för dem. Vi känner alla till hur heroinet har vunnit insteg i vårt land liksom i andra länder och hur det tunga missbruket har utvecklats. Vi upprörs över meddelanden om ungdomar som dött av överdoser. Vi söker, som jag har redovisat, på olika sätt komma till rätta med missbruket. Men vi behöver göra ännu mer. Och vi behöver veta mer – både om missbrukets omfattning och om behandlingsmetoderna.

Den proposition som vi behandlar i dag gör inte anspråk på att komma med lösningen på narkotikaproblemen. Den är ett steg på vägen, och som jag hoppas ett betydelsefullt steg. Utvecklingen har också visat att de insatser som görs har effekt. Men mycket återstår att göra, och samhällets krafter måste mobiliseras över hela fältet. Vi är medvetna om att narkotikamissbruk kan vara uttryck för psykiska och sociala svårigheter, där orsaken ofta är att söka i samhällets egna brister. I kampen mot missbruket, som i högsta grad är en fråga om att hindra dettas uppkomst och spridning, måste dessa orsaker bekämpas. Det ställer stora krav på samhället och på oss alla. Sociala brister måste angripas. Otillräcklig sysselsättning, otillfredsställande boende- och fritidsmiljö och olika utslagningsmekanismer är exempel på negativa faktorer som kräver motåtgärder. Vi måste inrikta våra ansträngningar på att skapa ett öppnare samhälle med en djupare kontakt och gemenskap mellan människor. Här måste vi också alla ta ett större ansvar för våra medmänniskor. Vi måste alla bidra till att stärka samhällets motståndskraft mot missbruk. Den proposition riksdagen nu behandlar är ett led i just detta arbete.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att ge ett erkännande till socialministern för att han och departementet snabbt har arbetat fram propositionen 105. Bakom den ligger de beställningar som socialutskottet och riksdagen tidigare har

gjort, inte minst på socialdemokratiska initiativ. Den ledningsgrupp som tillsattes, bestående av berörda generaldirektörer och de båda kommunförbunden, Landstingsförbundet och Kommunförbundet, arbetade snabbt, och i mars hade vi en proposition till riksdagen. Eftersom jag genom en referensgrupp något har kunnat följa arbetet, vet jag också att ledningsgruppen hade ett effektivt sekretariat till sitt förfogande, vilket socialministern nämnde i sitt anförande.

Men det är alldeles självklart att sista ordet inte är sagt och att dagens beslut bara kan anses vara ett steg på vägen. Låt oss inte heller glömma att ett liknande tag togs i narkotikafrågan 1969 med resultat att vi den gången så gott som stoppade upp en illavarslande utveckling. Det har alltså före Rune Gustavsson funnits socialministrar som handlat.

Man sammanfattade då åtgärderna i tio punkter, innebärande sammanfattningsvis: skärpt kamp mot narkotikabranschens profitörer, ökade förebyggande insatser, förstärkta vårdinsatser och samordning av samhällsinsatserna. Jag vill i korthet upprepa de tio punkterna från 1969.

1. Polisens och tullens narkotikabekämpning fick ökade resurser. Antalet polismän som årligen i genomsnitt varit sysselsatta inom narkotikaområdet steg från 117 år 1968 till inte mindre än 540 nästföljande år.

2. Polisens och tullens samarbete med utländska polis- och tullmyndigheter utvidgades.

3. Polisen fick möjligheter till telefonavlyssning.

4. Straffen för grova narkotikabrott skärptes.

5. Planläggning inom den psykiatriska vården.

6. LSPV fick ett tillägg om narkotika.

7. Ungdomsorganisationerna engagerades.

8. Informations- och upplysningsverksamheten förstärktes.

9. Centralstimulerande medel infördes under 1961 års narkotikakonvention efter svenskt initiativ.

10. Ett särskilt samarbetsorgan tillskapades som skulle följa utvecklingen på narkotikaområdet, samordna myndigheternas insatser och ta initiativ till åtgärder. Det överfördes som bekant så småningom till brottsförebyggande rådet.

Även om dagens proposition följer mycket av det som gjorts tidigare, har den ändå en annan profil. Den koncentrerar sig framför allt på vårdsidan.

Mycket i denna proposition är oppositionen och regeringen överens om, men på några punkter har vi socialdemokrater föreslagit förstärkningar till det förslag som regeringen nu presenterat och som socialutskottets majoritet ställt sig bakom med några små justeringar. Låt mig, herr talman, först ta upp kostnadsfrågan. Kostnaden är faktiskt inte så märkvärdig som man vid första påseendet kan tro och som man från departementet har velat göra gällande. Olika antal miljoner har cirkulerat i debatten. I propositionen anges ca 30 milj. kr., men jag har hört siffran 32 nämnas vid något tillfälle. Så långt jag kan se är de direkta tilläggskostnaderna över budgeten ca 12 miljoner för budgetåret 1978/79. Därtill kommer från allmänna arvsfonden ca 2 milj. kr. För att departementet skall komma upp till sina kostnader har man räknat in redan beslutade anslag och pengar som kommer under budgetåret längre

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk

fram.

Herr talman! Enligt min mening måste det vara mera korrekt att ange vad regeringen är beredd att satsa för nästa budgetår. De verkliga kostnaderna är alltså bara hälften mot vad man angett.

Regeringen föreslår en fördubbling av antalet behandlingsplatser. Vi vill öka antalet platser under planeringsperioden på två år från regeringens 160 till 200. Enligt beräkningar som ledningsgruppen på grundval av en bedömning från kommunernas sida gjort behövs det mellan 270 och 330 platser. Detta beror på om man räknar ett lägre eller ett högre alternativ. Inom ledningsgruppen stannade man länge inför 200 platser. Så sent som i oktober menade statssekreterare Larsson att regeringen tänkte föreslå dessa 200 platser. Det var först under budgetbehandlingen i samband med den här propositionen som man kom att stanna vid 160. För min del höll jag som ledamot av referensgruppen kvar kravet på 200 platser, och vi har sedan fullföljt denna siffra i den motion vi väckt och i reservationen I. Ett par andra frågor som varit uppe till diskussion är anordnings- och driftsbidraget. I fråga om driftsbidraget har regeringen fullföljt ett tidigare socialdemokratiskt krav och höjt detta till 60 000 kr. per plats. Däremot har man inte gjort något åt anordningsbidraget. Vi föreslår i reservationen I en höjning från 22 000 till 30 000. Anordningsbidraget är särskilt viktigt med tanke på att det ofta är frivilliga organisationer som går in med behandlingshem. Vi vill också att höjningen skall gälla inackorderingshemmen för alkoholmissbrukare.

På ett par punkter har vi kunnat nå enighet i utskottet kring vår motion. Den ena gäller bidrag till att lönekostnaderna för AMS-kurserna skall utgå under hela budgetåret 1978/79 och inte som regeringen föreslagit endast för 1978.

Vid den utbyggnad av behandlingshemmen som sker har ledningsgruppen och regeringen ansett att det är nödvändigt med en snabb utbildning av vårdpersonal. Det problemet har på AMS och SÖ:s förslag lösts genom s. k. bristyrkesutbildning på tre månader. Även om det förutsätts en grundläggande förutbildning kan tiden ändå visa sig för kort. Särskilt från Forsa folkhögskola, som nu har dragit i gång en tvåårig utbildning, har detta framhållits. Vi anser från socialdemokratiskt håll att man här måste pröva sig fram, och vi håller inte för otroligt att man ganska snart måste pröva en längre vårdutbildning när det gäller personalen.

Vi har i den socialdemokratiska motionen krävt ökad forskning och utvärdering. Socialministern säger ganska litet om den saken i sin proposition. Redan förra året begärde socialutskottet efter en motion från vårt håll en kartläggning av narkotikamissbruket. Utskottet tillfogade då att vi också ville ha en belysning av de bakomliggande orsakerna. Eftersom vi nu har sett direktiven vet vi att de bara i förbigående tar upp frågan, och vi har alltså tagit upp den på nytt i vår motion i år. Socialutskottet säger nu att utredningen bör ägna denna fråga särskild uppmärksamhet. Vi har nöjt oss med detta på socialdemokratiskt håll, men direktiven finns där, och jag vill därför fråga socialministern direkt hur han ser på saken. Jag tror att det är nödvändigt med ett klarläggande. Kommer de bakomliggande orsakerna att belysas i samband med kartläggningen?

Så ett par ord om kartläggningens omfattning. Socialutskottet begärde en kartläggning av hela narkotikamissbruket, men i direktiven talas det om att utredningen i första hand bör syfta till att ge en ingående beskrivning av det *tunga* missbrukets omfattning. Det är bra, men riksdagen har begärt en kartläggning över *hela* fältet, och jag vill försäkra mig om att riksdagen får svar på den fråga den ställt och inte bara en del av den.

Min andra fråga till socialministern är därför, om kartläggningen avser hela området eller endast det *tunga* missbruket.

I den socialdemokratiska motionen har vi sagt att det är väsentligt att resultatet från forsknings- och utvecklingsarbetet inom missbrukets område återförs till vårdens huvudmän och till olika grupper av vårdarbetare. Socialutskottet säger sig helhjärtat – man använder ordet helhjärtat – instämma i detta. Här finns väsentliga brister – och vi hoppas att de kan repareras. Vi kommer nu bl. a. att få en professur i behandlingsforskning inom alkohol- och narkotikaområdet. Det kommer att förstärka ett sedan länge eftersatt område.

Herr talman! Thure Jadestig har i anledning av propositionen väckt en motion för att rädda den s. k. ANT-verksamheten – som står för alkohol, narkotika och tobak – vid länsskolnämnderna. Innevarande budgetår utgick ett anslag till dessa på tillsammans 240 000 kr. Emellertid strök statsrådet Mogård detta anslag i budgeten – vilket man har svårt att förstå. Socialutskottet har tillstyrkt herr Jadestigs motion genom följande ord: "Enligt utskottets mening finns det utrymme för att låta bl. a. länsskolnämnd disponera medel från anslaget." Vi syftar då på ett anslag av 450 000 kr. under punkten J. 5 i socialbudgeten. Därmed, menar jag, borde detta problem vara löst och kunna avföras från dagordningen. Vi utgår naturligtvis från att vi i nästa budgetförslag återfinner anslaget till länsskolnämnderna, och då gärna uppräknat.

Det förefaller, herr talman, över huvud taget egendomligt att dra in ett så litet men viktigt anslag när man f. ö. är beredd att satsa miljoner på narkotikabekämpningen. Man bör få ut informationen i skolorna, som socialministern i sitt anförande här talat om. Kontaktpersonerna vid länsskolnämnderna har varit till stor hjälp, och systemet har fått efterföljd i bl. a. Norge.

Vi har vid många tillfällen diskuterat frågan om frihet och tvång, så även i samband med narkotikavården. Denna fråga har sysselsatt såväl socialutredningen under lång tid som olika debattörer. I viss mån har den fått undanskymma andra viktiga frågor. Men det är klart att den rör något grundläggande i vår syn. Nu tror jag emellertid att vi kan säga att en bred uppgörelse är på gång och att vi därmed snart förhoppningsvis skulle kunna föra den frågan ur debatten. Det tror jag i så fall vore lyckligt. Den togs emellertid inte upp i narkotikapropositionen. Socialutskottet har också enhälligt skjutit frågan framför sig i avvaktan på en proposition i anledning av främst socialutredningen.

Det är självfallet många orsaker som vållar missbruk av narkotika. Och missbruk är *all* användning av narkotika som inte är medicinskt motiverad. Jag tror det är värdefullt att stryka under den satsen, som också återfinns i

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk

propositionen och i utskottsbetänkandet.

En förutsättning för att narkotikan skall kunna komma till användning är att den är tillgänglig. Därför måste man sätta in polis och tull för att hindra införseln, eller rättare sagt öka upptäcksprocenten och därmed öka riskerna för narkotikagrossisterna. Det behövs vidare insatser i producentledet för alternativ produktion. Straffen för försäljning och innehav av narkotika bör vara utomordentligt stränga. Eftersom det här rör sig om organiserad brottslighet bör insatserna vara omfattande. Det rör sig också om ekonomisk brottslighet, där svarta pengar tvättas vita, medan det på basplanet gäller att skaffa pengar till narkotika för dagen. Unga flickor väljer prostitution, och pojkar försörjer sig på att stjäla eller att vara hallickar.

Sådan ser egentligen världen ut bakom narkotikan.

Varför får vi då i det moderna industrisamhället sådana här problem? Självfallet är det inte enbart samhällets fel, men vi bör inte underskatta de utslagningsmekanismer som finns.

Ta t. ex. ungdomsarbetslösheten. En socialkonsulent i norra Sverige – långt borta från Sergels torg – gjorde vid en av de många hearings som ledningsgruppen hade följande reflexion, efter att ha angett hur stor ungdomsarbetslösheten är: "Den konkreta verkligheten bakom dessa siffror kan bara förstås till en del av utomstående. Förhållandena medför osäkerhet, tristess, minskad självkänsla. Allt detta kan utgöra grogrund för skilda slag av drogmissbruk." Och så säger han: "Vi måste få meningsfulla arbeten och adekvata utbildningsinsatser." I detta, herr talman, kan man bara instämma.

Vad hjälper det att vi gör fina program för narkotikans bekämpande om samhället samtidigt förstärker utslagningsmekanismerna? Inga narkotikapropositioner i världen kan dölja samhällets misslyckande på den punkten. Dessutom blir rehabiliteringen svårare när det inte går att skaffa arbete eller bostad.

Lena Öhrsvik, från socialutskottets socialdemokratiska del, kommer att tala om insatserna på skolans område. Också här måste man fråga: Vad hjälper en narkotikaproposition på cirka 15 milj. kr. när regeringen samtidigt prutar 25 milj. kr. på insatser i förebyggande syfte inom skolans ram?

Värden av narkotikamissbrukare är som väl är inte längre hopplös. Det finns många exempel på lyckade försök. Ibland rör det sig om olika metoder, och många intar diametralt olika uppfattningar bl. a. i fråga om frihet och tvång. Jag tror för min del att insikten att samhället måste vara generöst och välja många olika slag av insatser har vuxit sig allt starkare inom socialutskottet. Oftast beror resultatet på engagemanget. Det görs en enorm insats på många håll, ofta av frivillig karaktär och långt utöver vad man har rätt att kräva. Människor som har sett drogmissbrukarnas helvetiska tillvaro har gått in för att göra en helhjärtad insats – och lyckats.

Vi bör från samhällets sida vara rädda om denna entusiasm och idealitet, som hjälper oss i kampen mot narkotikamissbruket. Den kampen måste vara bestämd och kraftfull. Det finns säkert anledning, vilket både socialministern och jag har sagt, att återkomma med begäran om ytterligare åtgärder.

Samhället har inte råd med en narkotikakultur – vare sig ekonomiskt eller mänskligt. Det senare är det viktigaste, men det förra är inte heller utan betydelse i det här sammanhanget.

Jag yrkar till slut, herr talman, bifall till reservationerna 1, 2 och 3 och i övrigt till socialutskottets hemställan i betänkandet nr 36.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Är svensk psykiatri en nationell skandal, så är svensk drogpolitik sedan länge ett svek.

Det finns omkring 20 000 narkotikaberoende och ca 300 000 alkoholproblematiker, alla i en så destruktiv situation att de har omedelbart behov av kvalificerad behandling. Härtill kommer ett svåruppskattat antal läkemedelsberoende, som också behöver omgående stöd.

Knappast någonstans är skillnaden så skriande mellan behandlingsbehov och behandlingsmöjligheter som just för de drogberoende. På sin höjd finns ett tusental platser som erbjuder en någorlunda relevant behandling. Många behandlingsformer är närmast destruktiva. Men även om man räknar in allt som finns av behandlingsplatser i en teoretisk kapacitet, saknar minst 95 % av de omedelbart behandlingsbehövande alla möjligheter till behandling. Det är helt katastrofalt.

Riksdagen har en egendomlig behandling av drogfrågorna. I motionen 1510 i år ställde vpk en rad yrkanden rörande de alkoholberoendes situation. Vi krävde ett flerårsprogram för att tillskapa 50 000 behandlingsplatser. Vi tog upp principer för behandlingens inriktning och för drogproblematikens sociala bakgrund. Den motionen sakbehandlades aldrig av utskottet. Utskottets talesman berörde i debatten inte med ett ord innehållet i denna mycket utförliga motion. Alkoholfrågorna stoppades i debatten undan under rubriken Familjepolitik, m. m.

Jag har frågat mig: Varför gör utskottet så? Varför har man i dag en särskild debatt om narkotikan, skild från drogproblemen i övrigt? Hör de 300 000 alkoholproblematikerna med akuta behandlingsbehov inte hit? Eller är de mindre viktiga än de narkotikaberoende, som trots allt är långt färre?

Vpk:s särskilda motion om narkotikaproblemen behandlas i grundläggande delar inte alls av utskottet i det nu aktuella betänkandet. Det är också tyvärr typiskt för svensk drogpolitik – och det speglas i den här behandlingen – att den är inriktad på administration, avskräckande propaganda och en smula individcentrerad moralism. Den bortser lika konsekvent från den sociala utslagningsprocessen, de psykologiska faktorerna, behandlingens inriktning och de drogberoendes egen solidariska kamp för social frigörelse. Dessa ting nämns inte i utskottets betänkande. Jag vill gärna fråga: varför? Är det för att till varje pris skjuta undan vpk, eller är det för att utskottet inte vill förstå problemet?

Det finns grundläggande sidor av missbruksproblemet som sällan eller aldrig berörs i den mer officiella diskussionen. Jag skall beröra några, eftersom de är vitala både för förståelsen av drogberoendet som fenomen och för en demokratisk-progressiv linje i drogfrågan.

Den ekonomiska krisen föder hos vissa kretsar i samhällsetablissemanget rop på ökat tvång. Tendensen att acceptera sådant skärpt tvång måste bekämpas. Den stora majoriteten missbrukare, liksom den överväldigande majoriteten av psykiskt sjuka, kommer ur arbetarklassen. De är offer för skilda former av samhällelig utslagning. Gentemot dessa utstötta har myndigheterna redan en mycket stor arsenal av tvång. Ingen grupp i samhället, barnen möjligen undantagna, drabbas av så mycket tvång och förnedring som just de drogberoende. Det är därför groteskt att man nu på sina håll ropar på ännu mera tvång. Det är groteskt att man ropar på ännu mer tvång mot de utslagna, samtidigt som man i samma kretsar ofta mår om den privata äganderätten och rätten att göra affärer på ett sätt som i praktiken utgör skydd för den ekonomiska brottsligheten. Denna är som bekant narkotikamissbrukets uppehållare och befordrare.

Ökat tvång är inte bara ett hot mot de allmänna medborgerliga fri- och rättigheterna och ett slag riktat mot de sämst ställda i samhället. Det är också totalt meningslöst om man vill lösa problemet. Vad som behövs är inte tvång, förtryck och förnedring utan frigörelse och självständighet.

Tvångsanhängarna bortser dessutom medvetet från att det i stort saknas meningsfulla behandlingsmöjligheter. Vad är det man skall tvinga till, när man inte kan tvinga till behandling? Den frågan kan tvångsanhängarna inte besvara. Några av de värsta tvångsanhängarna, som dess bättre inte har talan i kammaren, anser att man skall deportera alla narkomaner. Jag förutsätter att ingen i den här kammaren ansluter sig till sådana tankar. Det finns alltför många exempel på deras tillämpning i världen efter januari 1933.

Att vara emot tvång är inte detsamma som att vara för att folk skall fritt få knarka ner sig eller supa ihjäl sig. Tvärtom. Först friheten möjliggör krav. Det är skillnad på tvång och krav. Krav på förändring och frigörelse, ställda av kämpande kamrater, i uppsökande verksamhet, i solidaritet på ett vårdkollektiv, är nödvändiga stöd för individen. Och det finns alla skäl att reagera om man på vårdinstitutioner har en mycket hög frekvens utskrivningar efter mycket kort tid. Det tyder på att de utskrivna inte ställts inför krav, att man inte stött dem från behandlingskollektivets sida när behandlingen börjat bli påfrestande och smärtsam.

I en rapport från ett av landets frivilliga behandlingskollektiv, Hindby, finner man följande Goethecitat: Vilken är den bästa styrelseformen? Den som lär oss styra oss själva.

Det understryker att kampen mot missbruket framför allt är en personlig och social frigörelseprocess från de utstötta och drogberoende själva. Det understryker att detta bör avspeglas i starkt demokratiserade behandlingsformer.

Utskottet berör såvitt jag kan se över huvud inte dessa grundläggande problem. Man gömmer sig bakom en tvetydig och oenig socialvårdsutredning. Inte heller den socialdemokratiska motionen, som dock innehåller väsentliga synpunkter i andra delar, tar någon egentlig ställning i tvångsfrågan. Vi finner det från vpk:s sida också otillfredsställande att utskottet inte klarare betonar narkotikamissbrukets samband med den ekonomiska brotts-

ligheten utan bara hänvisar till de otillräckliga åtgärder som nu sätts in mot det privata maffiaväldet.

Inte heller är det tecken på någon särskild förståelse eller vilja när utskottet talar om kopplingen mellan behandling och arbete. Arbetslösheten, särskilt för de yngre, är en så tung faktor i den utslagningsprocess som är missbrukets grund att man inte bara kan avfärda problemet med att säga att man skall säkra arbete så långt detta är möjligt med hänsyn till rådande sysselsättningsläge – kvalificerad kanslihusprosa, som faktiskt inte säger någonting. Det är ju faktiskt att acceptera krisen. Det är att tro att det bara handlar om fler telefonsamtal mellan socionomer och arbetsförmedlare. Men det är faktiskt helt logiskt från en regeringsmajoritet som enbart nu under vårriksdagen har röstat bort tusentals jobb. Jag tycker också att det smakar en med förlov sagt något senkommen insikt när man från både de borgerligas och delvis också socialdemokraternas sida nu äntligen börjar ta upp den stora utslagningsprocessen till diskussion. Alla har ju varit överens om uppdelningen i A-, B- och C-lag på arbetsmarknaden, om att vad som inte är lönsamt – inkl. människor som inte är lönsamma – skall slås ut, om att man skall satsa på de produktiva och att de skall bära upp försörjningen av de icke produktiva, som man har slagit ut. Det har varit högsta nationalekonomiska visdom i alla etablerade kretsar under de två regeringarna.

Vi kommer så till drogberoendets orsaker. Här råder i stort sett tystnad från utskottet. Man besvarar sig inte med att kommentera de synpunkter som utförligt lagts fram både i vpk:s och i socialdemokraternas motioner. Det är egendomligt. Någon gång måste väl ändå riksdagen börja på allvar analysera utstötningmekanismerna i samhället och deras relevans för drogmissbruket. Gör man ingen sådan analys, har man inga som helst möjligheter att bygga upp och diskutera en relevant behandling. Det har man hittills heller inte gjort.

Det är inte så att t. ex. ungdomar börjar knarka, därför att de skall efterlikna kompisarna eller därför att knarkandet verkar "spännande" eller "inne". Den sortens ytliga gottköpsförklaringar må räcka för det mest inskränkta småborgerliga snusförnuftet.

Beroende av droger har sin grund i starka ångestupplevelser. Det finns ingen drogberoende som inte lider av sin situation – som inte egentligen vill bryta den. Men ångesten är större än självföraktet.

Det mycket stora antalet drogberoende talar också klart för att det finns en grundläggande social orsak bakom dessa spridda ångestfenomen. Man skulle rentav kunna tala om en kollektiv eller social ångest.

Bakgrunden är just förekomsten av en stor och växande utslagning och utstötning i samhället. Det är viktigt att konstatera att utslagningen kommer först – drogberoendet sedan. Man blir inte utslagen för att man missbrukar. Man blir först utslagen och missbrukad, därefter blir man under vissa omständigheter drogberoende.

En utstötningssprocess, särskilt om den påbörjas i mycket tidig ålder, leder till rubbning i eller förlust av vad en av psykiatrins banbrytare har kallat "den ontologiska tryggheten", dvs. den grundläggande upplevelsen av jaget,

relaterat till verkligheten. Den tillflykt till alltmer markerade falska jagsystem och falska identiteter som detta tvångsmässigt skapar, ökar ångesten och leder in i en process av personligt sönderfall. Utstötningssituationen är inte bara direkt ekonomisk – den kan förekomma även i ekonomiskt sett trygga familjer, som psykologiskt arv från tidigare utstötningssituationer, som resultat av kyla och avståndstagande, prestationskrav eller falska värdesystem – allt reaktioner på en samhällelig process.

Att behandla sådana utstötningseffekter är en procedur, lika svår och sammansatt som den sociala utstötningen själv. Det krävs både frigörelsekamp från de utslagna och kvalificerad vetenskaplig behandlingsmetod. Det krävs både kollektiv solidaritet och individuell djuplodning. Och det krävs som regel mycken tid. Så länge dessa frågor aldrig diskuteras politiskt – och det har faktiskt inte skett – kommer man att sakna grundlinjer för stora delar av kampen mot drogberoendet.

Rätt till arbete och utbildning är den materiella grunden för människans frigörelse. Den rätten saknas nu.

De nedtrycktas egen solidariska kamp är en hävstång för frigörelsen. Men den hindras i stora delar av vårdsystemet.

Drogfrihet i behandlingen är en förutsättning för frigörelse. Men den förutsättningen motverkas när t. ex. den psykiatriska vårdapparaten legaliserar ett omfattande flöde av psykofarmaka.

Den kvalificerade behandlingen hämmas också. Sverige saknar en egen tradition på analysens område. Svensk psykoterapi har knappast ännu lämnat krypdåden, och den utredning som riksdagen beställde för några år sedan blev en ovanligt missbildad skapelse. Psykoterapi har blivit en samlingsbe-teckning för en mängd kontaktsystem och samtalsformer, som är föga analytiska till sin natur. De kan skapa viss kontakt och en viss känslomässig islossning men aldrig träda i stället för en djupgående behandling av själva kärnproblemen.

Dessa svagheter förklarar delvis varför återfall eller bortfall av klienter ibland är ganska vanliga inom frivilligvården. Det är detta som ger tvångsanshängare och reaktionärer vatten på kvarnen. Därför måste dessa brister avhjälpas. Ett stort program för att skapa tusentals nya behandlingsplatser och för att utveckla metodiken är nödvändigt.

Ty varje missbruk av droger stiger ur en oändlig ångest. Varje gång någon tar en ampull eller kanyl är det ett rop av desperation, ett rop som i sin smärtfylldhet borde väcka – inte skräck och förakt, utan solidaritet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! En viktig utgångspunkt för samhällets narkotikapolitik är, som det heter i utskottsbetänkandet, att samhället inte kan godta något annat bruk av narkotikan än det som är medicinskt motiverat. Jag tror att det är viktigt att vi slår fast denna utgångspunkt, som det tycks råda total enighet om från samtliga partiers sida.

När det gäller omfattningen av narkotikamissbruket har socialdeparte-

mentet gjort en sammanställning, i vilken det bl. a. sägs:

”Det mest utbredda preparatet har under 1970-talet varit cannabis (främst hasch). Missbruk av cannabis tycks förekomma över hela landet. Myndigheternas frekvensundersökningar tyder på att antalet ungdomar som prövat narkotika – i första hand cannabis – har minskat under de senaste åren. Undersökningarna visar också att flertalet av dem som har använt cannabis slutar efter att ha prövat medlet en eller några gånger.

Omfattningen av det tunga missbruket – i första hand injektionsmissbruket – är svår att bedöma. Enligt berörda myndigheter och organisationer ligger antalet injektionsmissbrukare på mellan 10 000 och 15 000 personer. Antalet personer som injicerar centralstimulantia anses inte ha ökat under senare år. Däremot har användningen av opiater ökat.”

Så långt socialdepartementets promemoria 1978:8.

Det finns alltså all anledning att se allvarligt på narkotikamissbruket – därom får ingen tvekan råda. Men det innebär inte att vi får falla offer för rena panikstämningar. Jag vet t. ex. inte varifrån Jörn Svensson fått siffran 20 000, som han högg till med här. Jag blev uppringd strax före den här debatten av en engagerad medborgare som hävdade att det i dag skulle finnas 30 000 tunga narkotikamissbrukare, att varje missbrukare, som hon sade, enligt vetenskapen på kort tid ”smittar” tre unga människor och att vi alltså nästa år praktiskt taget automatiskt skulle få räkna med 90 000 narkomaner. ”Vad skulle ni gjort, om det vore böldpest som grasserade?” frågade hon. ”Skulle ni då inte ha skickat i väg alla, t. ex. till ödebyar i Norrland?”

Det är möjligt att vi skulle ha gjort det om det hade varit fråga om böldpest. Men nu handlar det alltså inte om böldpest. Jag tror att det är mycket viktigt när vi skall ta ställning till detta synnerligen allvarliga problem att vi försöker stå på jorden och att vi inte, som t. ex. Jörn Svensson nu gjorde med mycket höga siffror gripna ur luften, manar fram stämningar som i sin förlängning slutar i krav av ett slag som jag vet att Jörn Svensson inte vill skall uppkomma, nämligen t. ex. att man skulle skicka i väg narkomanerna till ödebyar i Norrland. Vi bör hålla oss till de fakta vi kan få fram. Så länge ingen kan plocka fram bättre grundade fakta än dem som socialdepartementet har producerat tycker jag att vi skall hålla oss till dessa. Problemet är allvarligt nog ändå utan överdrifter.

Bakom det allvarliga narkotikamissbruket finns ett komplicerat mönster av medicinska faktorer, sociala missförhållanden, organiserad kriminell verksamhet och bristfälliga behandlingsresurser. Om detta är vi inom majoriteten i utskottet förhållandevis insiktsfulla. Det är ganska uppenbart.

Det behövs alltså ett brett åtgärdsregister i kampen mot narkotika. Det regeringsförslag som i dag ligger på riksdagens bord behandlar visserligen i första hand en utbyggnad av behandlingsresurser och informationsverksamhet. Men regeringen har ju i olika sammanhang agerat inom andra områden av vikt för kampen mot narkotikamissbruket, bl. a. genom att bevilja medel till en frivillig, drogfri behandlingskedja inom kriminalvården. Man har också givit medel i mångmiljonklassen till FN:s narkotikafond i syfte att minska den illegala odlingen av opievall.

I propositionen 164, som vi har antagit här i dag, har vi beslutat om en lång rad åtgärder för att bekämpa ungdomsarbetslösheten. I samband med förslaget till ny sociallagstiftning kommer riksdagen att få ta ställning till hur vård utan samtycke för vuxna missbrukare skall lagregleras och praktiskt utformas. Därmed är också flera av de resonemang som förs i en del av motionerna och som har förts här i debatten, inte minst av Jörn Svensson, redan besvarade.

Vi behandlar i dag bara en del av denna mycket stora problematik. Det går ju så till här i riksdagen att vi i olika sammanhang inte kan behandla allting. I dag gäller det behandlingsresurserna, som har varit så oerhört eftersatta, vilket Evert Svensson redan har erkänt. Om den tidigare regeringen i hög grad koncentrerade sig på att förstärka de nödvändiga polisiära resurserna och skärpa straffen för narkotikalangning samt kanske bygga ut tullens resurser, så har den här regeringen i och för sig också vidtagit åtgärder på det området. Men med denna proposition har man framför allt försökt täppa till en lucka, som tyvärr tidigare i viss mån har uppstått.

Det är glädjande att enigheten om de konkreta åtgärder som nu föreslås är betydande. Från folkpartiets sida vill vi särskilt notera att en lång rad av de åtgärder som vi krävde vid vårt senaste landsmöte 1977 nu i stor utsträckning genomförs. Jag skall bara nämna ett par exempel.

Vi uttalade att statsbidragen till behandlingshem och vårdbaser borde höjas och att reglerna för att få bidrag skulle mjukas upp. Regeringen föreslår också nu en höjning av driftbidraget till 60 000 kr. per plats. Dessutom kommer enligt planerna huvudmännen att inrätta 160 nya platser på behandlingshem. Det kan synas vara en låg siffra, men det är dock en fördubbling. Det kommer också att bli en utökad narkomanvård på alkoholpolikliniker. För familjevården tillsätts en särskild projektgrupp. Detta är några exempel på det som vi krävde vid vårt landsmöte och som säkert också andra partier har krävt.

Vi krävde också att en kvalificerad, speciell vidareutbildning för behandlare skulle inrättas, och nu kommer vi att få en sådan utbildningsgång. Det kan tyckas att den utbildningen, såsom den är föreslagen, är ganska kort. Men jag vill betona det som står i propositionen och som framhålls i utskottet, att det krävs en ganska omfattande förutbildning. Det förutsätts att deltagarna i praktiken är människor med en ganska grundlig utbildning inom det sociala eller psykologiska fältet eller att de har en ganska omfattande praktisk erfarenhet av det här arbetet. Det är så att säga en topputbildning för den speciella problematik som finns i samband med narkomanvården som skall läggas ovanpå. Det är självfallet inte fråga om någon totalutbildning för dem som skall syssla med narkomanvård.

Ett sista exempel från vad vårt landsmöte krävde är att vi sade att de ideella organisationerna bör få ett ökat stöd. Statsbidragen till dessa organisationer kommer också enligt regeringsförslaget fr. o. m. budgetåret 1978/79 att öka med 1,4 milj. kr.

I socialdemokraternas partimotion slår man fast, att "de föreslagna åtgärderna är motiverade och kan i huvudsak godtas som ett kortsiktigt, brett upplagt aktionsprogram för att på olika sätt bekämpa narkotikamissbruket."

Det är en formulering som väl får anses positiv för att komma från ett oppositionsparti.

Också det andra oppositionspartiet borde över lag vara tillfredsställt med det utskottsbetänkande vi nu behandlar. Vpk:s partimotion handlar ju i grund och botten bara i begränsad utsträckning om den här propositionen och det här betänkandet. Kampen mot ekonomisk brottslighet och ungdomsarbetslöshet är frågor som behandlas i annat sammanhang.

Jag noterar därför med intresse att i motionen – i motsats till Jörn Svenssons inlägg här – är vpk uppenbarligen tillfredsställt med regeringens förslag till medelsanvisning. Man avstår ju helt från att föreslå höjningar och från varje kritik av de konkreta förslagen i propositionen. Där finns inte tillstymmelsen till överbud. Det är en mycket ansvarsfull motion, måste jag säga, när det gäller ställningstagandena till de konkreta förslagen. Sedan talar man en hel del om andra saker, men det är ju inte dem vi behandlar här i dag. I fråga om det vi behandlar nu konstaterar jag att vpk-motionen inte innehåller någon som helst kritik.

Däremot har tyvärr inte socialdemokraterna helt kunnat avstå från det som man brukar kalla för överbud, och jag finner deras förslag märkliga såväl i sak som i form.

Socialdemokraterna yrkar i reservation 1 att riksdagen skall fastställa en målsättning på 200 nya platser i behandlingshem, dvs. 40 mer än i propositionen. Men man anför att ökningen torde kunna förverkligas först under budgetåret 1979/80, varför någon extra medelsanvisning nu inte är nödvändig.

Till det vill jag bara säga att regeringen och utskottsmajoriteten bygger sin beräkning på överläggningar med vårdhuvudmännen. Men skulle det trots allt visa sig att beräkningen är för låg, så kommer ju riksdagen att få möjlighet till ett nytt ställningstagande inför 1979/80 års budgetbehandling. Yrkandet är minst sagt onödigt.

I reservation 1 yrkas också på en höjning av anordningsbidraget med 8 000 kr. Någon närmare argumentation för varför en mindre höjning av det bidraget skulle påverka utbyggnadstakten för man inte i motionen, och jag vill då bara påminna om att det särskilda anordningsbidraget för barnstugor med socialdemokratisk medverkan har tagits bort, därför att man i det fallet kom fram till att denna bidragskonstruktion inte var ändamålsenlig, i varje fall inte som en permanent anordning. Jag tycker att reservanternas yrkande också i den delen är ganska onödigt.

I reservation 2 yrkas på anslag för försöksverksamhet med narkomanvård inte bara vid nytillkommande utan också vid befintliga alkoholpolikliniker. Utskottsmajoriteten har funnit att det är rimligt att en försöksverksamhet av detta slag i första hand sker vid nytillkommande inrättningar. Det är alldeles uppenbart att det är där man i första hand kan skapa en ny organisation. Vi vet alla hur det är med trögheten i befintliga inrättningar. Men det här är naturligtvis ingen bindning för framtiden.

För finansiering av de ökade anslagskraven i reservationerna 1 och 2 hänvisar socialdemokraterna i sin motion till ett socialdemokratiskt krav på

minskning av anslaget Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader med 1,5 miljoner, vilket skulle täcka de ökade anslagskraven i detta sammanhang. Men kravet på en minskning av det anslaget hade fallit i riksdagen redan vid utskottsbehandlingen. Om man vid motionens väckande den 29 mars ansåg det viktigt att i detalj anvisa hur de ökade anslagen skulle täckas, förefaller det kanske något märkligt att man vid utskottsbehandlingen den 11 maj helt ansåg sig kunna förbigå detta. Det är en sak om man ansåg att man kunde lägga det här på toppen – eller snarare i botten av det stora underskottet – men nu har man vid en tidpunkt sagt att det är väldigt viktigt att öronmärka pengarna. Sedan förlorar man i kammaren och det tilltänkta beloppet finns inte längre. Det är väl ganska rimligt att man talar om var man skall ta pengarna när de medel man skulle använda inte längre finns.

Reservationen 3 är i sak redan behandlad och avslagen av riksdagen, varför sakbehandling i dag förefaller överflödigt.

Utskottet har således inte kunnat tillmötesgå dessa, som jag tycker, något märkliga yrkanden från socialdemokratiskt håll om anslagsökningar. I övrigt har s-motionen fått en välvillig behandling. I ett fall föranleder den ett tillkännagivande från utskottets sida – det gäller AMS-kursernas förlängning – och när det gäller ANT-verksamheten och principerna för forskning och utvärdering återfinns motionens väsentligaste tankegångar i utskottsskrivningen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att Per Gahrton förbigick praktiskt taget alla de frågor som jag ställde till utskottet. Han koncentrerade sig i stället på en siffra. Det är en typisk taktik som jag känner igen från alla utskottstalesmän som skall försvara en dålig sak. Man biter sig fast vid en speciell detalj och kör hela tiden med den, och så tror man att repliktiden skall gå och att man på det sättet slipper svara på de övriga frågorna. Jag vill uppmana Per Gahrton att inte hänge sig åt den konsten i fortsättningen.

Ledningsgruppens siffror över narkotikabrukets spridning har bestritts. De står på vissa lokala orter i ganska stark disproportion till uppgifter från polisen. Men vi behöver inte tvista om det, för oavsett vilken av de två siffrorna man accepterar kvarstår slutsatsen att vi har denna stora disproportion mellan behandlingsresurser och det omedelbara behandlingsbehovet. Vi behöver därför inte göra detta till någon stridsfråga.

Men jag vill åter ställa frågan: Varför behandlas narkotikan för sig och alkoholen för sig i drogproblematiken? Varför tar man inte ett samlat grepp, när vi diskuterar frågan på ett politiskt plan? Det är ju oerhört viktigt att vi får ett samlat grepp på båda dessa stora, tunga faktorer i drogberoendet. Som sagt kommer sedan till detta, vid sidan av dessa två faktorer, läkemedelsberoendet.

När vi diskuterar behandlingen – och det menar Per Gahrton att vi skall göra i dag – så vet ju Per Gahrton att på många behandlingshem blandar man narkotikaberoende med alkoholproblematiker. De behandlas parallellt. Och

det är inte alls ovanligt att människor missbrukar båda sorterna parallellt eller övergår från den ena sorten till den andra. Och då förstår jag inte att man vid ett sådant tillfälle som detta skall undvika att diskutera de 300 000 behandlingsbehövande alkoholproblematikernas situation. De nämns ju över huvud taget inte i socialutskottets betänkande, och man har inte tagit upp någon debatt om dem, trots att det finns en utförlig motion i den frågan. Sedan, när en annan specialitet – av betydligt mindre omfång – behandlas, anklagas de som för fram kravet på en samlad behandling för att de inte har tagit upp vissa aspekter, som de faktiskt har tagit upp i den tidigare alkoholpolitiska motionen men som utskottet har struntat i.

Slutligen är Per Gahrtons och utskottsmajoritetens tal en frasens makt över tanken: Vi skall inte godta något som helst bruk av narkotika. Nej, naturligtvis skall vi inte göra det. Det är bara det att med den låga prioritering som behandlingsfrågan har haft i årtal har man faktiskt trots sina fraser godtagit ett omfattande bruk som inte kan behandlas på grund av en underdimensionerad behandlingsapparat.

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det som inte faller Per Gahrton i smaken anser han vara både märkligt och onödigt. Han tar gärna till stora ord. Men en del av de krav som vi framställt i vår motion har faktiskt blivit tillstyrkta av socialutskottet, och då var de tydligen så märkliga att de gick hem även hos herr Gahrton.

Men låt mig återkomma till de här i och för sig små frågorna om antalet behandlingsplatser. Vi har från socialdemokratiskt håll varit mycket modesta och hållit oss till siffran 200 extraplatser, dvs. 40 mer än regeringen föreslog. Vi har gjort det därför att ledningsgruppen så sent som i oktober sade att det är vad regeringen kommer att föreslå. Det var statssekreterare Gerhard Larsson, ledningsgruppens ordförande, som framställde det så. Och som jag sade tidigare var det först under budgetbehandlingen som antalet platser drogs ner till 150; sedan ökades det med ytterligare tio. Detta skall då ses mot bakgrund av behovet. Och när ledningsgruppen haft överläggningar med kommuner och landsting – överläggningar som jag tycker har varit värdefulla och bra – har behovet av extra platser angivits till lägst 272 och i högsta alternativet till 332. Jag ställer de siffrorna bredvid den siffra som man angivit i Stockholms kommun och län. Där har man yrkat på 120 extra platser. Detta platsantal har man varit överens om på den borgerliga sidan, men socialdemokraterna har yrkat på ytterligare 30 platser. Det finns ju ett mycket stort behov, och då tyckte vi att man bör fortsätta att bygga ut platsantalet.

Till detta hade vi pengar, nämligen 1,5 miljoner. Det är inte så, Per Gahrton, att dessa pengar redan är förbrukade. De finns faktiskt kvar i herr socialministerns låda. Det är extra pengar som han har, och regeringen har inte redovisat vad de skall användas till.

PER GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Såvitt jag vet brukar vi inte här i riksdagen tala om pengar som om de fanns i olika ministrars lådor. Vi är mer intresserade av under vilket

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk.

anslag de finns. I detta fall är pengarna inte längre kvar på det anslag där de fanns – eller kunde ha funnits, om socialdemokraterna hade vunnit en vötering. De försvann från det anslaget, och då får man något noggrannare ange varifrån man skall ta pengar till dessa extra platser och inte säga, att man skall ta dem från socialministerns låda. Jag betvivlar f. ö. att han har pengarna i en låda – det vore kanske i så fall ett fall för konstitutionsutskottet.

Vi har bifallit några socialdemokratiska krav. Var de kraven märkliga? frågar Evert Svensson. Nej, självfallet inte. Vi bifaller de vettiga och rimliga kraven, men vi avslår de märkliga. Svårare var det inte.

Så till Jörn Svenssons frågor.

Jörn Svensson frågade: Varför behandlar vi inte narkomanvården och alkoholistvården samtidigt? Bakgrunden är att det under årtionden – eller så långt tillbaka man kan räkna i det här sammanhanget – har varit två olika administrationer för dessa frågor, och de lyder under helt olika lagar. En orsak till detta är att vi har frivillighet inom den del av narkomanvården som vi nu behandlar, medan vi har ett starkt tvångsmoment inom nykterhetsvården. Vi har vidare helt olika lagstiftning inom och uppbyggnad av de olika vårdsektorerna. Men det vi nu diskuterar är de resurser som skall satsas på narkomanvården, någonting som de flesta av oss sett positivt på. Narkomanvården har ju utvecklats ganska fritt, och man har gjort många experiment som givit en hel del positiva resultat.

Mot denna bakgrund är det väl ganska naturligt att vi inte i detta sammanhang drar in alkoholistvården. Men vi kommer att göra en samordning. Med all sannolikhet kommer vi att få en lagstiftning – en ny socialbalk och en gemensam, sammanhållen lagstiftning för vård utan samtycke – som medför att vi kan se på dessa frågor i ett sakligt grundat helhetsperspektiv. Det är alltså riktigt att man bör se drogmissbrukarna i samma perspektiv, men det är väl motiverat att vi inte gjort det här i dag.

Jörn Svensson har också frågat varför vi inte har berört de grundläggande frågorna när det gäller demokratisk vård osv. Men det är ju just dessa vårdformer som vi diskuterar nu. Det är just de fria vårdformerna som får pengar genom detta förslag. Propositionen handlar om utbyggnad och förstärkning av dessa. Den handlar inte om förstärkning av alla de vårdformer som Jörn Svensson svartmålar och tycker illa om och som det förvisso kan finnas skäl att kritisera. Det är de vårdformer Jörn Svensson talar väl om som får pengar nu. Och mycket kraftigare än som regeringen gjort i propositionen kan man knappast markera att man tycker att de är hoppfulla.

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker faktiskt det är egendomligt att Per Gahrton finner det märkligt att vi begär ytterligare 40 platser. Att vi gör det kan ju inte vara så märkvärdigt, när det finns ett så starkt behov. Det behovet är dessutom dokumenterat.

Per Gahrton gör sig lustig över de här byrålädepengarna. Jag vill då tala om att det gäller det anslag på 3 miljoner som finns för det s. k. Skåneprojektet för hela budgetåret under anslaget Ungdomsvårdsskolorna. Skåneprojektet

avbryts vid årsskiftet, och 1 500 000 kr. finns således kvar på detta anslag – om jag nu skall behöva precisera det så exakt för att Per Gahrton skall bli tillfredsställd och inte gå till konstitutionsutskottet med en begäran om klarläggande.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det måste vara besvärligt att vara liberal frifräsare från Lund och tvingas försvara sin regering enbart med byråkratiska och administrativa argument.

Kan vi inte, Per Gahrton, vara så ärliga mot varandra att vi säger: Den administrativa uppdelningen må ha sin vikt i fältarbetet – åtminstone i viss utsträckning – men den har ingen som helst relevans på det politiska eller det allmänna samhälleliga plan, på vilket riksdagens diskussion kring drogproblematiken och utstötningsproblematiken i samhället bör försiggå. Tvärtom – Per Gahrtons ständiga försvar för denna bisarra och administrativa indelning leder till att man hindras att få från den politiska instansens sida en samlad analys och därmed en samlad politik.

Det är inte så, Per Gahrton, att narkomaner och alkoholproblematiker vårdas separat. I betydande utsträckning vårdas dessa parallellt. Det finns ett samband mellan de båda typerna av missbruk.

Det vore groteskt om vi av administrativa skäl gjorde den uppdelningen, att vi i ett speciellt administrativt sammanhang behandlade narkomaner eller alkoholberoende, som ännu inte drabbats av ett psykotiskt skov som följd av sin personliga problematik och att vi, så fort vederbörande hamnade i nämnda situation, av administrativa skäl diskuterade hans/hennes problematik under en helt annan rubrik på ett helt annat sätt och utifrån helt andra förutsättningar. Det håller inte om man vill ha ett behandlingsperspektiv och ett politiskt perspektiv på drogberoendet som samhällsfenomen.

Jag har tidigare sagt att det finns en frasens makt över verkligheten. Den finns i och för sig i många politiska debatter, men den är väldigt starkt markerad här. Givetvis står ingen här i riksdagen upp och säger att han eller hon är anhängare av social utslagning och utstötning. Men ändå är det vad man hela tiden accepterat. Man accepterar uppdelningen av arbetsmarknaden i A-, B- och C-lag. Man har accepterat lönsamhetstänkandet när det gäller människor, och man har t. o. m. hävdats att det skulle leda till största möjliga välstånd och att det sedan bara var att fördela detta välstånd så rättvist som möjligt. Man talar om hur viktigt det är att bereda folk arbete. Men det hindrar inte att man kan rösta bort 4 000 jobb inom handelsstålindustrin, 8 000 jobb inom specialstålindustrin, 2 000 jobb inom den statliga tekokoncernen och ytterligare ett antal jobb inom exempelvis varvsindustrin nu på lördag.

Jag förmodar att Per Gahrton här kommer att rösta med regeringen. Denna dubbelmoral håller inte. Någon gång måste vi ta tag i denna utstötningsproblematik och göra någonting åt den.

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk

PER GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ja, visst måste vi ta tag i utstöttningsproblematiken. Jag tänker inte diskutera handelsstålet här. Jag menar att varje seriöst parti och varje seriös politiker naturligtvis anser, att en helhetssammanfattning av det politiska arbete vi här sysslar med bl. a. innefattar en kamp mot utstötningen. Sedan kan vi ha olika uppfattningar om vilka metoder som i de enskilda fallen är de riktiga. Det är ju ändå summeringen av den totala politiska aktiviteten som måste avgöra det.

Nu diskuterar vi en mycket viktig, men ganska liten bit av samhällsproblemen, nämligen hur vi skall bygga ut narkomanvården.

Det är, som jag tidigare sagt, riktigt att vi inte på sikt behöver ha en administrativ uppdelning av konstlat slag mellan olika former av drogberoende. Vi har dock fortfarande årtionden av historia att dras med. Det vore därför orimligt att, innan de juridiska förutsättningarna förändrats, låtsas som om det inte fanns någon skillnad i stort mellan narkomanvård och nykterhetsvård. Självklart har vi redan börjat sudda ut denna litet grand. Vi ger här anslag till och har med i bilden narkomanvård på alkoholpoliklinikerna. Det är alltså inte fråga om någon fullständigt rigid uppdelning.

Det viktiga här är satsningen på de behandlingshem som byggts upp som narkomanvårdsbehandlingshem men som i många fall också får ta emot alkoholmissbrukare. Det är den satsningen som är poängen med den här propositionen. Det handlar inte om den typ av nykterhetsvård som funnits tidigare. Vad vi här skall göra är en problematik som vi inte kunnat ta upp i propositionen.

Till Evert Svensson vill jag bara säga: Det onödiga tycker jag inte är de konstiga ekonomiska manipulationer som ni sysslar med – de är i och för sig märkliga – utan det onödiga är att nu göra ett nummer av att man tre år fram i tiden vill ha ett högre tal för utbyggnaden av behandlingsplatser. Det påminner mig om den sämre sidan av kommunalpolitiken – när jag sysslade med den – där man kunde ha en stor strid om den eller den idrottsplatsen skulle ligga på fjärde eller femte planeringsåret medan detta i själva verket betydde väldigt litet för vad som sedan utträttades i den aktuella kommunen.

Därför tycker jag det här är en ganska onödig strid. Vi kommer att få ta ställning till detta innan vi tar nästa års budget. Och visar det sig då att förhållandena förändrats, kommer utskottsmajoriteten inte att vara rigid eller uppbunden i något avseende.

Förste vice talmannen anmälde att Evert Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att nu bryta talarlistan, men eftersom Evert Svensson vid två tillfällen kommit med felaktiga påståenden, vill jag göra några tillrättalägganden.

Evert Svensson har sagt ungefär: I ledningsgruppen planerades en

utbyggnad av 200 platser, men sedan meddelade socialdepartementets statssekreterare i oktober att det inte kunde bli mer än 160. Ungefär så föll orden.

Förhållandet är följande, Evert Svensson. Till ledningsgruppen rapporterade de regionala arbetsgrupperna ett behov av ett större antal platser än det antal som finns i propositionen. Antalet 160 grundar sig på bedömningar av vad huvudmännen anser sig orka med. Det tar nämligen tid att planera och genomföra detta.

Som Evert Svensson kanske kommer ihåg kritiserades jag av partivänner till Evert Svensson för att förra året inte satsa tillräckligt med pengar på en utbyggnad. Jag sade då: Sätt igång och bygg så får vi ordna pengar! Men det har dragit ut på tiden – det tar alltså tid att planera. Detta ligger också till grund för bedömningen. Vi fann det inte realistiskt att ta upp fler platser än vad huvudmännen själva ansåg sig kunna klara av.

Evert Svensson för fram att det är tack varken riksdagens beslut och en socialdemokratisk motion som den här propositionen och ledningsgruppen kom till, och Per Gahrton talar om en diskussion vid folkpartiets landsmöte. Jag vill säga: Det är varken riksdagens beslut, någon socialdemokratisk motion eller några diskussioner vid folkpartiets landsmöte som är anledningen till utredningen och propositionen. Initiativet har jag själv tagit, Evert Svensson. Vi diskuterade detta vid jultiden 1976 i departementet. Sedan utvecklade vi dessa tankegångar, och jag fick regeringen med mig. Det fanns de i regeringskretsen som ansåg att det här var ett slag i luften. Men jag fick igenom förslaget, och nu har vi resultatet. Då tycker jag inte det finns någon anledning att stå här och klaga och fälla negativa omdömen. Det är ändå små detaljer det gäller. I huvuddragen är vi överens – här gäller det att satsa.

Till Jörn Svensson vill jag säga: Anledningen till att vi diskuterar narkotika i dag är att det finns en proposition. Den fanns inte när vi diskuterade förra gången.

Jag skall också passa på att svara på ett par frågor som Evert Svensson ställde, så att de inte blir över till i morgon bitti. Det gällde direktiven för utredningen om narkotikamissbrukets omfattning.

I socialutskottets betänkande 1976/77:11 med anledning av motioner om vissa alkohol- och narkotikafrågor behandlades motionen 1260 av herrar Jadestig och Lundgren, båda socialdemokrater, som hemställde om en utredning bl. a. om narkotikamissbrukets omfattning. Motionärerna ansåg att man i utredningsarbetet särskilt borde uppmärksamma de faktorer som ligger bakom missbruket.

Utskottet påpekade i betänkandet att man med ledning av pågående och planerade undersökningar inte torde kunna få en rättvisande uppfattning av missbruket i dess helhet, och framhöll: "För att man skall få en bild av den totala missbrukssituationen krävs därför enligt utskottets mening att det ånyo görs en övergripande kartläggning av missbrukets utbredning." Utskottet menade vidare att utredningen bör omfatta även en belysning av de bakomliggande orsakerna till missbruket.

Regeringens direktiv för utredningsuppdraget bygger helt på utskottets

Åtgärder mot narkotikamissbruk

uttalanden. Efter omfattande diskussioner med olika forskare och andra stod det dock vid tiden för utarbetandet av direktiven klart, att det genom en enda undersökning inte skulle vara möjligt att få klarhet i det totala missbrukets omfattning. På grund av de olika metodologiska svårigheter som föreligger måste flera olika undersökningar göras. Dessa undersökningar kan tillsammans ge helhetsbilden. Den mest angelägna och kanske svåraste uppgiften uppfattades vara att kartlägga det tunga missbrukets omfattning. I direktiven trycks det alldeles särskilt på denna uppgift. Vid sidan av detta arbete skall utredningen genomföra andra studier som den anser vara behövliga för att det skall vara möjligt att få en helhetsbild.

Utredningen arbetar nu helt enligt dessa planer. Till hösten planerar man att kunna starta den metodmässigt svåra undersökning som skall ge en uppfattning om det tunga missbruket. Planer finns också på en omfattande undersökning av missbrukssituationen i ungdomsgrupperna. Sammantaget kommer utredningens olika undersökningar tillsammans med de uppgifter om missbruksutvecklingen som finns på andra håll att ge just den övergripande beskrivning som utskottet har efterlyst.

Utredningen skall också – helt i enlighet med utskottets önskemål – ta upp frågan om de bakomliggande orsakerna till narkotikamissbruket. Denna fråga hänger nära samman med forskning om den s. k. missbrukarkarriären. Under de senaste åren har forskning uppmärksamats i olika sammanhang, bl. a. av Nordiska samarbetsorganet för drogforskning. I samarbete med Drogforskningsorganet och andra kommer utredningen att ta upp dessa frågor. Direktiven utgör inte något hinder för att utredningen i mån av behov genomför forskningsprojekt i detta avseende.

Jag hoppas, Evert Svensson, att jag har gett klara besked. Jag är medveten om att det här är ett oerhört svårt utredningsarbete, och jag har haft kontakt med både ordföranden i utredningen, de som arbetar i sekretariatet och experterna. De tror att de skall kunna nå resultat, och det är min förhoppning att de kommer att lyckas.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det finns väl anledning att uppskatta socialministerns engagemang i dagens debatt – det är bra när regeringsledamöter kommer till kammaren och lämnar programförklaringar. Men det är inte bara propositioner som behöver föranleda debatt i kammaren. Det kan också vara andra initiativ. Även enskilda riksdagsmän eller grupper av riksdagsmän kan ju ta initiativ, och de frågor som då tas upp behöver inte vara mindre väsentliga än de som regeringen tar upp i sina propositioner. Det kan vara tvärtom.

Så även om jag är tacksam för socialministerns engagemang i dag vill jag fortsätta och fråga: Var befann sig socialministern den dag när alkoholproblematikens bakgrund och behandlingsmetoderna ställdes under debatt här i kammaren?

Eftersom utskottets talesman inte på något sätt berörde vpk-motionen i det stycket, hade det kanske varit på sin plats att socialministern gjort det. En fråga blir inte ointressant bara därför att den tagits upp i en motion från vpk.

Jag menar naturligtvis inte att socialministern skall visa någon speciell uppmärksamhet mot vpk, men han kunde ha visat litet uppmärksamhet mot de hundratusentals alkoholberoende som problemet gäller. Han kunde ha tagit upp en diskussion och givit en redovisning av regeringens syn med anledning av att frågan hade aktualiserats i riksdagen.

Sedan skulle jag vilja begagna tillfället, även om det är sent, när vi nu har socialministern här och be honom litet grand utveckla en del saker, som jag och många andra varit oklara över när det gäller regeringens politiska inställning till drogproblematiken. Skulle socialministern vilja kort sammanfatta sin politiska ståndpunkt när det gäller bakgrunden till drogmissbruket och ange vilka huvudsakliga mekanismer som ligger bakom det hela? Skulle socialministern också samtidigt – vilket är det logiska komplementet – vilja säga någonting om vilka huvudprinciper som bör gälla för en upplyst, vetenskaplig och någorlunda progressiv behandlingsideologi? Det finns så många egenartade behandlingsformer och det förekommer så många inslag i diskussionen om behandlingen av drogproblematiken att det vore intressant att få ett svar. Jag säger inte detta för att vara polemisk utan därför att jag menar att det är av vikt att få höra socialministerns upplåtning.

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan naturligtvis sätta i gång en diskussion om var initiativet ligger. Jag inledde mitt anförande med några uppskattande ord över att ledningsgruppen tillsattes och att propositionen kom så relativt snabbt. I de orden låg naturligtvis ett erkännande av att socialministern har ett särskilt intresse för dessa frågor, vilket jag också känner till från hans arbete i socialutskottet. Men vid sidan av detta har vi socialdemokratiska motioner, inte bara denna från Thure Jadestig och Carl-Eric Lundgren, vilken resulterade i en kartläggning, utan också en tidigare motion i vårdfrågan.

Tillsammans har vi – socialdemokratin, socialministern som är centerpartist och Per Gahrton som är folkpartist och som har hänvisat till sitt landsmöte – dragit i gång det arbete som nu pågår. Vi kan också konstatera att regeringen inte var helt enig. Enligt uteslutningsmetoden måste det då bli moderata samlingspartiet som inte har gillat att regeringen satte i gång detta arbete. Vi kan emellertid lämna den frågan.

Beträffande antalet platser tror jag att socialministern något missuppfattade mina två inlägg. Man frågade kommunerna hur mycket de var beredda att bygga och kom fram till det antal som jag här har angivit. Ledningsgruppens ordförande, som ju är statssekreterare – vi utgick hela tiden från att det fanns en kontakt med regeringen – förklarade att man behövde 200 nya platser. Det angav han i två intervjuer i Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter den 14 oktober 1977. Antalet prutades sedan till dessa 160 platser. Det är väl ändå en riktig historieskrivning? Eftersom jag nu höll på 200 platser, har vi gjort det också i motionen och i reservationen.

Per Gahrton lovade nu att det säkert kommer att bli så många platser om behovet finns där. Ja, behovet finns där, men ett problem återstår att lösa, nämligen planeringen. Därför har också regeringen föreslagit 160 platser att

Åtgärder mot narkotikamissbruk

byggas inte nästa år utan under en tvåårsperiod. Planeringsverksamheten är viktig. Man måste veta hur långt man kan sträcka sig.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag har klargjort anledningen till de 160 platserna, Evert Svensson. Huvudmännen, som ju har ansvaret för detta, ansåg sig inte hinna med mera. Det program vi lagt fram är ett paket och byggt på realistiska utgångspunkter.

Jag tyckte att Evert Svensson började mycket bra i sitt första anförande, men han ändrade sig litet sedan.

Jörn Svensson och jag hade här en debatt där vi diskuterade alkoholfrågorna. Jörn Svensson blixtrade till litet mot mig vid detta tillfälle för att jag drog in ett visst land i debatten. Jag kan gärna gå Jörn Svensson till mötes när det gäller att ge en förklaring till en principiell, politisk viljeinriktning. Jag kan för det första hänvisa till s. 30 i propositionen. Där står: "Både alkoholmissbruk och narkotikamissbruk kan vara uttryck för psykiska och sociala svårigheter, där orsaken ofta är att söka i samhällets egna brister. I kampen mot missbruket, som i högsta grad är en fråga om att förhindra dess uppkomst och spridning, måste dessa orsaker bekämpas. Det ställer stora krav på samhället. Sociala brister måste angripas. Otillräcklig sysselsättning, brister i arbetsmiljön och otillfredsställande boende- och fritidsmiljö är exempel på negativa faktorer som kräver motåtgärder. Det är angeläget att skapa ett öppnare samhälle med en djupare kontakt och gemenskap mellan människorna. Den enskildes vilja till ansvar och inflytande måste tas till vara. På alla områden måste samhällets motståndskraft mot missbruk stärkas."

Jag kan tala om för Jörn Svensson att jag under den tid, ett och ett halvt år, som jag varit socialminister har rest ganska mycket i landet. Jag har besökt alkoholistanstalter och där inte bara talat med personalen, vilket varit mycket värdefullt, utan jag har haft överläggningar med de gäster som finns på anstalterna. Jag har varit på ungdomsvårdsskolorna, jag har varit ute på behandlingshemmen för narkomaner, jag har varit på RIA-verksamheten, och i måndags var jag i Malmö och besökte både RIA-verksamheten och Hindbyhemmet, där jag samtalade med de intagna.

Detta har varit oerhört värdefullt därför att jag fått ett någorlunda grepp om de olika behandlingsmetoderna. Jag har fått synpunkter från dem som finns där för behandling. När det gäller behandlingsmetoderna har jag tidigare givit uttryck för den uppfattningen att om vi skall lyckas, har vi behov av olika behandlingsmetoder. Alla människor är inte lika; en metod passar bäst på en person och en annan bäst på en annan. Jag har velat säga detta än en gång. Men när det gäller narkotikabehandlingsmetoderna har vi inte fått någon ordentlig utvärdering så att vi riktigt vet vad som är den bästa metoden. Vi har i denna proposition givit klart uttryck för att vi måste satsa på forskning och utvärdering av behandlingsmetoderna.

Jag besökte också Rosengårdsområdet i Malmö, herr Svensson, och det är väl också ett bevis på att det som hände på 1960-talet inte var det allra bästa för den sociala miljön. Därvidlag har vi haft vår uppfattning hela tiden. Man

byggde in de sociala problemen i dessa betongorter. Där fordras i dag enorma satsningar från den sociala sidan för att klara saken. När det gäller den nya socialutredningen och den proposition vi håller på att arbeta med ser jag som en av de allra viktigaste uppgifterna de markeringar som görs i denna utredning. Det gäller att socialvårdens folk skall komma in i samhällsplaneringen. Det skall inte bara vara tekniska och ekonomiska värderingar som är avgörande, utan det är fråga om människans livsmiljö, och då måste detta in i planeringsstadiet.

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag talar tydligen för långsamt och för omständligt, så att tiden går för fort för mig. Jag ville tacka för de båda svar som jag fick på mina två frågor om utredningen och direktiven.

Riksdagen har begärt att få en utredning om narkotikamissbrukets omfattning. Det är klart att riksdagen skall ha svar på hela sin fråga och inte på en del av denna fråga, eftersom vi i så fall fortfarande inte kommer att veta någonting om alla de siffror som förekommer i den här debatten. Vi känner alla till att det finns olika bedömningar, och det är alltså viktigt att vi får svar på den frågan. Efter vad socialministern nu har svarat mig utgår jag från att så också kommer att bli fallet och att utredningen således kommer att redovisa det totala missbruket.

Sedan gäller det frågan om de bakomliggande faktorerna. Jag kan hålla med dem som säger att det är omöjligt att göra en grundläggande undersökning av dem. Därför har vi också sagt att det är fråga om en belysning. Jag vill läsa in till protokollet vad utskottet anför: "Ett område som därvid kan bli aktuellt gäller den s. k. missbrukarkarriären. Sådana undersökningar, anför det, kan bl. a. ge ökade kunskaper om de bakomliggande orsakerna till narkotikamissbruk. Med hänsyn till vad socialutskottet anförde i det ovan nämnda betänkandet 1976/77:11 vill utskottet understryka att utredningen bör ägna denna fråga särskild uppmärksamhet." Jag fattar socialministerns inlägg så, att han för sin del har understrukit vad utskottet har skrivit här.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall ärligt och uppriktigt tacka för svaret. Det var många relevanta synpunkter som kom fram tack vare det här replikskiftet. Låt mig bara komplettera dem med tre frågor!

Om nu socialministern är på det klara med att det i den sociala och ekonomiska processen finns utslagnings- och utstöttningsmekanismer, som har ett klart samband med drogberoendets utbredning, får man då tolka detta så att socialministern förkastar den filosofi som baserar sig på nödvändigheten av att dela upp arbetsmarknaden i A-, B- och C-lag och acceptera att de som inte orkar med produktionsprocessens ständigt ökade krav förs åt sidan i en särskild kategori? Som jag tidigare har påpekat har detta varit en filosofi som varit grundläggande i Sverige under efterkrigstiden, och man har t. o. m. velat göra gällande att den skulle leda till högsta möjliga välbstånd. – Det var den första frågan.

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk

Den andra fråga som jag vill ta upp är följande. Det spred sig en känsla av igenkännande när socialministern nämnde namnet Rosengård. Det var mycket bra att han tog upp segregeringen i boendet som en bland många faktorer i en social utstöttningsprocess. Socialministerns eget parti har på senare tid stärkt sina politiska ställningar i många fullmäktigeförsamlingar. Detta är en av faktorerna bakom det faktum att man har fått en stark ökning av villabyggandet. Men dessa villaförstäder utgör väl ett påtagligt exempel på social segregering genom att de indirekt leder till att de som inte har råd att bo i villa hamnar på andra ställen?

Den tredje frågan är: Var står socialministern i tvångsfrågan? Jag begär inte på något sätt en utförlig utläggning – tiden är för knapp för det – men jag skulle helt kort vilja formulera frågan så: Är socialministern för ökat myndighetstvång när det gäller de drogberoende, eller är han för minskat myndighetstvång för de drogberoende räknat i förhållande till dagens läge?

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag tror inte att det är någon som vill acceptera A-, B- och C-lagsuppdelningen. Men det har väl blivit så på grund av att det finns vissa personer som har haft och har svårt att arbeta på den öppna arbetsmarknaden. Jag har följt den här verksamheten mycket noga under årens lopp – bl. a. för att jag har en del av det politiska ansvaret för detta i mitt eget län – och under den tiden sett vad som går att göra i exempelvis de anpassningsgrupper som vi har fått. Genom t. ex. en omplacering på en arbetsplats kan man se till att en människa slipper att bli utslagen. Utslagningen börjar dock inte alltid på arbetsmarknaden. Den börjar många gånger i koltåldern, förstärks i skolan så att personerna när de kommer till arbetsmarknaden är utslagna. Utslagningsprocessen förstärktes genom den koncentration som ägde rum på 1960-talet; Jörn Svensson har ett exempel i Rosengård.

Jörn Svensson talade om segregationen i boendet. Jag menar att vi inte skall ha ett byggande där vi "slänger ut" flerfamiljshusen i ett område och villorna i ett annat, utan vi måste ha en planering där vi får ett bostadsbyggande med både-och, där människor också kan cirkulera.

Var står socialministern i tvångsfrågan? frågar Jörn Svensson. Jag har vid många tillfällen givit uttryck för att det är den frivilliga vården som måste vara den grundläggande. Men vi måste se till att de människor som inte har insikt om sin situation får hjälp. Jag har inte mött något motstånd på den punkten, utan diskussionen har gällt frågan om var tvånget skall ligga – det tvång som behövs. Jag skall inte avslöja mer för vi arbetar med denna fråga, och inom en inte allt för avlägsen framtid skall Jörn Svensson kunna få besked.

LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Ett utbrett narkotika missbruk och annat missbruk av beroendeframkallande medel är enligt mångas uppfattning tecken på brister i vår sociala välfärd.

Vi har alltså misslyckats med att skapa ett samhälle där alla känner trivsel

och gemenskap, där man har ett värde och känner att man behövs, där barn och ungdomar inte betraktas som tillsyns- och disciplinproblem. Alltför många slås ut ur samhällsgemenskapen redan i skolan, ibland ännu tidigare. Detta har tidigare diskuterats.

Alltför många kommer aldrig in på arbetsmarknaden och många får lämna den i förtid. 30 000–40 000 ungdomar står i dag helt utan arbete, och ganska snart avslutar nya ungdomsgrupper sin utbildning eller värnplikt. 2 000 unga människor förtidspensioneras varje år.

Vilka är då dessa hårda och människofientliga mekanismer som orsakar denna utslagning? Det är av största vikt att ta reda på detta.

Det hade varit bra om socialministern hade uttalat sig lika klart i detta hänseende som han gjorde härom veckan i debatten om befolkningsutvecklingen. Där diskuterades ju ingående en mängd tänkbara orsaker till att det föds ett allt mindre antal barn, bl. a. samhällets brister. Frågan bedömdes då som så allvarlig att man vetenskapligt skall reda ut orsakerna. Den särskilda utredning som socialministern nu har tillsatt skall enligt utskottets uppfattning titta på de bakomliggande orsakerna. Detta, samt det nyligen framlagda förslaget om nya samhällsvetenskapligt inriktade forskartjänster på missbruksområdet, borde innebära att vi ganska snabbt kan vänta oss resultat i den frågan.

Till dess får vi göra som i befolkningsfrågan, ange tänkbara orsaker och förslag till lösningar. Så mycket är dock klart att vi inte löser narkotikaproblemet genom dagens beslut. Det måste ses som ett kortsiktigt aktionsprogram.

Att narkotikamissbruket aldrig kan accepteras som en del av vår kultur är vi överens med socialministern om. Men vilka brister i samhället som är allvarligast och vilka insatser som bör prioriteras för att avhjälpa bristerna är vi nog mindre överens om.

I propositionen anges att sociala brister måste angripas. "Otillräcklig sysselsättning, brister i arbetsmiljön, otillfredsställande boende- och fritidsmiljö är exempel på negativa faktorer som kräver motåtgärder", står det i propositionen.

Till detta kan läggas: Ojämn inkomst- och förmögenhetsfördelning, ökade klyftor, försämrad levnadsstandard för barnfamiljer, otillräcklig barnomsorg, brist på inflytande, konkurrens- och prestationsmentalitet. Ungdomsarbetslösheten måste här särskilt uppmärksammas. Det är beklagligt att riksdagen tidigare i dag avslagit våra förslag om förstärkta resurser i kampen mot just ungdomsarbetslösheten. Jag upplever nuvarande förhållanden som en skamfläck för vårt samhälle.

Insatser behövs, som synes, på bred front. Det räcker inte att vi har ett av världens mest utvecklade sociala trygghetssystem. Vi får inte slå oss till ro med det. Vi måste gå vidare, kritiskt granska och förbättra samhället.

Skolan har sitt särskilda ansvar enligt socialministerns uppfattning. Jag tänker här begränsa mig just till skolans ansvar. Vi diskuterar nämligen inte bara vården, utan vi behandlar också andra krav som tagits upp i olika motioner.

Alla ansträngningar måste göras för att motverka en tidig utslagning av barn och ungdomar. Därför vill vi bygga ut och förbättra barnomsorgen, därför vill vi stödja barnfamiljerna och därför är vi mycket angelägna om att förverkliga SIA-skolan. Skolan kommer då i större utsträckning än tidigare att kunna anpassas till den enskilde elevens förutsättningar och intressen. Genom ett förändrat arbetssätt skall i första hand de svagpresterande elevernas behov tillgodoses. Det nuvarande betygssystemets roll i ungdomars utslagning får i detta sammanhang inte underskattas.

Ett centralt inslag i riksdagens beslut om skolans inre arbete var att skolan skulle ses som en del av elevens totala miljö. Som ett uttryck för detta underströks bl. a. att föreningslivets möjligheter till medverkan såväl under som efter skoldagens slut skulle förbättras. Genom det statsbidrag på 25 milj. kr. till allmän fritidsverksamhet i kommuner som föreslogs av den socialdemokratiska regeringen och som anvisats för budgetåret 1977/78 har den första del i SIA-reformen som kommit att förverkligas blivit den allmänna fritidsverksamheten före och efter skoldagen.

Bidraget har använts främst till föreningsledd eftermiddagsverksamhet för barn och ungdom. Det har möjliggjort glesbygdsverksamhet, aktiviteter i nybyggda bostadsområden, temadagar, lovverksamhet och särskilda satsningar på föreningslösa och handikappade barn och ungdomar. Detta har hunnit ske redan det första året trots kort planeringstid för det lokala föreningslivet. Inför nästa läsår är planeringen av verksamheten redan i full gång i samarbete mellan föreningsliv och kommunala myndigheter.

I årets budgetproposition föreslår regeringen att bidraget till allmän fritidsverksamhet i kommuner inte längre skall utgå.

Vi kan inte godta det motiv man åberopat för att dra in bidraget. Om statsbidraget slopas kommer sannolikt det allra mesta av den verksamhet som satts i gång att upphöra. Höjningen av aktivitetsstödet utgör ingen kompensation för bortfallet av detta bidrag. Föreningarnas möjlighet till medverkan kommer därför drastiskt att begränsas. Vi anser en sådan utveckling synnerligen olycklig, främst med tanke på att verksamheten i stor utsträckning är inriktad på barn och ungdomar som har ett speciellt behov av meningsfulla och stimulerande fritidsaktiviteter.

Genom uppvaktning av representanter för 28 ungdomsorganisationer och genom flera skrivelser har kulturutskottet tidigare uppmärksammat på att förslaget att slopa bidraget mötts med bestörtning bland organisationer och kommuner. Vi är inte beredda att på detta sätt förfuska SIA-reformen utan föreslår i motionen 1841 att anslaget skall utgå också nästa budgetår.

Jag är medveten om att riksdagen tidigare har tagit ställning i den här frågan. Vi bedömer den dock som så viktig att vi ytterligare en gång vill ha den prövad. Kanske finns här ledamöter som har funderat över tidigare besluts innebörd och funnit det mindre välbetänkt. Kanske finns det de som i likhet med oss reservanter har den uppfattningen att en fortsatt och fördjupad satsning på barns och ungdomars fritid i anslutning till skolan är viktig för att aktivt motverka att vissa ungdomar drivs in i missbruk av olika slag.

Bengt Bengtsson, som står efter mig på talarlistan, har i alla fall tyckt det

förut. I en interpellationsdebatt den 23 november 1976 sade han:

”En meningsfull fritid byggd på våra barns och ungdomars individuella intressen – det må gälla idrott av olika omfattning, hobbyverksamhet osv. – har stor betydelse. En meningsfull fritid är enligt min och mångas uppfattning viktig och ingår som en värdefull del i det förebyggande arbetet för att komma till rätta med narkotikaproblemet.”

Vi håller med. Och observera att det inte är fråga om någon överbudspolitik från vår sida. Det är bara fråga om att behålla ett anslag som under den tid det funnits betytt väldigt mycket.

Än viktigare framstår kravet i dag när ekonomiministern häromdagen sagt ifrån att kommunerna får skära ned hälften av sin planerade expansion. Han hotade t. o. m. med lagstiftning. Det betyder ju att kommunerna får än större svårigheter att erbjuda en god fritid. Statsbidraget är mot denna bakgrund verkligen välmotiverat.

Kom inte och säg att det inte finns pengar. Det har ni i andra sammanhang visat att ni anser er ha. Alltihopa är en fråga om fördelning och prioritering.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 3.

På förslag av talmannen – som under Lena Öhrsviks anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar – beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående utskottsbetänkanden till morgondagens sammanträde.

§ 2 Om utländskt förvärv av svenska företag

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN erhöll ordet för att besvara *Thage Petersons* (s) den 23 maj anmälda fråga, 1977/78:498, och anförde:

Herr talman! Thage Peterson har med anledning av den s. k. Volvoaffären frågat mig dels vilka åtgärder den svenska regeringen har vidtagit eller underlåtit att vidta för att klara Volvos utvecklingsproblem med svenska utvecklingsresurser, dels vilken principiell syn jag har på utländska förvärv av stora utvecklingsbara svenska företag.

Det är inte möjligt att lämna något uttömmande svar på problemställningar av den här arten i ett frågesvar på tre minuter. Till att börja med vill jag emellertid erinra om att principöverenskommelsen om norskt delägarskap i Volvo har träffats inom ramen för det avtal om energi- och industrisamarbete som regeringarna i Sverige och Norge ingick förra året. Från svensk sida var detta ett led i ansträngningarna att långsiktigt säkra leveranser av olja från Norge och att underlätta för svenska företag att vinna insteg i oljeprospekteringen i Nordsjön. Det förutsattes därvid att svenska företag, efter överenskommelse direkt med berörda norska intressenter, som motprestation skulle bidra till den industriella utvecklingen i Norge.

Volvoavtalet bör skapa förutsättningar för att få fram ett långtidsavtal om

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om utländskt
förvärv av svenska
företag*

oljeleveranser från Norge till Sverige.

Den svenska regeringen har emellertid också sett mycket positivt på Volvos intresse för ett svensk-norskt industrisamarbete. De nu aktuella samarbetsplanerna innebär betydande fördelar även ur svensk synpunkt. Det är en felaktig bild som spritts, när man gjort gällande att Volvoavtalet bara innebär att norska intressenter så att säga köper in sig i Volvo. De ställer ju också andra resurser till förfogande, som ger koncernen som helhet bättre expansionsmöjligheter. Det norska engagemanget innebär dessutom en vidgad hemmamarknad för Volvo. Jag har själv haft möjligheter att följa förhandlingarna mellan Volvo och den norska regeringen sedan tidigt i vintras. I detta sammanhang vill jag också erinra om att vi från svensk sida ställt som villkor att en sysselsättningsökning i Norge inte får ske på bekostnad av sysselsättningen i Sverige.

När det gäller Thage Petersons fråga om att klara Volvos utvecklingsproblem med svenska utvecklingsresurser vill jag svara, att avtalet inte får ses som ett sätt att klara några akuta Volvoproblem. Några sådana behov finns inte. Nej, avtalet har kommit till stånd för att ge Volvo en offensiv inriktning, som inte är möjlig med bara svenska resurser. Jag hoppas att Thage Peterson liksom jag betraktar Norge som en god och fullvärdig partner.

Sammanfattningsvis blir därför mitt svar på Thage Petersons första fråga, att det tilltänkta svensk-norska samarbetet bör ge Volvokoncernen som helhet bättre utvecklingsmöjligheter än en utveckling baserad på enbart svenska resurser. Därför har jag aktivt följt och verkat för detta avtals tillkomst. Regeringen kommer att i positiv anda pröva de olika åtgärder som behöver vidtas för att föra avtalet i hamn.

Svaret på den andra frågan är att man med en sådan samarbetsform dessutom minskar riskerna för framtida utländsk dominans i svensk bilindustri, något som jag i likhet med Thage Peterson skulle känna oro för.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret.

Jag vill först inledningsvis göra gällande att Volvoaffären blev något av en krasch för den borgerliga regeringens industripolitik. Affären är ett svårt nederlag för principerna bakom regeringens näringspolitik, och det är det jag skall uppehålla mig vid i mitt första inlägg.

1. Sysselsättningseffekterna blir omfattande. Regeringen utlovade 400 000 nya jobb. Följden av avtalet blir nu att Volvos mesta expansion naturligen kommer att äga rum i Norge. Redan i starten får Norge 3 000–5 000 nya arbetstillfällen. Det innebär ca 200 000 kr. per jobb. Som statsministern måste vara medveten om kommer vi icke att klara att ordna nya jobb i Sverige för den summan.

2. Socialdemokratin har krävt en strukturfond för industriell utveckling. Landets industriminister har spottat åt sådana förslag. Hade våra förslag accepterats, hade Volvoaffären inte behövt ske. Jag vill göra gällande att de industripolitiska effekterna nu blir omfattande, genom att produktutveck-

lingen nu läggs utanför Sverige.

3. Regeringens beslut att slopa arbetsgivaravgiften kostade statsbudgeten 4 miljarder kronor. För en femtedel av detta belopp köper Norge nu 40 % av vårt industriföretag. Volvoavtalet visar i all sin nakenhet det omöjliga i regeringens generella politik.

4. Vi har kritiserat regeringen för att ensidigt ha sysslat med krisbranscher. Men när det gäller att satsa offensivt i näringspolitiken, satsa på utvecklingskraftiga industrier, har man inte fattat några beslut. Regeringens olika näringspolitiska doktriner har fallit till marken i och med att Volvoaffären kom till stånd.

5. Om vi hade haft löntagarfonder hade vi kunnat hjälpa Volvo och kanske också en och annan annan industri, som nu befinner sig i farozonen till följd av kapitalbrist, t. ex. NCB.

Så till den andra frågan som jag ställt till statsministern: Vad händer om Sverige fortsätter att hålla sig passivt när delar av svenskt näringsliv säljs till utländska intressen? Många svenskar har varit förundrade över regeringens passivitet. Många svenskar är nu oroad över vad som kan hända i framtiden. Min fråga till statsministern är: Hur kommer regeringen att hantera liknande frågor när utländska intressen vill köpa in sig i svenska företag? Om t. ex tyska intressen vill köpa in sig ytterligare i svensk skogsindustri, om Westinghouse vill köpa in sig i ASEA, kommer statsministern och industriministern i dylika situationer att hoppas på att de fria marknadskrafterna skall reda ut situationen eller kommer regeringen då att vidta åtgärder som ger möjlighet att försvara den svenska industrins intressen?

TALMANNEN:

Inför den fortsatta överläggningen vill jag erinra om de bestämmelser som gäller vid frågedebatter enligt tilläggsbestämmelsen 6.2.2 i riksdagsordningen, som lyder på följande sätt:

”När fråga besvaras, får det första anförandet från varje talare räkna längst tre minuter, det andra längst två minuter och varje följande anförande längst en minut.”

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Jag är tacksam för påpekandet om debattreglerna, som Thage Peterson kände till i förväg liksom jag.

Det är omöjligt att svara på alla Thage Petersons frågor – jag skall ta upp några.

Satsa offensivt och inte bara på krisbranscher, sade Thage Peterson. Det skulle man ha kunnat klara med strukturfonden. Den skulle byggas upp genom att man skulle ha haft kvar arbetsgivaravgifterna. Hur mycken offensivförmåga hade man inte därmed tagit ifrån alla de företag som nu genom regeringens politik slipper betala arbetsgivaravgiften? Hur mycket pengar skulle man då inte i stället ha måst gå in med för att ge företagen den styrka som de nu får på det här sättet? Jag tror att det finns skäl för Thage Peterson att fundera över vilken effekt den vidtagna åtgärden får, innan han

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om utländskt
förvärv av svenska
företag*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om utländskt
förvärv av svenska
företag*

framställer den andra möjligheten på det sätt som han gör.

På den andra väsentliga frågan, nämligen hur vi ställer oss till tyska och andra utländska intressen, har jag redan svarat att vi just genom ett förtroendefullt samarbete, t. ex. mellan intressenter i Sverige och intressenter i Norge eller i andra nordiska länder, ökar hemmamarknaden, så att vi inte behöver frukta att det uppstår en situation som gör att multinationella jättar kommer hit och köper upp de svenska företagen.

Det skulle vara intressant att få veta hur socialdemokratin slutligen ställer sig till detta samarbete med norrmännen. I den första kommentaren noterade jag att ni var positiva till det här samarbete med norrmännen, som ställer sina aluminiumresurser och plastresurser till förfogande och som ger oss möjlighet att få ett oljeavtal. Men på Thage Petersons anförande nu verkade det som om ni beklagar denna affär. Det vore bra att få ett besked i den frågan.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag sade att många svenskar är förundrade över regeringens passivitet i den här affären, förundrade över att Sveriges regering i denna affär har stått så totalt vid sidan av händelserna. Huvudskälet härtill är att regeringen på grund av sina olika näringspolitiska idéer tvingas att föra en passiv näringspolitik. De borgerligas nej till strukturfonden tvingade i praktiken ut Volvo till Norge. Regeringen driver ju ut företagen genom sin passivitet. I ett sådant läge hade det varit bra, herr statsminister, att ha såväl strukturfonden som de pengar som sedan användes för att sänka arbetsgi-varavgiften.

Nu säger statsministern i sitt svar att man träffat en överenskommelse om att svenska företag som motprestation till oljeöverenskommelsen skall bidra till en industriell utveckling i Norge. Detta är en intressant nyhet som statsministern kommer med. Den föder ett par frågor: Fördes diskussion med Volvoledningen om att Volvo skulle svara för en sådan motprestation? Sade regeringen så här till Volvo: Någon miljard får ni inte av oss, men går ni till Norge, så får ni 750 milj. kr., om ni säljer 40 % av Volvo till norska intressen? Det skulle vara intressant att veta vad det finns för planer hos statsministern och industriministern. Hur många andra svenska företag är utlovade till Norge som motprestation för detta oljeavtal, som statsministern nämner i sitt svar? Hur många svenska företag, som vi nu inte vet så mycket om, står på lut?

Det vore bra om jag kunde få ett svar på den frågan.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! På den sista frågan kan jag svara att det inte behövs några ytterligare utfästelser, eftersom den norska regeringen förklarat sig beredd att diskutera leveranser av olja som norrmännen redan förfogar över. Man har dessutom sagt att man är beredd att låta svenskarna komma med i prospekteringen av de nya fälten. Sverige har i anslutning till detta också fått gå in och köpa andelar i tidigare prospekteringar.

Jag förstår inte varför Thage Peterson målar upp en sådan här bild. Han talar om passivitet och säger att vi har stått vid sidan av händelserna. Hur länge tänker Thage Peterson och andra upprepa dessa beskyllningar, när fakta är att jag hela tiden följt denna fråga och aktivt verkat för att få en lösning till stånd. Får jag än en gång påminna Thage Peterson om ett väsentligt faktum: Det finns och fanns inget aktuellt ekonomiskt behov hos Volvo för att trygga det ordinarie utvecklingsprogrammet. Samarbetet med norrmännen innebär att man får utvecklingsresurser på nya områden. Det är det som är den fundamentala skillnaden.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Statsministern ger ett intryck av, såväl i svaret som i sina inlägg, att vara statsminister i Norge, men nu är herr Fälldin det i Sverige och därav mina frågor.

Får jag tolka herr Fälldins svar på min fråga om motprestation så att den enda utlovade motprestationen enligt oljeavtalet var Volvo. I och med att Volvo till 40 % har sålts till norska intressen, har alltså den svenska regeringen klarat den delen av avtalet. Inga andra avtal är ju aktuella.

Vidare blev jag litet förvånad när herr Fälldin sade att Volvo inte skulle ha några utvecklingsbehov. Men det var ju därför som Volvoledningen förde en diskussion med regeringen om 1 miljard kronor till en ny bilmodell. Om inte Volvo hade haft kapitalbehov, så hade väl inte den diskussionen behövt föras med regeringen. Framför allt hade man väl inte behövt söka kontakt med den socialdemokratiska regeringen i Norge. Jag har ingenting emot samarbetsavtal mellan Sverige och Norge, men det bör vara enligt en industriplan.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Volvo har inte ställt något krav till den svenska regeringen om att få 1 miljard kronor. Det har förts diskussioner om behovet av att ställa resurser till förfogande för utvecklingsprogram inom den ordinarie verksamheten. Vi har sagt att vi är beredda att göra en utredning därom, eftersom vi har två stora bilföretag i Sverige. Det utvecklingsprogram som nu rullar i Volvo har sin säkra finansiering, något som Thage Peterson kan få besked om.

På tal om motprestation vet Thage Peterson liksom jag att Volvo och andra företag har full frihet att diskutera med de nordiska grannländerna om sådana här saker. Det uttalades klart och öppet i samband med det samarbetsavtal som träffades mellan industriministrarna för ett år sedan. Mot denna uppläggning av det norsk-svenska samarbetet riktades då ingen kritik från socialdemokratins sida. Vid Nordiska rådets senaste sammanträde uttalades som ett önskemål från socialdemokratin att man skulle gå vidare med just den här typen av samarbete. Mitt svar till Thage Peterson blir att detta avtal för med sig en offensiv möjlighet för Volvo, som både tryggar sysselsättningen vid företaget i Sverige och ger ökade sysselsättningsmöjligheter.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om utländskt
förvärv av svenska
företag*

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Det är inte jag som har talat om motprestation, utan det har statsministern gjort i sitt svar. Jag frågade vilka svenska företag som nu står på tur för att leva upp till den motprestation som den svenska regeringen har lovat den norska.

Man kan ställa följande fråga till Sveriges regering, vilken den än är: Har den svenska regeringen intresse och ansvar för sysselsättningen i ett stort industribolag som Volvo? Svaret är självfallet ja. Till det vill jag säga att en socialdemokratisk regering hade gått in och stött Volvo via strukturfonden och Utvecklingsbolaget. Vi hade inte tvekat när det gällt att tillsammans med Volvo diskutera fram en lösning.

Man kan fråga sig vad Volvo skulle göra i den uppkomna situationen. Nu vände man sig till den socialdemokratiska regeringen i Norge. Volvochefen har själv sagt, att när det blev nej hos den svenska regeringen så vände man sig till den norska. Därför stämmer inte uppgiften om att Volvo inte skulle ha kapitalbehov för att utveckla en ny bilmodell. Jag undrar varifrån statsministern har fått det.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Thage Peterson känner säkert till att Volvochefen har sagt att detta avtal med Volvo inte alls har att göra med den diskussion som tidigare fördes mellan regeringen och Volvo om utvecklingen av Volvos ordinarie program. Jag påstår att det utvecklingsarbetet är säkrat.

Nu säger Thage Peterson: Om vi hade haft en socialdemokratisk regering, så skulle denna regering ha gått in och givit Volvo det kapitalstöd företaget ansett sig behöva.

Ni har uttalat ert positiva intresse för samarbete med Norge. Den socialdemokratiska filosofin är tydligen den att vi skulle komma till norrmännen och säga: Vi behöver inget kapital av er, men vi behöver tillgång till era råvaror och ert kunnande, t. ex. ert aluminium och vad ni har utvecklat inom plastindustrin. Vi vill ta vara på det och vidareutveckla det, men vi vill inte samarbeta med er på mera jämbördig fot.

Låt mig påminna om att det fortfarande finns ett svenskt majoritetsinflytande i Volvo. Frågan till Thage Peterson är: Är det så socialdemokraterna vill behandla sina nordiska vänner att man går till dem och säger att vi sköter det här och att de inte skall ha något inflytande alls?

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Frågan blir intressantare och intressantare: Varför vände sig Volvo till Norge?

Nu säger statsministern: Det var inte därför att Volvo behövde pengar för att utveckla en ny bilmodell eller klara sitt expansionsbehov, utan det var av andra skäl. Var då skälen de som statsministern möjligen antyder i svaret, nämligen att diskussionerna med den norska regeringen var sådana att norrmännen måste få ett svenskt företag som motprestation för att sluta ett avtal om olja, något som vi egentligen inte vet så mycket om så länge inte fler

fakta har redovisats? Jag tror f. ö. att vi gör klokt i att inte diskutera frågan om oljan så länge inte regeringarna i Oslo och Stockholm har presenterat de planer de har.

Vad beträffar vårt tillstånd att leta efter olja så är det väl ingenting att glädja sig över ännu. Ett sådant avtal blir ju värdefullt endast om det finns olja. Om det inte finns olja, herr statsminister, kommer avtalet tvärtom att innebära kostnader som med all sannolikhet skattebetalarna i så fall får bära.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Volvo vände sig till Norge, Thage Peterson, för att få tillgång till resurser, t. ex. på aluminiumsidan och plastsidan, som inte finns i Sverige. Med tillgång till dessa resurser kan Volvo utveckla en aktivitet som eljest inte är möjlig. Det är svaret på frågan varför Volvo gick till Norge - det svaret har jag lämnat förut, men jag upprepar det. Jag betraktar detta som positivt. Det blir ett bra samarbete.

I fråga om oljan gäller två saker. Svenska regeringen har fått besked om att man nu kan träffa långtidsavtal om betydande kvantiteter olja som norr-männen redan har - den behöver man inte söka. Det är fullt klart.

Till detta kommer en möjlighet att vara med i prospekteringen. Visst är det något av ett lotteri, men det är, har jag förstått, en möjlighet som vi är intresserade av. Vi försöker ju att hitta olja också på svensk botten. Jag tror att lotteriet är mindre i de norska områdena, där det finns svart på vitt på att det verkligen finns olja. Konstigare än så är det inte med det, Thage Peterson.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag började med att säga att sett utifrån Sveriges synpunkt - och det är utifrån den synpunkten jag har ställt mina frågor - så innebär Volvoaffären ett nederlag för regeringens näringspolitik med avseende på såväl sysselsättnings effekter som industripolitiska effekter. Politiken i allmänhet och framför allt den långsiktiga näringspolitiken måste syfta till att man inte bara får syssla med problembanscher, som regeringen och industriministern nu gör, utan också kan föra en offensiv branschpolitik.

Statsministern har vid ett par tillfällen frågat om socialdemokraternas inställning till nordiskt samarbete. Socialdemokratin har mer än något annat parti i detta land värnat om samarbetet i Norden, men vi hävdar samtidigt att en regering naturligtvis måste ha en plan för det nordiska samarbetet. Industripolitiska uppgörelser mellan Sverige och ett eller flera andra nordiska länder måste ingå som led i en genomtänkt samlagsplan.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Skillnaden mellan denna regerings politik och socialdemokraternas politik är att ni försöker bli offensiva genom att ha kvar och öka bördorna på näringslivet i allmänhet för att sedan kunna dela ut de pengarna. Vi tar bort pålagor och vägrar att lägga på nya därför att det skall finnas utvecklingsresurser i alla företag. Vad som är mest offensivt av de båda

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om utländskt
förvärv av svenska
företag*

*Om utländskt
förvärv av svenska
företag*

metoderna kan vi diskutera länge, men jag tror att det ute i våra samhällen finns en växande förståelse för att den offensiva väg som denna regering har valt är den riktiga. Vi börjar ju se vissa tecken på det. Se exempelvis på våra exportsiffror!

Jag tycker att det är anmärkningsvärt att Thage Peterson jämför den socialdemokratiska norska regeringen och norska företag med tysk och amerikansk storfinans. Får jag säga att när jag och andra företrädare för denna regering har talat om nordiskt samarbete, i Nordiska rådet och i andra sammanhang, så har vi menat att vi skall åstadkomma praktiska resultat. Och det praktiska resultat som nu har uppnåtts är bra för detta samarbete, och det är bra för Sverige. Därför har jag biträtt denna lösning.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Nej, herr Fälldin, jag har inte gjort den jämförelsen. Jag har utan att få svar frågat statsministern: Hur kommer regeringen att hantera liknande frågor, när utländska intressen vill köpa in sig i svenska företag, om t. ex. ITT är intresserat av att köpa in sig i L M Ericsson eller om Westinghouse vill köpa halva ASEA, eller om tyskarna vill gå in i ytterligare svensk skogsindustri? Vad kommer den svenska regeringen då att ha för inställning till de frågorna?

Volvoaffärens klantiga hanterande av regeringen och regeringens passivitet betyder att många svenskar ställer sig dessa frågor och det gör att de inför framtiden är litet skrämda för vad den svenska regeringen kommer att göra med svensk industri.

Frågorna till statsministern i det avseendet kvarstår i kalla fakta.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Svaret är, Thage Peterson: Genom att den här regeringen aktivt arbetar med en ekonomisk politik och näringspolitik som innebär att svenskt näringslivs konkurrensförmåga har förbättrats, jämfört med hur situationen var när regeringen tillträdde, så minskar fortlöpande riskerna för att svenska företag skall råka i den situationen att de ens som företag skulle kunna överväga att låta sig köpas upp av multinationella jättar. Där går den främsta och effektivaste försvarslinjen.

När man som socialdemokraterna vill gå vidare och lägga bördor på företag som försämrar deras konkurrensförmåga, så ökar de risker som Thage Peterson här har tagit upp. Om frågan skulle uppkomma att en multinationell jätte vill köpa ett svenskt företag, så vet Thage Peterson liksom jag att det finns alldeles speciella regler för sådana förvärv. De reglerna kommer vi att utnyttja för att skydda svenskt näringsliv.

Men den främsta försvarslinjen går som sagt ut på att inte lägga på sådana pålagor att den egna konkurrenskraften försvagas. Vi kan diskutera detta i evighet. Här står uppenbarligen uppfattning mot uppfattning.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Regeringens ekonomiska politik har lett till så mycket gott, säger statsministern. Men vad har det blivit för sysselsättningseffekter? Inte har vi fått några 400 000 nya jobb sedan herr Fälldin tillträdde. Tvärtom. Sedan herr Fälldin övertog regeringsskutan har 70 000 industrijobb gått förlorade. Och vad har de industripolitiska effekterna blivit av regeringens näringspolitik? Industriministern kan för statsministern tala om de olika siffrorna i krisbransch efter krisbransch. Denna kammare har också i dag beslutat om åtskilliga 100 milj. kr. till NCB. Jag kan inte se ett enda tecken på att regeringens generella politik har betytt någon framgång för svensk industri. Tvärtom. Ni har trumfat igenom ett beslut om sänkta arbetsgivaravgifter som betyder flera miljarder. De 4 miljarderna hade varit bra att ha för en offensiv näringspolitik, för en strukturfond som exempelvis skulle ha kunnat hjälpa Volvo och även NCB och andra svenska industrier i en offensiv satsning för framtiden.

Någon sådan politik har regeringen inte fört. Tvärtom har regeringens politik inneburit ytterligare arbetslöshet i det svenska samhället. Vi behöver bara se på siffrorna!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om Volvos flyttning av viss tillverkning till Norge

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara följande frågor, nämligen

1977/78:496, anmäld den 22 maj, av *Carl-Henrik Hermansson* (vpk), till statsministern,

1977/78:497, anmäld den 22 maj, av *Oswald Söderqvist* (vpk), till statsministern,

1977/78:501, anmäld den 23 maj, av *Lennart Pettersson* (s),

1977/78:502, anmäld den 24 maj, av *Rolf Hagel* (apk), till statsministern,

1977/78:519, anmäld den 25 maj, av *Kurt Hugosson* (s), till statsministern, och anförde:

Herr talman! Lennart Pettersson har frågat mig hur jag bedömer att Volvos principavtal med den norska regeringen om ett samarbete inom energi- och industriområdena kommer att påverka dels lokaliseringen av Volvos framtida produktion, dels förläggningen av utvecklingsarbetet på en ny personbilsmodell.

C.-H. Hermansson, Oswald Söderqvist, Rolf Hagel och Kurt Hugosson har ställt skilda frågor till statsministern dels angående vilka konsekvenser för sysselsättningen Volvoaffären väntas leda till, dels om regeringen har några planer på att i olika former gå in som ägare i AB Volvo eller den svenska bilindustrin. Dessa frågor har överlämnats till mig.

Nr 159

Onsdagen den 31
maj 1978

Om Volvos flyttning av viss tillverkning till Norge

Onsdagen den 31
maj 1978

*Om Volvos flytt-
ning av viss till-
verkning till Norge*

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Volvo har tillkännaggett att man tecknat ett principavtal med den norska regeringen om ett samarbete avsett att skapa förutsättningar för utveckling av ett svenskt-norskt industrikomplex, baserat på fordonstillverkning, komponenttillverkning och energi.

Avtalet skall ses som ett led i det norsk-svenska industri- och energisamarbetet som sedan länge har diskuterats mellan de två länderna. Genom den överenskommelse som träffades mellan de norska och svenska industri- och energiministrarna förra året skapades ramarna för ett ökat samarbete mellan de båda länderna. Volvoavtalet faller inom den ramen. Avtalet kommer enligt vad jag har erfarit att ligga till grund för detaljförhandlingar mellan berörda parter, inklusive de anställda.

Jag vill till Lennart Pettersson säga att jag inte har anledning att ge mig in på några spekulationer om vad blivande norska intressenter i Volvo kan komma att inta för ståndpunkt i olika frågor t. ex. när det gäller sysselsättningen. Enligt vad jag har erfarit planeras utvecklingsarbetet för viss ny bilmodell komma att förläggas till Norge.

Rolf Hagels och Kurt Hugossons frågor om effekter på sysselsättningen av Volvos samarbete med Norge kan i dag inte besvaras. Det är alldeles för tidigt att ha någon uppfattning om detta redan nu. Min allmänna bedömning är att samarbetet skapar förutsättningar för en positiv utveckling av sysselsättningen i Sverige.

Genom den samrådsverksamhet som industridepartementets etableringsdelegation bedriver har jag fortlöpande hållit mig informerad om utvecklingen vid Volvo Penta i Uppsala. Genom svar på en fråga som jag lämnade i kammaren den 27 februari i år gav jag också min syn på situationen vid Volvo Penta i Uppsala. Jag vill som svar på Oswald Söderqvists fråga säga att såvitt mig är bekant berörs Volvo Pentas verksamhet i Uppsala inte alls av Volvos nu tillkännagjorda planer på samarbete med Norge. Volvoledningens beslut att till sommaren 1979 helt upphöra med tillverkningen av utombordsmotorer står fast.

I oktober månad förra året tillkallade jag en särskild utredare med uppdrag att analysera alternativa utvecklingsvägar för svensk bilindustri. Samtidigt gav regeringen statens industriverk i uppdrag att utreda vissa frågor rörande svensk bilindustri. Under hela den tid som bilindustriutredningen har bedrivits har jag hållit mig nära informerad om hur dess arbete framskridit.

Bilindustriutredaren har tidigare i dag redovisat resultaten av sitt arbete för mig och därvid presenterat ett förslag som jag är beredd att förverkliga. Jag ämnar således uppdra åt statssekreteraren i industridepartementet att nära följa utvecklingen inom svensk bilindustri genom en speciell kontaktgrupp för bilindustrifrågor. De båda bilföretagen har under hand ställt sig positiva till att delta i en sådan kontaktgrupp med representanter från koncernledningarna.

Vidare förutsätter jag att gruppen håller nära kontakt med de anställdas fackliga organisationer. Genom detta arrangemang räknar jag med att ett

viktigt forum har skapats för fortlöpande information och diskussion om utvecklingen inom bilindustrin.

Som svar på C.-H. Hermanssons och Kurt Hugossons frågor vill jag slutligen meddela att några åtgärder från regeringens sida i syfte att förstatliga AB Volvo eller andra delar av den svenska bilindustrin eller att tillskjuta ägarkapital till denna industri inte är aktuella.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vpk:s kritik av regeringens handlande och underlåtenhets-synder i Volvoaffären är av principiellt annan art än den socialdemokratiska som vi nyss hört. Vår kritik gäller två frågor:

1. Att Volvo i oljefrågorna tillåts ta ledningen i stället för regeringen när det gäller relationerna till Norge. Presskommunikén från statsminister Thorbjörn Fälldin den 22 maj är ett beklämmande dokument. Där talas först om målen för den svenska energipolitiken och om regeringens handlingslinjer. I det följande stycket sägs: "AB Volvo har idag slutit ett principavtal med den norska regeringen ---". Men låt mig slå fast: Det är den svenska regeringen som skall sköta Sveriges oljepolitik, inte multinationella bolag.

2. Att regeringen välsignar Volvos fortsatta utflyttning från Sverige. Nu är detta möjligen konsekvent ur den borgerliga regeringens ståndpunkt, eftersom dess industripolitik bl. a. markerats av a. minskning av antalet industriarbetsplatser i Sverige, b. fortsatt ökning av kapitalexporten och antalet anställda i svenskägda företag utomlands. Men ur samhällsekonomisk synpunkt och utifrån lönarbetarnas intressen är det förkastligt. Produktion av aluminium och plast kan klaras också i Sverige, vilket egentligen var det enda argument som herr Fälldin nyss anförde för Volvoaffären. Den delvisa utförsäljningen av Volvo till Norge kommer att öka sysselsättningssvårigheterna i det här landet. Herr Åslings påstående om motsatsen är gripet ur luften.

Det finns goda skäl för det krav som allt fler bilarbetare och andra ställer, nämligen att den svenska bilindustrin bör nationaliseras. Det handlar om två av Sveriges allra största industriföretag, som dessutom är mycket vinstgivande. Samhällsekonomi och sysselsättning är två av skälen. Andra skäl har med makten över ekonomin och med frågan om produktionens inriktning att göra. Bilindustrins produktion bör mer inriktas på alternativ produktion av kollektiva transportmedel. Nationalisera Volvo – då blir det lättare att lägga makten över företaget, där den bör ligga!

Det är ingen nationell politik att sälja ut svensk industri för oljepengar. Det är heller ingen socialt acceptabel politik att minska sysselsättningen i Sverige. Detta föranleder två kompletterande frågor till herr Åsling:

1. Vad ämnar regeringen göra för att motverka förlusterna i sysselsättning genom Volvoaffären?

2. Hur anser regeringen att samhället skall kunna få tillräcklig kontroll över utvecklingen av bilindustrin? En kontaktgrupp kan ju inte anses vara tillräcklig.

Nr 159

Onsdagen den 31
maj 1978

*Om Volvos flytt-
ning av viss till-
verkning till Norge*

Onsdagen den 31
maj 1978

*Om Volvos flytt-
ning av viss till-
verkning till Norge*

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Industriministern har mycket riktigt svarat på min interpellation i februari i år angående Volvos, i det här sammanhanget, lilla och obetydliga Uppsalafabrik och sysselsättningen där.

Då, liksom nu, sade industriministern att han höll sig fortlöpande informerad om utvecklingen genom industridepartementets etableringsdelegation. Då, liksom nu, hade han inte mycket att komma med när det gäller frågan om hur sysselsättningen vid denna lilla fabrik skulle lösas.

Vi talade då också om den stora utlandsetablering som Volvo stod i begrepp att starta, nämligen den stora fabrik som skall byggas i Brasilien, där det skall satsas 500 milj. kr. till en början. Jag frågade på vilket sätt en sådan etablering hjälpte arbetarna och övriga sysselsatta vid Volvo Penta i Uppsala och på andra ställen också för den delen.

Industriministern hänvisade till Volvo, och jag skall be att få citera ur interpellationssvaret: "Jag utgår från att Volvos ledning --- fördelar koncernens totala resurser så att även de inhemska sysselsättningskraven tillgodoses."

Senare i debatten sade han:

"När jag utgår från att Volvo fördelar koncernens resurser så att man tar hänsyn till sysselsättningssituationen här i landet är det alltså utgångspunkten för statens relationer med Volvo som ett viktigt företag i svenskt näringsliv. Vi räknar med - och har anledning att räkna med - att ledningen för företaget känner sitt sociala ansvar och är medveten om att ett svenskt företag också har ett ansvar för svenska arbetare och tjänstemän."

Jag fann mig då föranlåten att beteckna det som barnsligt att förvänta sig att ett företag som Volvo, liksom andra stora företag, skulle känna något slags socialt ansvar när de ekonomiska intressena stod i förgrunden. Men jag inser nu att det var fel. Det var inte oförstånd som fick industriministern att svara på det här sättet, utan det var cynism. Industriministern visste vid den här tidpunkten förmodligen om utflyttningen.

Det kan inte vara riktigt, som det sägs här i svaret, att den nu planerade etableringen i Norge inte påverkat sysselsättningen vid Volvo Penta. Det är den divisionen som skall flyttas, och det hänger naturligtvis ihop med att man lägger ned den som olönsam betraktade tillverkningen vid Uppsalafabriken och flyttar andra delar, som är mer lönsamma, till Norge i samband med den här stora affären.

Jag skulle vilja fråga industriministern om den vetskapen påverkade förhandlingarna eller påtryckningarna på Volvo i samband med den här historien i Uppsala i februari i år.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Låt mig först säga att det inte finns någon anledning att klandra vare sig Volvos företagsledning eller den norska staten i den här affären. De kommer sannolikt var för sig utifrån sina utgångspunkter att göra en god affär. Men frågan är, herr industriminister: Kommer Sverige som nation att tjäna på

detta? Kommer de Volvoanställda att kunna känna större trygghet för sin sysselsättning än om det blivit en svensk lösning? Jag är inte säker på det. Regeringen hade nyckeln till en svensk lösning i sin hand men sade nej. Därmed kommer sysselsättningsfarhågorna in i bilden.

Nu säger industriministern i sitt svar på mina frågor, att han inte har anledning att ge sig in på några spekulationer om vad blivande norska intressenter i Volvo kan komma att inta för ståndpunkt i olika frågor, t. ex. när det gäller sysselsättningen. Låt mig säga att jag betraktar det som ett otillfredsställande svar.

Det är nämligen så, herr industriminister, att ni har att ta ställning till den affären i regeringen därför att det finns sådana lagar som föreskriver det. Därför är det er uppgift att precisera er på den här punkten, att lämna garantier för att det inte sker något negativt med den svenska sysselsättningen. Det är ju bl. a. ur den synpunkten en regering måste ta ställning.

Norska staten tar nu över – om det går som regeringen vill – 40 % av ägarinflytandet i Volvo, och det är inte avkastningen på det kapitalet som den i och för sig är ute efter. Det är något annat den är ute efter – sysselsättning. Jag frågar därför än en gång: Vilka garantier för sysselsättningen i Sverige kan ni som industriminister ge innan ni ger tillstånd till den här affären på regeringsnivå?

Låt mig till sist beröra en annan sak. Herr Åsling frågar: Är ni emot samarbete med Norge – ja eller nej? Men så enkel är nog inte den här frågan, herr Åsling. Det skall, enligt min uppfattning, inte vara ett samarbete till vilket pris som helst. Vi diskuterar ändå här i kväll Sveriges största industriföretag och dess framtid. Jag tror inte att det svenska folket vill ha ett samarbete till vilket pris som helst. F. ö., vad är det för substans i det industriavtal som ni så flitigt citerar och som hittills endast har inneburit att vi kommer att sälja ut sysselsättning? Det är i varje fall det enda vi hittills har sett. Det skulle vara intressant att få en precisering av vilka fördelar det här innebär för den svenska sysselsättningen, inte bara vilka fördelar det har för den norska sysselsättningen.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Frågeställarna har olika utgångspunkter för sitt frågande. Lennart Pettersson, som nyss var uppe, anklagade Sveriges regering för passivitet och uttryckte en viss beundran för den norska regeringens agerande och även för Volvos agerande, eftersom affären legat i bådass intresse.

Jag läste dagen efter affären en ledare i en tidning som kan betraktas som Lennart Petterssons huvudorgan. Där ber man att få göra en honnör för Volvos ledning, som skött korten så skickligt, liksom också för den socialdemokratiska regeringen i Norge som förstod Volvos betydelse bättre än den svenska regeringen.

Jag delar uppfattningen att de två parterna har handlat med hänsyn till vad som för dem var bäst. Det är alldeles riktigt, att när Volvo pressade Norge till att göra dessa insatser, var det i och för sig skickligt från Volvoaktieägarnas synpunkt. Men jag betraktar det egentligen inte som skickligt utan som ett

hänsynslöst spel med arbetstillfällen i vårt eget land.

Det finns en mycket bestämd trend i dag, nämligen den att allt fler företag flyttas ut från vårt land. Allt fler företag så att säga internationaliserar sin produktion och tillverkar komponenter i en rad olika länder. På det sättet utnyttjar företagen sina förmåner i resp. länder för sina egna syften. Det är ett resultat av det systemet som vi kan se i det här fallet.

Följden blir alltså att ännu fler arbetstillfällen kommer att försvinna från det här landet.

Volvo har tillverkning på flera platser i Sverige, bl. a. i den stad varifrån jag själv kommer, nämligen Göteborg, där det redan är otroligt svårt när det gäller arbetstillfällen. Snart närmar man sig en helt ohållbar situation. Jag har frågat vilka konsekvenserna blir för sysselsättningen i Sverige och har fått svaret: "Det är alldeles för tidigt att ha någon uppfattning om detta redan nu." Men i nästa mening står följande: "Min allmänna bedömning är att samarbetet skapar förutsättningar för en positiv utveckling av sysselsättningen i Sverige."

Länsarbetsdirektören på den plats där Volvo har sin stora verksamhet förlagd har sagt, att detta kommer att innebära att vi förlorar 7 000–10 000 arbetstillfällen i vårt land. Jag vet inte vad länsarbetsdirektören bygger denna uppfattning på, men jag kan väl inte utgå ifrån att den så att säga har tagits ur luften. Jag frågar alltså: Vad är det som gör att herr Åsling å ena sidan kan säga, att det är alldeles för tidigt att ta ställning till vad affären kommer att betyda från sysselsättningssynpunkt, och att han å andra sidan, i nästa mening, slår fast att förläggningsen av biltillverkningen till Norge kommer att vara någonting positivt för svensk sysselsättning? Var det positivt för svensk sysselsättning att man förlade en del av sin produktion till Holland, och är det positivt för svenska arbetare att förlägga sysselsättning till Brasilien?

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Här har i kväll i debatten talats om regeringens passivitet i det spel som föregått det preliminära avtal som slutits mellan Volvo och den norska regeringen. Jag vill hävda att passiviteten – kanske också en negativ inställning från regeringen förra hösten – är bakgrunden till att Volvo tvingades söka kapital på annan plats än i Sverige. I november 1977 gjordes framställningar från Volvo om att svenska staten skulle gå in med ett kapitaltillskott för utvecklingsprojekt. Regeringen vägrade. Enligt pressuppgifter lär statsministern då ha sagt att Volvo tog upp frågan om resurser för att utveckla nästa bilgeneration. Han konstaterade att det inte gick att gå in i ett enskilt projekt i endast ett av landets två bilföretag. Volvo fick i stället beskedet att man tillsatte bilindustriutredningen.

Då kunde regeringen inte ingå i ett enskilt projekt. I dag har riksdagen fattat beslut om 400 milj. kr. till ett regeringen tydligen mer närstående företag.

Detta är bakgrunden. Samtidigt försökte man åstadkomma en sammanslagning av svensk bilindustri för att därigenom öka dess styrka. Då agerade enskilda regeringsledamöter, inte minst handelsministern, på ett sätt som gjorde att den tanken gick över styr. Jag har efteråt förstått att den anknytning

som finns mellan folkpartiet och den nu avgående verkställande direktören i Saab naturligtvis hade sin betydelse.

Jag har ställt två frågor till industriministern. Jag frågade om regeringen nu är beredd att satsa ett kapital motsvarande vad den norska regeringen är beredd att satsa. Industriministern svarar att han inte är beredd att vara med om någon socialisering av Volvo. Men här gäller det att se till att vi i framtiden verkligen får ett rejält svenskt inflytande.

Sysselsättningsfrågorna har redan berörts av Rolf Hagel. I svaret säger industriministern nonchalant att det är "för tidigt att ha någon uppfattning om detta redan nu". Om någon i detta land skall ha en uppfattning om vad denna affär innebär för sysselsättningen är det väl landets industriminister. Detta begär vi att få ett besked om, inte minst vi som representerar Göteborg. Göteborg blir av med 6 000–7 000 industriarbetsplatser såsom en följd av varvsnedläggningen. Att vi i det läget inte kan få ett besked från industriministern om vad Volvoaffären kommer att innebära från sysselsättnings-synpunkt tycker vi är dåligt.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Detta är en något blandad kompott. När man lyssnar på de frågandes inlägg, får man ett intryck av att de har de mest motsatta utgångspunkter för sina frågor. Jag tror att man för att ändå få någon gemensam nämnare att diskutera kring i detta ärende, måste hålla några grundläggande elementära fakta i minnet.

Volvo är verksamt i en bransch med hård internationell konkurrens. Företaget har en liten hemmamarknad och behöver vidga sin bas för att kunna säkra sysselsättningen också i de svenska fabriken i ett längre perspektiv. Herrarna är så storsvenska och nationella i kväll. Jag kan trösta er med att hela processen kommer att ha sin gång. Såvitt jag kan se kommer Volvos avtal med Norge att förutsätta att regeringen beviljar tillstånd till en ändring av bolagsordningen enligt 1916 års lag, utlänningsklausulen, om inte regering eller riksdag lämnar ett annat medgivande. I ett sådant sammanhang har regeringen att ta ställning till bl. a. de sysselsättnings- och industripolitiska konsekvenserna av ett utländskt inflytande i ett svenskt företag, allt enligt 1916 års lag. Den prövningen återstår. Vi skall göra den då; det kan ni vara förvissade om.

Om jag sedan skulle ge direkta svar på några kompletterande frågor – i den mån tiden det medger – vill jag påpeka att den kontaktgrupp som nu tillsatts innebär att vi går in i konkreta förhandlingar med de svenska bilföretagen. Eftersom bilföretagens ombud representerar koncernledningarna, får vi nu alltså en direkt fortlöpande kontakt med utvecklingsfrågorna.

Jag vill också erinra om att ett villkor för att den svenska regeringen över huvud taget skulle sanktionera affären var att den inte skulle gå ut över svensk sysselsättning. Vi är förvissade om att den här affären i det långa perspektivet stärker sysselsättningsmöjligheterna också vid de svenska företagsenheterna.

Får jag till sist säga till Kurt Hugosson att vi inte vägrade att vara med och

*Om Volvos flytt-
ning av viss till-
verkning till Norge*

diskutera utvecklingsresurser. Vi föreskrev och förordade samma modell som socialdemokratin nu föreslår i sitt näringspolitiska program och i sin partimotion om näringspolitiken till årets riksdag.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Herr Åsling säger att det var blandad kompot bland frågeställningarna, men det är i så fall hans eget fel, eftersom han slagit ihop alla de frågor som har ställts både till honom och i huvudsak också till statsministern och givit ett enda svar. Det kunde han ha undvikit.

Herr Åsling förnekar att Volvos avtal med norska staten innebär att Sverige förlorar några arbetstillfällen. Ser man till vad norska statsråd säger, vinner Norge i stället en massa arbetstillfällen. Det är också därför Volvo får oljekoncessioner i Nordsjön, inte för Gyllenhammars blå ögons skull.

Då säger man kanske att det handlar om ett nytillskott av arbetstillfällen, som herr Fälldin gjorde. Det kan i varje fall inte gälla om Volvo Penta, som ju flyttas från Göteborg till Norge. Det gäller inte heller om Volvos nya bilmodell. Om inte utvecklingsarbetet exporteras till Norge, vilket herr Åsling nu bekräftar att det skall, då borde det rimligen utföras i Sverige. Jobbet blir tryggare för Volvos anställda, säger man. Vad som hänt med Volvos stora projekt och satsningar de senaste åren borde leda till en viss skepsis inför nya himlastormande löften. Volvo kan ju inte heller klaga över små vinster och brist på kapital. Använd dem till utvecklingsarbete i stället för att dela ut dem.

Volvos handlande riktar sig enligt vår mening mot det svenska folkets och de anställdas intressen. Kapitalägare visar än en gång prov på sin ansvarslöshet gentemot samhället. För dem är profiten rättesnöret. Och regeringen accepterar detta, låter bilindustrins snäva intressen bestämma i stället för att vidta åtgärder som säkrar sysselsättningen i Sverige och säkrar ett verkligt samhälleligt inflytande över bilindustrin.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Ni är storsvenska, säger industriministern med ett försök till sarkasm. Ja, i det här fallet när det gäller arbetstillfällen för svenska löntagare och sysselsättningen i Sverige på olika ställen har vi rätt och skyldighet att vara storsvenska och slå vakt om dessa intressen, vilket industriministern och regeringen inte tycks ha.

Min fråga kvarstår när det gäller Volvo Penta. Det är visserligen sant att det finns olika tillverkningskomponenter inom den divisionen på Volvo. Det som skall flyttas i första hand från Göteborg gäller andra motortyper än dem som tillverkas vid fabriken i Uppsala, men det gäller en avdelning inom företaget som helhet. Det gäller administrationen, det gäller försäljningsavdelningen för dessa produkter.

Eftersom industriministern tydligen känt till både utvecklingen vid Volvo Penta i Uppsala och planerna på Volvos stora satsningar, vilket vi nu fått höra i efterhand, kvarstår frågan fortfarande, om dessa kunskaper på något sätt kom till användning när det gällde att söka lösa problemen vid fabriken i

Uppsala som visserligen är liten och obetydlig men viktig för dem som arbetar där. Använde industriministern dessa kunskaper för att på något sätt påverka Volvos ställningstagande och få Volvo att ta sitt sociala ansvar, som det talas så mycket om, när det gäller Uppsalafabriken och arbetstillfällena vid Volvo Penta i Göteborg och på andra ställen?

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Industriministern vill nu ge en förklaring till varför man tyckte att det var bra att Norge köpte upp en så stor andel av Volvo. Han säger att Volvo arbetar i en hård internationell konkurrens och måste bredda sin bas och att det därför är bra att ha utländska ägare. Så löd industriministerns budskap.

Men, herr talman, detta kan man ju säga också om många andra svenska storföretag som exporterar en mycket betydande del av sin industriproduktion. Skall detta verkligen vara regeringens linje när det gäller att bedöma de här frågorna i fortsättningen, då är jag allvarligt oroad över var vi kommer att hamna. Det kan inte vara den rätta lösningen. Det måste också ha funnits någon svensk lösning på Volvos problem, och den kan inte ha varit sämre än den lösning som nu har kommit. Det kan inte vara så, att man i varje läge när man vill skydda sysselsättningen måste gå ut över landets gränser för att skaffa riskkapital. Det borde ha funnits riskkapital också i Sverige, eftersom vi på det sättet skyddar sysselsättningen bättre.

Sedan vill jag bara notera att herr Åsling inte vill diskutera vad Sverige skulle kunna vinna enligt det industriavtal som man talar så mycket om i allmänna termer men som man har så förfärligt svårt att konkretisera när man skall tala om vad det innebär.

Jag vill också fråga vad Volvos oljeavtal innebär. Innebär det enligt er uppfattning, herr Åsling, att om vi inte hade fått ett oljeavtal genom Volvo, skulle vi inte heller ha fått någon olja från Norge? Jag är tacksam för svar på den punkten.

ROLF HAGEI. (apk):

Herr talman! Låt mig först säga till dem som talar om riskvilligt kapital att när de Meidnerska fonderna serverades i det här landet utgjorde Volvo ett paradexempel på motivet för införandet av sådana fonder på grund av sina mycket stora s. k. övervinster.

Sedan återgår jag till herr Åsling.

Jag påpekade att han i svaret säger att det ännu är alldeles för tidigt att ha någon uppfattning om sysselsättningseffekterna. Jag berättade att länsarbetsdirektören på platsen i fråga hävdar att man av denna anledning missar 7 000–10 000 arbetsplatser. I vilken utsträckning har det förekommit samråd mellan industriministern och länsarbetsdirektören på platsen?

Att Volvo Penta flyttar från Göteborg betyder en minskning med 300 à 400 arbetsplatser där. Dessutom tappar man nytillverkningen av den mindre bilen. Hur kan då herr Åsling säga att det i det långa perspektivet betyder fler arbetstillfällen, samtidigt som herr Åsling säger att det är för tidigt att uttala

Nr 159

Onsdagen den 31
maj 1978

*Om Volvos flytt-
ning av viss till-
verkning till Norge*

Onsdagen den 31
maj 1978

*Om Volvos flytt-
ning av viss till-
verkning till Norge*

sig om vilka effekter flyttningen kommer att få för sysselsättningen? Om vi erfarenhetsmässigt granskar sådana tidigare problem, vad har det då betytt för sysselsättningen? Betydde det fler arbetstillfällen i Göteborg när Volvo förlade en del av sin verksamhet till DAF i Holland? Betydde det fler arbetstillfällen när man flyttade ut till Brasilien? Eller blev konsekvensen den att det blev färre arbetstillfällen hemma?

Jag vill alltså ha reda på hur herr Åsling i den ena stunden kan säga att det är för kort perspektiv och i den andra stunden tvärsäkert kan slå fast att det kommer att bli fler arbetstillfällen, när samtidigt hela den industriella erfarenheten talar emot herr Åslings uttalande.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Det är efter tidigare uttalanden i pressen av regeringens ledamöter och anföranden av de talare som uppträtt här i kväll samt av statsministern och industriministern alldeles klart att den svenska regeringen kommer att säga ja till avtalet och förklara att man inte hyser någon oro för följderna.

Jag tycker det är högst anmärkningsvärt – för att använda ett milt uttryck – att regeringen är beredd att göra detta utan att i Sveriges riksdag kunna deklarerat någon uppfattning om vad detta avtal har att ge Sverige ur sysselsättningssynpunkt. Jag är, herr talman, beredd att låta mig bli kallad för storsvensk när jag vill ha klarhet i vad det innebär för sysselsättningsläget i Sverige och för oss som representerar Volvos hemort – dvs. för sysselsättningen i Göteborg – när läget är så utomordentligt bekymmersamt där och vi tyvärr inte ser någon ljusning vid horisonten.

Med anledning av att jag betraktar mig som storsvensk har jag naturligtvis inget emot att vi får ett samnordiskt industrisamarbete. Men är detta verkligen det rätta sättet att vi skall släppa 30–40 % av ägarintresset till andra länder? Skall vi göra det med LM Ericsson, ASEA och Atlas Copco? Skall industriministern sitta i industridepartementet och göra ungefär som stinsen som hade semester och konstaterade: Där kommer ett tåg – det bryr jag mig inte om. Där kommer ett annat tåg – det bryr jag mig inte heller om. Skall industriministern sitta i industridepartementet och se hur stora delar av ägandet går över till andra länder i det ena svenska företaget efter det andra som har utvecklingspotentialer? Jag tycker inte att det är den rätta vägen till samnordisk industrisamverkan.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Först måste jag notera att den socialdemokratiska delen av den frågande gruppen inte lyckats klara ut varför det är handlingsförlamning – eller vad man nu kallar det – om vi förordar en lösning för utvecklings-samarbete mellan de svenska företagen, medan det är en offensiv, progressiv näringspolitik när socialdemokraterna praktiskt taget samtidigt föreslår det i sitt näringspolitiska program. Varför vill ni inte gå upp och försvara er linje när det gäller svensk bilindustri? Skäms ni för den? Jag tycker att det är en bra linje.

Vi kan fortsätta diskussionen om det finns tillräckligt med riskkapital i Sverige hur länge som helst. Frågan är dock: Hade det, om vi hade gjort den här finansieringen i Sverige, vidgat Volvos bas, vidgat Volvos hemmamarknad? Den svenska marknaden är inte särskilt stor när det gäller bilindustrin. Det avgörande för Volvo har naturligtvis varit att få vidga sin hemmamarknad.

Jag noterar med intresse att det i alla fall finns en i denna församling som fortfarande tror på Meidnerfonderna och deras välsignelse. Det är Rolf Hagel som säger att de hade varit en lösning. Hans socialdemokratiska kolleger talar ju tyst om löntagarfonder nu när man är på defensiven i det sammanhanget. De talar i stället om strukturfonder som skulle ha löst det här problemet. Jag tror inte att de hade löst problemet, för de är av en annan karaktär. Sverige är ett litet land när det gäller att bygga ut bilindustrin – den saken kan vi inte komma ifrån. Vi måste vidga vår bas för att trygga sysselsättningen också vid de svenska enheterna.

Får jag till alla fem frågeställarna ställa dessa motfrågor: Ifrågasätter ni Volvofackets värdering av den här affären? Har ni inget förtroende för fackets representanter i Volvos styrelse?

Hur är relationerna, Kurt Hugosson, mellan Volvofacket och den lokale riksdagsmannen i Göteborg? Det skulle vara intressant att höra om Kurt Hugosson verkligen är beredd att offentligt ta avstånd från Volvoarbetarnas representanter i Volvos styrelse när det gäller värderingen av vad uppgörelsen på lång sikt innebär för sysselsättningen inom Volvokoncernen. Får vi ett klart besked på den frågan, Kurt Hugosson?

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag noterar att herr Åsling varken har klarat ut frågan om sysselsättningen eller hur samhället skall få en tillräcklig kontroll över bilindustrin. Bilindustrin är, som vi alla vet, en mycket tung del av det svenska näringslivet. Den sysselsätter direkt eller indirekt uppemot 400 000 arbetare och tjänstemän. Vad som sker inom den industrin har således en strategisk betydelse för hela samhällsekonomin. Bilindustrin borde därför också vara underkastad samhällelig kontroll och planering. I folkpartiets, centerns och moderaternas Sverige är det precis tvärtom. Där är det den privata bilindustrin som bestämmer och samhället som rättar sig efter dess intressen. Så bör det naturligtvis inte vara.

Jag konstaterar efter de inlägg som har gjorts här att den enda lösning som är acceptabel från lönearbetarnas och samhällets synpunkt är den som vpk har föreslagit, nämligen en nationalisering av hela bilindustrin. Jag vill uttala den förhoppningen att de övriga som deltagit i debatten vill sluta upp bakom denna lösning.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att när det gäller min litet mera begränsade del av debatten vill industriministern över huvud taget inte svara på de frågor som jag ställt. Han vill inte ta upp sambandet mellan Volvo Pentas

Onsdagen den 31
maj 1978

*Om Volvos flytt-
ning av viss till-
verkning till Norge*

överflyttning till Oslo och nedläggningen av fabriken i Uppsala. Han vidhåller tydligen vad han har sagt i svaret, att Volvo Pentas verksamhet i Uppsala inte alls berörs av den här affären – nedläggningen i Uppsala var beslutad innan denna stora affär kom i gång. Men det är alldeles självklart att om en division i ett företag flyttar ut berörs alla delar i den divisionen, följaktligen också den del av divisionen som läg – ja, jag skall kanske tala i förfluten tid – i Uppsala.

Industriministern ställde en fråga om facket. Jag vill inte yttra mig om fackets representanter i Volvos styrelse i det stora sammanhanget, men jag kan yttra mig om fackrepresentanterna på fabriken i Uppsala. De har fört en mycket hård kamp mot denna nedläggning. Alla de stora fackklubbarna på Volvo Penta – såväl arbetsledare och tjänstemän som medlemmar i verkstadsklubben – har lagt fram egna utredningar, vädjat och gjort uppvaktningar. De har uppvaktat även industriministern, så vad de fackklubbarna anser vet industriministern lika väl som jag.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag tror att industriministern måste ha läst den socialdemokratiska partimotionen i de här frågorna upp och ned, för det har aldrig varit en svensk socialdemokratisk linje att sälja ut Volvo. Vår linje har hela tiden varit – det framgår klart av den partimotion som tar upp dessa frågor – att klara sysselsättningen och omstruktureringen i den svenska bilindustrin i samarbete med de två svenska bilföretagen och den svenska regeringen. Så är det med den saken.

Sedan frågar industriministern: "Har ni inte samma uppfattning i den här frågan som de fackliga representanterna i Volvos styrelse? Jo, herr industriminister, jag tror att vi har det. De är lika bekymrade för sysselsättningen som vi som nu ställer de här frågorna.

Problemet med Volvoavtalet är ju att det ständigt kommer fram nya uppgifter. Efter en tid fick man besked om att det skulle tas fram en ny bilmodell och att den skulle byggas i Norge. Det hade fackets representanter ingen aning om. En annan sak är att de fackliga representanterna befinner sig i en något besvärlig situation. Vad har de för alternativ, när man har en regering som inte för en socialdemokratisk politik? I det läget finns det inte någon svensk lösning för facket i Volvo och inte heller för Volvos företagsledning. Det är det som är det tragiska i det här sammanhanget.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Jag vill på en direkt uppmaning till de frågande att deklarerat sin ståndpunkt till en nationalisering av svensk bilindustri här deklarerat att vi redan har väckt en motion, i vilken även bilindustrins rationalisering togs upp, så i det avseendet är vi överens.

Sedan vill jag faktiskt något försvara herr Åsling. Det har nämligen i ett par olika sammanhang sagts att regeringen och herr Åsling kännetecknats av handlingsförlamning. Jag håller inte med om det. Jag anser att herr Åsling i högsta grad har varit målmedveten och handlingskraftig i fråga om verkstäl-

lighet. Den här affären visar egentligen mycket konkret vem det är som styr det svenska samhället och vem som effektuerar besluten. Det är de stora företagen och monopolen som styr, och regeringen så att säga effektuerar besluten. Det är inte handlingsförlamning. Det är väldigt olycksbådande för de arbetande människorna i det här landet, men det är väldigt bra för de stora företagen. Volvo agerar visavi Norge och andra länder, enligt mitt sätt att se, på samma sätt som stora företag under många år har handlat gentemot kommunerna, dvs. man har utövat utpressning på dem genom att erbjuda arbetstillfällen.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att besvara de insinuantia frågorna från industriministern: Har inte herr Hugosson förtroende för facket på Volvo i Göteborg? Har inte herr Hugosson förtroende för det socialdemokratiska kommunalrådet som sitter i Volvos styrelse? Jag har förtroende och jag kan tala om för herr Åsling – jag började också mitt första inlägg med att säga detta – att bakgrunden till att Volvo hamnat i den här situationen är att den svenska regeringen med industriministern och statsministern i spetsen inte visade något intresse förra hösten att se till att Volvo fick finansiella möjligheter att genomföra sitt utvecklingsprogram. När det var fråga om en sammanslagning av svensk bilindustri, en linje som drevs inte minst från facket i Göteborg, agerade enskilda ledamöter i den borgerliga regeringen, som vi har hört, så att den sammanslagningen inte kunde ske. När regeringen inte ställer upp med utvecklingsresurser, när den ser till att någon sammanslagning och förstärkning av svensk bilindustri inte kommer till stånd, då är det naturligt att man från facket och från kommunalt håll i Göteborg hälsar med tillfredsställelse att man får dessa resurser från en socialdemokratisk regering i Norge.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Vi har ytterligare en lång rad frågor att besvara i kväll. Jag skall därför nöja mig med att avslutningsvis säga att det knappast vittnar om något imponerande kurage när Lennart Pettersson och Kurt Hugosson kryper bakom facket och det socialdemokratiska kommunalrådet i Volvos styrelse och säger: Visst har man förtroende, men det beror på regeringens handlande att facket och kommunalrådet har accepterat den här affären.

Tror verkligen herrar Lennart Pettersson och Kurt Hugosson att fackets representanter i Volvos styrelse inte självständigt har värderat den här frågan ur de anställdas synpunkt? Det är i så fall en mycket allvarlig beskyllning mot dessa representanters kompetens och mandat från medlemmarna. Dessutom är det så, Kurt Hugosson, att vi erbjöd Volvo samma lösning beträffande utvecklingsarbetet som den som socialdemokratin nu går fram med i sitt näringspolitiska handlingsprogram. Vill Kurt Hugosson ifrågasätta den lösningen så ifrågasätter han också den socialdemokratiska arbetsgruppens förslag. Det kan man inte komma ifrån.

För att det inte skall råda något missförstånd vill jag sedan till Oswald Söderqvist säga beträffande Uppsala: Såvitt jag har erfårit hade man så sent

Nr 159

Onsdagen den 31
maj 1978

*Om Volvos flytt-
ning av viss till-
verkning till Norge*

*Om inrättande i
Skellefteå av en
träteknisk forsk-
nings- och utveck-
lingsenhet*

som i går förhandlingar med de anställdas organisationer vid Volvo Penta i Uppsala. Man beslöt då att tillsätta en arbetsgrupp som skall söka efter sysselsättningsmöjligheter genom alternativ produktion. Min uppfattning är att den frågan är helt oberoende av Volvoaffären. Jag tror också att de anställda har vitsordat den uppfattningen vid förhandlingarna.

ROLF HAGEL (apk)

Herr talman! Jag kan inte gå förbi den här beskyllningen om storsvenskhet som undslapp herr Åsling. Det tillhör inte vanligheterna att vi kallas storsvenska. Låt mig bara säga: Om det är storsvenskt att försöka förhindra att det här landet förvandlas till en industriell kyrkogård må det vara hänt. Men då vill jag fråga herr Åsling: Det kanske också är höjden av internationalism att skriva en bok om att man tror på Sverige och sedan sälja ut till Norge, Brasilien och Holland?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om inrättande i Skellefteå av en träteknisk forsknings- och utvecklingsenhet

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Roland Brännströms* (s) den 17 maj anmälda fråga, 1977/78:471, och anförde:

Herr talman! Roland Brännström har frågat mig vilka åtgärder som vidtagits med anledning av framställning från en arbetsgrupp inom Umeå högskoloregion om inrättande av en träteknisk forsknings- och utvecklingsenhet i Skellefteå.

Jag kommer vid morgondagens regeringssammanträde att föreslå att nämnda framställning överlämnas till utredningen (B 1977:07) med uppdrag att utreda frågan om lokalisering av ny verksamhet till Västerbottens län. Enligt vad jag har inhämtat avser utredningen att i början av hösten detta år redovisa sina överväganden och förslag vad gäller frågan om en forsknings- och utvecklingsenhet i Skellefteå.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Det här är ingen ny fråga, vare sig för Skellefteå eller för Västerbotten. Det är väl bara att notera att den vid det här laget borde vara väl genomarbetad och resultatet av genomarbetningen verkställt. Betydligt värdefullare än att nu överlämna frågan till en utredning hade det varit om statsrådet Åsling hade ställt upp bakom förslaget från Skellefteå kommun och arbetsgruppen inom högskoloregionen om åtgärder för att omedelbart skapa de resurser som krävs för att utbildningen i Skellefteå skall få den kvalitet som är nödvändig inför framtiden.

Ärendet är, som jag har sagt, av gammalt datum. Jag tror att det i sju eller åtta år varit en fråga för både regering och riksdag. Det har också utställts

långtgående löften i olika sammanhang.

Vad som nu är viktigt och som jag hade hoppats att industriministern skulle ha givit ett konkret besked om är om man är beredd att direkt sanktionera de synpunkter som arbetsgruppen framlagt. Det skulle ha givit arbetsgruppen planeringstid och möjligheter att bättre följa upp kraven på att den trätekniska utbildningen skall få de forsknings- och utbildningsresurser som är intimt förknippade med utbildningsinriktningens kvalitet.

Jag skulle bara till statsrådet Åsling vilja ställa en liten kompletterande fråga: Hade det ändå inte varit möjligt att ge ett sådant besked i stället för att nu skicka frågan till ny beredning, även om det nu är fråga om en specialutredning, inriktad just på verksamhet i Västerbottens län? Arbetsuppgifterna för den utredningen är säkert tillräckliga utan att man behövt foga den här arbetsuppgiften till de övriga. Det är ändå uppenbart att förutsättningarna är goda för att man skulle ha kunnat tillfredsställa behoven bara genom att direkt ställa upp på de förslag som tidigare har genomarbetats av en speciell arbetsgrupp och som numera också är väl förankrade i högskoleregionens styrelse.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det måste väl ändå, Roland Brännström, vara angeläget att få denna fråga prövad i samband med att man behandlar andra frågor som gäller näringslivet i Västerbotten.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Jag är medveten om att den i vissa delar kan hänga samman med de strukturförändringar som näringslivet i Västerbotten är utsatt för. Men jag tror ändå att jag utan att överdriva kan påstå att det finns underlag för ett beslut som skulle ha direkt möjliggjort fortsatt planering för att ge den högre trätekniska utbildningen i Skellefteå det innehåll som behövs och möjliggjort det till skolstarten 1979/80. Detta underlag behöver inte vägas samman med lösningen av de strukturproblem som gäller länet som helhet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om visst uppdrag att göra utredningar om Sveriges ekonomi och näringsliv

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Thage Petersons* (s) den 18 maj anmälda fråga, 1977/78:479, och anförde:

Herr talman! Thage Peterson har frågat mig om jag kan lämna riksdagen en redogörelse över de närmare omständigheterna kring och varför regeringen tillsammans med ett svenskt privatföretag uppdragit åt det amerikanska konsultföretaget Boston Consulting Group att utföra utredningar om Sveriges ekonomi och näringsliv.

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om visst uppdrag
att göra utred-
ningar om Sveriges
ekonomi och nä-
ringsliv*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om visst uppdrag
att göra utred-
ningar om Sveriges
ekonomi och nä-
ringsliv*

Den åsyftade studien gäller Sveriges industriella näringsliv och dess utvecklingsmöjligheter i en jämförelse med andra länders näringsliv. Särskilt intresse ägnas den strukturella omvandlingen världen över som medför stora påfrestningar för vissa näringsgrenar i vårt land men som också medför nya möjligheter. I studien ingår både industriländer och utvecklingsländer som befinner sig i ett begynnande industrialiseringskede.

För en studie av enbart Sveriges ekonomi och näringsliv behöver enligt min uppfattning inte internationell sakkunskap anlitas. Den aktuella studien kräver dock – förutom särskild metodik – omfattande material och kännedom om utvecklingen i en rad länder. Med hänsyn härtill har det varit naturligt att anlita ett företag som har denna kunskap beträffande andra länder.

Studien bekostas av näringspolitiska rådet, Investeringsbanken, PK-banken, Statsföretag AB, Sveriges Mekanförbund och AB Volvo. Studien grundas såvitt avser Sverige på offentlig statistik och andra officiella uppgifter. Utredarna inhämtar därjämte synpunkter från ledande befattningshavare i näringsliv, fackliga organisationer m. fl. Under arbetet hålls regelbundna kontakter med en särskild s. k. styrgrupp. Ordförande i denna grupp är en företrädare för industridepartementet. Industridepartementet och var och en av de övriga intressenterna har en ledamot i styrgruppen.

Regeringen har även uppdragit åt dels styrelsen för teknisk utveckling i samarbete med statens industriverk, dels Ingenjörsvetenskapsakademien att utreda frågor om Sveriges tekniska och industriella kompetens. Regeringen har vidare tillsatt en särskild grupp, näringspolitiska delegationen, som skall bedöma hela den framtida inriktningen av det svenska näringslivet.

Det svenska näringslivets framtidsmöjligheter utreds således ur olika infallsvinklar. Genom denna bredd bör regering och riksdag kunna få tillgång till ett allsidigt underlagsmaterial för utformningen av den framtida näringspolitiken.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret. Svaret rör emellertid knappast den huvudfråga som jag har ställt.

Sveriges industriminister låter ett amerikanskt konsultföretag gå in och ut i industridepartementet för att ta rätt på fakta om Sveriges ekonomi och näringsliv. Det finner jag mycket anmärkningsvärt.

Jag har självfallet ingenting emot att regeringen tar fram ett underlag för en näringspolitisk planering. Det är en regerings uppgift. Jag reagerar mot det sätt på vilket det sker. T. o. m. den näringspolitiska planeringen har den borgerliga regeringen privatiserat. Det är ett privat företag som verkar ha ledningen för projektet – åtminstone svarar det företaget för introduktionen utåt. Tillsammans engagerar man ett multinationellt konsultföretag från USA.

Regeringen skall naturligtvis själv hålla i ett sådant här projekt. Det kan inte vara riktigt att ett privatföretag genom att vara medarrangör kan få en omfattande insyn i andra företags planering och i departementets planeringsarbete.

Det kan inte, herr industriminister, uteslutas att viktiga basfakta om vår industri genom det amerikanska konsultföretaget förs över till konkurrent-länderna. Enligt introduktionsbrevet genomför konsultföretaget en rad intervjuer med personer som är engagerade i svensk industriell planering. Enligt uppgift har också industridepartementet aktivt verkat för att dessa intervjuer kommit till stånd.

Därmed kan man utgå ifrån att det amerikanska konsultföretaget, som går som barn i huset i industridepartementet, fått de informationer det önskat om pågående näringspolitisk planering i svensk industri. Genom att industridepartementets tjänstemän tillsagts av departementsledningen att positivt medverka i arbetet har konsultföretaget fått unika insikter inte bara i svensk industri utan också i de bedömningar som görs och de diskussioner som förs inom departement och myndigheter. Jag hävdar att det är naivt att tro att konsultföretaget inte kommer att utnyttja dessa kunskaper när man drar vidare till nästa land.

Eller har industriministern lyckats skaffa garantier för att inte konsultföretaget kommer att använda det omfattande material man får i Sverige till förmån för Sveriges konkurrentländer? Har industriministern en sådan garanti? Svara ja eller nej på den frågan!

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Först en sakinformation. Det material som den amerikanska konsultfirman har till sitt förfogande består av officiell statistik, som under alla förhållanden finns tillgänglig för envar i detta öppna samhälle. Intervjuerna kan göras av vem som helst. Det förutsätter bara en accept från de medverkande personerna. Industridepartementet har inte påverkat den delen av arbetet.

Här utnyttjas med andra ord ett internationellt konsultföretag för att framför allt tillföra Sverige kunnande och erfarenheter beträffande svensk industris internationella konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter. Det är avsikten med detta engagemang. Vad styrgruppen hittills har sett av arbetet fyller det till punkt och pricka intentionerna.

Sedan några ord om principfrågan. Den förefaller mig snarast vara lämplig för Grönköping. Det är därför jag inte har berört den huvudfråga som Thage Peterson har ställt. Här gäller det ju ändå att med blicken öppen för vad som rör sig i vår omvärld samla in de erfarenheter som kan finnas och nyttiggöra sig dem i vår beslutsprocess. Thage Peterson grundar sin fråga på en anmärkningsvärt ambitiös vilja att missförstå intentionerna. Dessutom har han på köpet lyckats få fakta om bakfoten.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag tvingas först att ta upp en ganska trist historia. Industriministern blir av någon anledning mer och mer irriterad för varje gång han visar sig i riksdagen. Det verkar som om herr Åsling tycker att riksdagsledamöterna vid Sergels torg är till stort besvär för honom. Hans debatteknik går ut på att ta fram de motsättningar som kan finnas mellan

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om visst uppdrag
att göra utred-
ningar om Sveriges
ekonomi och nä-
ringsliv*

olika riksdagsledamöter. Han driver oupphörligt frågor som han i debatt efter debatt blivit överbevisad om.

Nu säger herr Åsling att mina frågor är lämpliga för Grönköping. Ja, i så fall är herr Åsling Grönköpings industriminister. För så har denna fråga skötts. Det är icke med sanningen överensstämmande att denna studie endast gäller officiell statistik. Varför har i så fall det privata företaget i introduktionsbrev efter introduktionsbrev till olika industrier, branscher och fack presenterat materialet som en studie av svensk, industriell planering? Varför behöver man gå runt och intervjuja företagsledare och branschfolk för att lå fram deras planering, om det står att läsa om den i officiell statistik? Varför behöver herr Åsling ta hit den amerikanska grupp som går som barn i huset i industridepartementet? Är det icke en rimlig fråga, herr Åsling, för en ledamot i Sveriges riksdag att ställa till landets industriminister, på vilka premisser han har startat detta industriprojekt?

Herr Åsling har inte svarat på min fråga om han har fått några garantier för att detta konsultföretag inte kommer att använda ett omfattande material som man tar fram i Sverige till förmån för Sveriges konkurrentländer. Jag upprepar att det är naivt att tro att detta konsultföretag inte kommer att utnyttja dessa kunskaper när man drar vidare till nästa land. Om herr Åsling tror att detta företag inte kommer att göra det, då har han full rätt att kalla sig för minister i Grönköping.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill då ännu en gång upprepa, eftersom Thage Peterson tycks ha svårt att förstå fakta i sammanhanget, att konsultföretaget har tillgång till den offentliga statistik som finns tillgänglig för alla och envar. Dessutom söker man kontakt med företag och enskilda för att samla in information. Förfarandet förutsätter vederbörandes godkännande. Vidare har konsultföretaget fått acceptera att hela verksamheten står under fortlöpande kontroll av en styrgrupp, där f. ö. min statssekreterare är ordförande. Vi har alltså den vägen skapat alla garantier för att vi i detalj kan följa arbetet och att företaget får arbeta efter våra intentioner.

Därmed anser jag att vi har garantier för att information inte skall missbrukas eller att information som inte skall spridas till fjärran länder hamnar hos konsultföretaget. Jag tror att vi har skapat alla de garantier som man rimligen kan begära.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Herr Åsling menar alltså att det förhållandet att han har tillsatt sin statssekreterare som ordförande i styrgruppen utgör en garanti för att detta amerikanska konsultföretag inte använder de uppgifter som samlas in på ett sätt som gynnar Sveriges konkurrentländer. Jag måste säga att då är herr Åsling mera naiv än jag trodde.

Arbetet görs för näringspolitisk planering, säger herr Åsling, och jag upprepar att jag självfallet inte har det minsta att erinra mot att det görs en sådan planering. Tvärtom är det en regerings uppgift att syssla med

näringspolitisk planering.

Herr Åsling har inte givit mycket besked i den här debatten, och jag förstår att det finns många frågor i sammanhanget som han inte vill diskutera. Varför har industriministern inte velat ge offentlig insyn i den här utredningens arbete? Hur mycket kommer projektet att kosta? Har inte herr Åsling känt någon tveksamhet inför att staten går samman med ett av våra bilföretag i den här studien? Vi har ju två bilföretag i landet, som statsministern påpekade häromdagen – jag nämner detta apropå regeringens policy i näringspolitiska frågor. Ser verkligen inte industriministern någon fara i att ett privatföretag får en omfattande insyn i departementets arbete?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder för att förhindra nedläggning av Boxholms järnverk i Horndal

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Kjell-Olof Feldts* (s) den 18 maj anmälda fråga, 1977/78:480, och anförde:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt har frågat mig om vilka åtgärder jag vidtagit eller avser att vidta för att förhindra en nedläggning av Boxholms järnverk i Horndal.

Det är nu bara fyra veckor sedan jag senast här i kammaren redovisade min syn på sysselsättningen vid stålverket i Horndal. Sedan dess har inte inträffat något som föranleder mig att ändra ståndpunkt i denna fråga. Jag vill dock begagna tillfället till att ge några kommentarer kring händelseutvecklingen i Horndal.

Boxholms AB träffade våren 1973 ett arrendeavtal med Fagersta om att driva stålverket i Horndal. Boxholms arrendeavtal med Fagersta går ut den 30 april 1979.

Dagsläget beträffande stålverket i Horndal är att Boxholm beslutat stoppa valsverket i september i år medan metallurgin blir kvar till den 30 april 1979. Valsverket sysselsätter drygt ett trettiootal personer som alltså kan väntas bli friställda i september i år, medan huvuddelen av de anställda, ca 160 personer, har sysselsättning t. o. m. april månad 1979.

Inom Iggesundskoncernen, vari Boxholm ingår, är man inställd på att försöka erbjuda ersättningsarbeten i viss utsträckning för de friställda i Horndal. Möjligheterna härtill bedöms dock som mycket begränsade.

En arbetsgrupp, i vilken representanter för regionala och lokala myndigheter samt det lokala facket ingår, arbetar f. n. med att skaffa alternativ sysselsättning till orten. Ett resultat av gruppens ansträngningar är att under fjolåret en mindre mekanisk verkstad med utvecklingsmöjligheter etablerat sig i Horndal. Även andra sysselsättningsskapande projekt diskuteras f. n.

Vi kan – det har jag tidigare sagt här i kammaren – inte ingripa i enskilda företag och deras dispositioner. De har att följa de lagar som riksdagen stiftat.

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om åtgärder för
att förhindra ned-
läggning av Box-
holms järnverk i
Horndal*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om åtgärder för
att förhindra ned-
läggning av Box-
holms järnverk i
Horndal*

Arne Geijers utredning om de mindre handelsstålverken får visa vilka strukturförändringar som kommer att bli nödvändiga i framtiden. Det hade givetvis varit önskvärt om utredningsresultatet avvaktats innan man fattat beslutet om nedläggningen av ståltillverkningen i Horndal. Jag har dock erfarit att det tyvärr är mycket litet som talar för en framtida stålproduktion i Horndal.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det var ett ovanligt klart besked för att komma från herr Åsling. Han tänker inte göra någonting för att förhindra en nedläggning av järnverket i Horndal.

Skall då detta vara det sista som sägs om Horndal? Industriministern är naturligtvis medveten om att han härmed har utfärdat dödsdomen över Horndal som arbetsplats – ja, kanske också som en ort där någon människa i framtiden kommer att bo.

Det finns dock en förhistoria, som pålägger herr Åsling, hans parti och hans regering ett särskilt ansvar. Det började med 1976 års valrörelse, då herr Åsling och andra centerpartister åkte runt och talade om att varje ort skall leva, varje människa har rätt till arbete där han eller hon bor. Och Horndal, herr Åsling, är faktiskt typorten för centerns decentraliseringsfilosofi.

Vi kommer sedan till april 1978. Då fanns alla politiska partier på plats i Horndal, och inför hela befolkningen ställdes löftet att Horndal skall räddas. Det löftet upprepades här i riksdagen av Karl Boo från centerns partistyrelse. Men nu sviks alla de löften av herr Åsling. Och han gör det utan skam, utan en enda motivering. Han försöker inte ens ordna det uppskov som ändå hade varit naturligt – att nedläggningen av Boxholms järnverk borde förhindras till dess att industridepartementets egen utredning om de mindre handelsstålverkens framtid är klar.

Jag undrar om herr Åsling förstår hur allvarligt han skadar människors tilltro till och förtroende för oss politiker genom det här beskedet.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag tycker faktiskt att Kjell-Olof Feldt blandar ihop frågan om orten Horndals överlevnad och möjligheter till fortsatt bestånd med stålverkets framtid. Som jag säger i mitt svar visar kontakterna med länsmyndigheterna att man har vissa förhoppningar beträffande möjligheterna att till Horndal förlägga alternativ produktion. De ansträngningarna måste självfallet fortlöpande komma till uttryck i en strävan att skapa konkreta alternativa sysselsättningstillfällen för att Horndal som ort skall kunna överleva.

De underhandskontakter jag har haft med Arne Geijers utredning rörande de mindre handelsstålverkens framtid och utvecklingsmöjligheter visar dock att man tyvärr inte kan knyta alltför optimistiska förhoppningar till stålverket i Horndal. Och när man har den frågan klarlagd kan det kanske vara ett bättre sätt, Kjell-Olof Feldt, att tala om som det är och inte försöka undanhålla information som människor ändå måste ha rätt att få. Och jag har här i mitt

svar försökt ge en så klar och rak skildring av Horndals situation som över huvud taget är möjlig.

Sedan hoppas jag att Kjell-Olof Feldt och andra engagerade personer är beredda att hjälpa till och rädda orten Horndal. Jag är för min del beredd att satsa alla de resurser vi har till vårt förfogande för att skapa alternativ sysselsättning där.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Låt mig först säga när det gäller rakheten och klarheten i information att det hade varit bättre om den rakheten och den klarheten funnits redan i samband med centerpartiets valrörelse, när alla dessa våldsamma löften gavs och när förväntningar skapades på decentraliseringspolitiken och människors rätt att leva på små orter och arbeta vidare där. Det hade varit ännu bättre om inte löften hade givits av regeringspartierna så sent som för någon månad sedan i Horndal.

Jag tycker inte heller att det blir varken rakt eller klart, när herr Åsling citerar en person som inte är närvarande här, nämligen Arne Geijer, och gör gällande att han skulle anse att nedläggningen av Boxholms järnverk är en riktig åtgärd. Enligt vad vi har fått veta av Arne Geijer anser han tvärtom, att nedläggningen icke borde ske innan hans utredning är färdig.

Det är dystert att konstatera, herr Åsling, att dimmorna lägrar sig tätt över alla de arbetsgrupper och delegationer som herr Åsling har tillsatt i det här landet för att rädda sysselsättningen. Dessa delegationer har i själva verket blivit ett nätverk, bakom vilket herr Åslings misslyckade regional- och industripolitik döljer sig. Det har hänt mycket litet, och det har gått så långt att det inte någonstans finns någon som har tilltro till detta sätt att lösa problemen.

Det hade enligt vår mening varit enkelt att ingripa och förmå företaget att bromsa upp denna nedläggning. Det hade också varit möjligt att av alla de miljarder som rullar ut ur herr Åslings departement avsätta de ca 2 miljoner som hade kunnat rädda detta företag, åtminstone för en tid, så att den ersättningsindustri herr Åsling talar om blivit ett faktum och inte bara ytterligare ett löfte som herr Åsling är redo att svika nästa gång.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag tycker att Kjell-Olof Feldt nu tar till vissa överord. Det är ju dock så att det ansvariga företaget har gjort utfästelser om att kunna klara sysselsättningen för de anställda som nu närmast, innan den Geijerska utredningen blir offentlig, kommer att friställas. Därefter kommer under nästa år den ur sysselsättningssynpunkt stora och genomgripande omändringen av produktionen. Jag tycker att man bör notera detta.

Jag har inte på något sätt velat krypa bakom Arne Geijer i den här frågan, utan jag har bara framhållit att de fortlöpande konsultationer vi har med den Geijerska utredningen visar, att om jag i dag skulle stå här och säga att vi kanske kan gå vidare med stålproduktionen i Horndal, då skulle jag fara med falskt vittnesbörd och inge falska förhoppningar hos människorna. Låt oss i

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om åtgärder för
att förhindra ned-
läggning av Box-
holms järnverk i
Horndal*

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
i Motala*

stället, Kjell-Olof Feldt, ha kuraget att lämna den realistiska informationen nu och låt oss säga, att vi skall inrikta alla ansträngningar på att rädda orten Horndal genom att där lägga alternativ sysselsättning och produktion!

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Om jag är upprörd, så är det inte på mina egna vägnar, utan på de människors vägnar som med detta besked måste känna sig grymt svikna och lurade. De har trott på de löften som givits i olika sammanhang.

Visst är det bra att människorna i Horndal får besked i tid, så att de inte fortsätter att leva med de falska förhoppningar som herr Åsling varit med om att ge dem. Det är bara det att herr Åsling har utlovat så många tusentals arbetstillfällen i ersättningssysselsättning på så många orter, och det handlar hela tiden om dessa industrier som inte finns, dessa etableringar som jagas av alla hans delegationer och arbetsgrupper.

Vi skall gärna ställa upp, herr Åsling, när det gäller den här orten och många andra. Men jag befarar att det inte blir med centerpartiet i ledningen för industripolitiken som detta samarbete kan utvecklas.

Herr Åsling har, tyvärr, förlorat i varje fall mitt förtroende när det gäller att driva en industri- och regionalpolitik, som ens i rimlig mån svarar mot våra grundläggande krav på ett samhälle, som ger trygghet, och mot de förväntningar och föreställningar vi skapar.

Det som hänt i Horndal är alltså att man där fått en liten verkstadsindustri. Vi har ännu inte hört något annat från Horndal och inte heller från en rad andra orter i Bergslagen.

I går var herr Åsling i Ludvika, och han lovade där ut hundratals jobb till gruvorna, som han tänker lägga ned. Han kommer att få lova ut hundratals jobb i Västerbotten, på varvsorterna och på andra ställen. Det hade varit bättre att slå vakt om de jobb som finns i Horndal, åtminstone tills något av dessa löften materialiserats.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om sysselsättningsfrämjande åtgärder i Motala

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Torsten Karlssons* (s) den 18 maj anmälda fråga, 1977/78:486, och anförde:

Herr talman! Torsten Karlsson har frågat mig vilka åtgärder regeringen planerar för att kompensera den kraftigt minskade industrisysselsättningen i Motala.

I Motala kommun, liksom i andra kommuner i landet, har under de senaste åren förekommit problem på arbetsmarknaden. Den försämrade arbetsmarknadssituationen hänger till stor del samman med den utdragna internationella lågkonjunkturen. Regeringen har satt in en rad åtgärder för att stimulera den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Utvecklingen i Motala har också – vilket Torsten Karlsson framhåller –

strukturella inslag. Regeringen följer utvecklingen och är självfallet beredd att vidta de åtgärder som kan komma att behövas för att hävda sysselsättningen i Motala.

F. ö. vill jag nämna att Electrolux, i samband med övertagandet av Järnförädling, förklarat sig berett att göra investeringar i bl. a. Motala.

TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriminister Åsling för svaret på min fråga, även om jag inte riktigt kan uppfatta det som ett svar, utan kanske litet mer som allmänt hållna synpunkter. Bl. a. innehåller det nyheten om Electrolux planer i Motala. Det företag, som jag uppehållit mig vid i min fråga, nämns inte ens i industriministerns svar.

Min fråga föranleddes av det under den senaste tiden försämrade sysselsättningsläget i Motala. Under den första delen av 1970-talet var Motala en ort med ett mycket stabilt sysselsättningsläge och en expansiv utveckling – detta tack vare den hastiga utbyggnaden av två stora företag – men läget har mycket drastiskt förändrats och är nu bekymmersamt. Under perioden 1976–april 1978 varslades totalt 1 480 personer om uppsägning, av vilka 1 222 är anställda inom industrin.

Härtill kommer det senaste varslet om uppsägning av 300 anställda vid Motala Verkstad och beslutet att Verkstads AB Lindqvist skall lägga ned sin tillverkning och flytta den till Anderstorps Verkstads AB:s anläggning i Urshult, Tingsryds kommun. Härigenom blir ytterligare 135 personer utan arbete.

Det besvärliga läget för Motalaindustrin markeras även genom antalet anställda som sysselsätts med hjälp av den s. k. 25-kronan. F. n. utgår sådant stöd till 31 företag med 2 253 berörda arbetstagare.

Den stora anledningen till detta förhållande är utvecklingen vid Motala Verkstad. Från att för ett antal år sedan ha varit ett företag med ca 2 500 anställda, kommer företaget att få 210 anställda om de senaste nedskärningsplanerna förverkligas, och det kommer med all säkerhet att ske.

Orsakerna är många till den utveckling som pågått inom företaget, och en frågedebatt ger inte utrymme för att gå in på dem. Det kanske kommer an på ägarnas och företagsledningens bristande framtidssyn och bristande satsningar i form av investeringar.

Men det som kanske framför allt gör krisen så akut och som lett till drastiska åtgärder slag i slag är varvskrisen. Företagets största enhet har en specialutrustning för att tillverka vevaxlar till den svenska varvsindustrin. Om då kvarvarande beställningar går till utländska tillverkare, innebär det att verksamheten mycket snabbt måste slås igen.

Det här förhållandet känner industriministern till, eftersom företaget ett tiotal gånger varit uppe på uppvaktningar i både industridepartementet och arbetsmarknadsdepartementet. Jag skulle nu vilja fråga industriministern: Tänker regeringen över huvud taget göra någonting för att råda bot på de här förhållandena? Och när det gäller sysselsättningen i Motala: Kan Motala tänkas få tillhöra den grå zonen?

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
i Motala*

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag kan vitsorda – vilket också framgår av mitt svar – att vi noga följer utvecklingen i Motala tillsammans med länsmyndigheterna. Och med länsmyndigheternas medverkan är ett näringspolitiskt och sysselsättningspolitiskt program för Motala under utarbetande.

När vi har dokumentationen om den lokala viljeinriktningen klar får vi närmare överväga, om vi också skall gå in med speciella regionalpolitiska åtgärder. Jag vill inte hålla detta för uteslutet med tanke på den aktuella sysselsättningssituationen.

TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Jag har ställt den här frågan i anslutning till många av de aktioner som förekommit från företagets sida för att få regeringen att ställa upp för företaget.

Vi vet att med hjälp av varvsstödet har ca 14 miljarder ställts till varvsindustrins förfogande. Men underleverantörerna har helt lämnats åt sitt öde.

Vill regeringen ställa upp för det här företaget, kanske man skulle kunna rädda en viktig del av varvsindustrin kvar här i landet. Industrin i Motala är ju den enda som är specialiserad just på vevaxeltillverkning för varven. Här skulle regeringen ha möjligheter att göra något.

Det finns många andra frågor här, t. ex. verksamhet byggd på utnyttjande av pyrolys. Där har företaget uppvaktat flera gånger hos regeringen. Företaget är också mycket drabbat av den energipolitik som regeringen fört, genom att företaget varit underleverantör till kärnkraftsindustrin i Sverige och genom att det råder ovissa förhållanden med regeringens energipolitik.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om det framtida elbehovet

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Pär Granstedts* (c) den 22 maj anmälda fråga, 1977/78:492, till statsrådet Olof Johansson, och anförde:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat statsrådet Olof Johansson om han anser, att det numera finns skäl att revidera den bedömning av det framtida elbehovet som anfördes som motiv för 1975 års beslut om utbyggnad av kärnkraften.

På grund av statsrådet Olof Johanssons sjukdom har frågan överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Prognoser över den framtida elförbrukningen görs fortlöpande av elproducenterna och statens industriverk. De prognoser som gjorts under de senaste åren anger att förbrukningen inte kommer att stiga i den takt man tidigare antagit. Behovet av elproduktion, som i propositionen 1975:30 bedömdes till 159 TWh år 1985, beräknades av statens industriverk i mars 1977 bli 138

TWh. I industriverkets prognos i oktober 1977 angavs motsvarande siffra till 127 alternativt 124 TWh. Den lägre nivån förutsätter större bidragsgivning till energibesparande åtgärder och strängare tillämpning av administrativa åtgärder än den högre.

Det är viktigt att konstatera att de senaste elprognoserna bygger på antaganden om en lägre tillväxt av industriproduktionen och BNP än vad som förutsattes i 1975 års prognos och innebär en bättre anpassning till verkligheten. Elprognoserna förutsätter fullt kapacitetsutnyttjande i industrin. En förbättrad konjunktur ligger sålunda inom ramen för de prognosvärden som industriverket anger.

1975 års prognosvärde har alltså med dessa antaganden i industriverkets senaste prognos reducerats med ca 35 TWh.

Innevarande kalenderår beräknas elförbrukningen uppgå till knappt 90 TWh. Enligt den prognos som 1975 års riksdagsbeslut baserades på skulle elförbrukningen i år ha uppgått till ca 105 TWh. Skillnaden motsvarar den ungefärliga årsproduktionen vid tre kärnkraftsaggregat.

Jag kan mot denna bakgrund konstatera att 1975 års prognos för förbrukning av el år 1985 inte längre är aktuell och att den därför inte kan ligga till grund för den fortsatta utbyggnadsplanen inom elsektorn i detta tidsperspektiv. Svaret på Pär Granstedts fråga är alltså ja i vad avser behovet av elproduktionsanläggningar år 1985. Regeringens bedömningar rörande den framtida elproduktionen kommer att redovisas i sitt sammanhang i det kommande energibeslutet.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga.

Anledningen till att jag ställde frågan var att bedömningen av elbehovet anfördes som huvudargument för den kärnkraftsutbyggnad som beslutades 1975. Då sades, att för att man skulle kunna klara av den tillväxt av elanvändningen, som förutsågs, vad det nödvändigt att bygga ut kärnkraften till att omfatta 13 kärnkraftverk år 1985. Man medgav visserligen att det fanns problem förknippade med kärnkraften, men eftersom det var så angeläget att täcka elbehovet var man beredd att acceptera dem.

Nu kan vi alltså konstatera att den här ökningen av elbehovet med all sannolikhet inte kommer att inträffa. Om de nuvarande prognoserna håller streck, innebär det en skillnad i förhållande till 1975 års prognoser, motsvarande ungefär halva kärnkraftsprogrammet. Det skulle alltså betyda, att om vi i övrigt genomförde 1975 års energibeslut till punkt och pricka, skulle vi när det gäller kärnkraften klara oss med ungefär de sex reaktorer som f. n. är i drift.

Mot denna bakgrund borde man, enligt min mening, kunna enas om att det kärnkraftsprogram som beslutades 1975 inte längre är aktuellt.

Förändringen av energiprognozen bygger dessutom i stor utsträckning på den spontana energihushållning som vi har fått efter 1975. Det torde därför vara ganska uppenbart, att med en mera ambitiös satsning på energihushåll-

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om det framtida
elbehovet*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om åtgärder för
att skapa ersättningsarbeten vid
nedläggning av
driften vid gruvor-
na i Adakfältet*

ning och på utbyggnad av andra energikällor blir handlingsfriheten beträffande kärnkraften ännu större. Detta framgår dessutom av de alternativ som energikommissionen har räknat fram.

För den dagsaktuella debatten är det intressant att konstatera, att om vi skulle ta några kärnkraftverk i drift nu, skulle vi vara tvungna att ta andra kraftverk ur drift. De kraftverk som vi skulle vara tvungna att ta ur drift är inte oljekondenskraftverk utan ekonomiskt tilltalande kraftverk som vattenkraftverk och kraftvärmeverk. Detta gör att den ibland upphetsade debatten om t. ex. Ringhals 3 och Forsmark 1 verkar anmärkningsvärt obefogad.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om åtgärder för att skapa ersättningsarbeten vid nedläggning av driften vid gruvorna i Adakfältet

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Arne Nygrens* (s) den 23 maj anmälda fråga, 1977/78:499, och anförde:

Herr talman! Arne Nygren har frågat mig hur jag ser på möjligheterna att skapa ersättningsarbeten för de 250 arbetstillfällen som upphört i Adakfältets gruvor.

Den 1 juni 1973 överlämnade nämnden för statens gruvegendom till kommerskollegium en Utredning angående nedläggning av driften vid Adakfältet. Driften upphör under första halvåret 1978.

Från den 1 juni 1973 till utgången av december 1977 har tio företag i Norsjö kommun beviljats lokaliseringsstöd med tillsammans drygt 18 milj. kr. Vid årsskiftet 1977-1978 hade de aktuella företagen ökat sin sysselsättning med 163 personer sedan beslut fattats om stöd till resp. företag.

Genom dessa statliga stödåtgärder har alltså flertalet av de sysselsättningsstillfällen som förloras genom nedläggningen av Adakfältet ersatts. Regeringen kommer naturligtvis även framgent att i en positiv anda pröva varje framställning om regionalpolitiskt stöd till seriösa projekt, som kan leda till nya sysselsättningsstillfällen i kommunen.

Jag vill också nämna att Norsjö kommun och företrädare för berörda departement f. n. diskuterar hur kommunen skall kunna få större möjligheter att hyra ut lämpliga industrilokaler till småindustrin.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Först vill jag säga att jag verkligen förvånar mig över svaret. Här går industriministern tillbaka till utredningstillfället för att finna täckning för en utveckling, som skulle kompensera den nedläggning som skedde långt senare och som jag har frågat om. Låt mig bara säga, industriministern, att nedläggningen av gruvdriften i Adakfältet har kraftigt bidragit till dagens mycket höga arbetslöshet i Norsjö kommun. På arbetsförmedlingen i kommundelen Malå finns i dag 190 människor anmälda arbetslösa och i centralorten Norsjö 120. I Norsjö kommun har man i dag 28 arbetslösa för

varje ledigt jobb som arbetsförmedlingen kan erbjuda. Jag undrar om det finns någon kommun i landet som har så många arbetslösa på varje utbud av lediga jobb. Till alla problem har den senaste tiden kommit ovissheten om Algots fabrik i Norsjö.

Mot denna bakgrund har ersättningen för de 250 jobb som försvann vid nedläggningen av gruvdriften i Rutjebäcken och Adakgruvan varit så angelägen för bygden och för hela Västerbotten att man här har engagerat sig på bred front. Gruvbyarna i Adakfältet har nu tömts på folk. I Rutjebäcken fanns ännu för ett par år sedan 22 gruvlägenheter. Nu är bara två bebodda. I Adakgruvan bodde för ett par år sedan 45 familjer. Nu finns där fem kvar. Gruvbyns Konsum och privataffär har lagts ned. Posten stängdes den 1 maj i år. Folkets hus har sålts och kommer att flyttas. Minigolfbanan håller på att rivas. Allt detta händer i det av centern regerade Sverige i en glesbygd som nu håller på att utplånas.

Såsom en motvikt mot denna utveckling har man hoppats på ersättningsjobb. Men den kommitté som har arbetat med att skapa arbetstillfällen i stället för gruvdriften i Adak har egentligen bara haft ett projekt. Det skrinlades för några år sedan men är nu aktuellt igen. Det vet industriministern.

Jag skulle vilja fråga: Vad döljer sig bakom svarets kryptiska avslutning? Är det det aktuella projekt som man resonerade med departementet om för ett tag sedan eller är det något, som man inte ens känner till i Norsjö kommun? Där är man i dag helt förtvivlad över att departementet inte gör någonting för att lösa de mycket akuta problem som kommunen nu brottas med. Industriministern vet säkert att det är ett projekt som har vandrat upp till regeringen, som nu ligger där och väntar på hantering och som skulle kunna innebära en betydande satsning för kommunen. Men företaget håller nu på att ge upp i förtvivlan.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Arne Nygren vet mycket väl att vi arbetat intensivt med problemen i Norsjö. Bakom sista delen av mitt svar döljer sig helt enkelt de förtvåkande kontakter vi har med kommunens företrädare för att förbereda och underlätta för industrietableringar. Det gäller också ett konkret projekt, och Arne Nygren vet, förmodar jag, att projektet inte är utan komplikationer. Vi har ändå att följa de regler och bestämmelser som fastställts i denna kammare beträffande hur regionalpolitiskt stöd skall kunna utgå till företag. Vi har dessutom tack vare den här regeringens insatser när det gäller regionalpolitiken också kunnat tillämpa offertsystemet, men inom de angivna ramarna måste de projekt som man skall kunna ge samhälleligt stöd också kunna placeras. Det är det som är problemet, Arne Nygren. Här är det inte fråga om bristande vilja från regeringens sida, utan här är det helt säkert fråga om att få en realism i de projekt som presenteras, så att vi med utsikt till framgång skall kunna satsa på att utveckla sysselsättningen.

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om åtgärder för
att skapa ersättningsarbeten vid
nedläggning av
driften vid gruvorna i Adakfältet*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om nedläggningen
av Björkshults
glasbruk*

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Får jag bara säga att sedan herr Åsling blev industriminister har ingenting hänt när det gäller ersättningsjobb till Norsjö kommun. Det är närmast detta jag skulle vilja erinra om. När man nu har ett projekt som är seriöst och som redan är företagsmässigt förankrat i kommunen och av vilket det gäller att nu bygga ut en ny etapp, hoppas jag att regeringen kommer att agera så snabbt som möjligt. Ganska lång tid efter det att man från kommunens sida varit uppe på departementet och fått löfte om att kontakt skulle komma att tas med företaget, fick jag besked, herr Åsling, om att någon sådan kontakt ännu inte hade tagits därför att man inte hunnit med detta. Det är klart att man i vissa bygder i dag känner hopplöshet och misströstar därför att ingenting händer med alla vackra löften som givits om ersättningsjobb.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om nedläggningen av Björkshults glasbruk

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Birger Rosqvists* (s) den 24 maj anmälda fråga, 1977/78:505, till statsministern, och anförde:

Herr talman! Birger Rosqvist har, mot bakgrund av nedläggningen av glashytan i Björkshult, frågat statsministern vad han har att säga till människor som inte längre tror på tidigare utfästelser från styrande politiker. Frågan har överlämnats till mig.

Frågan om fortsatt drift vid Björkshults glasbruk har varit uppe i riksdagen vid två tidigare tillfällen i år. Jag har därvid deklarerat att statligt stöd kan komma i fråga endast om de företagsekonomiska och marknadsmässiga förutsättningarna för företaget kan bedömas vara sådana att en statlig satsning är försvarbar. Kalkyler som visar att dessa förutsättningar är uppfyllda har inte presenterats. Några utfästelser som inte infriats har inte gjorts i detta fall, varken i riksdagen eller annorstädes.

Birger Rosqvist tar i sin fråga upp Björkshult som exempel. Vilka fall han syftar på där utfästelser har gjorts men inte infriats framgår ej av frågan, och jag kan följaktligen inte gå i ytterligare svaromål.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Den som känner sig bedragen blir bitter. Människor i Högsby kommun och Björkshult är bittra av den anledningen att såväl utfästelser före ett val som uttalanden senare har förespeglat fortsatt sysselsättning i Björkshult.

För det första skulle ett centerparti i regeringsställning alldeles speciellt värna om möjligheten för små samhällen och små företag att leva vidare.

För det andra skulle strukturförändringar och rationaliseringar inte genomföras om de skulle medföra försämrade levnadsbetingelser för männi-

skor bosatta i glesbygder.

För det tredje har, sedan centern fått hand om regionalpolitiken, Högsby kommun – där Björkshult ligger – förklarats vara en kommun som är en s. k. grå zon, där speciella hänsyn skulle tas till behovet av ett utvecklat näringsliv.

Avveckling av näringsgrenar och arbetsplatser innan någon som helst annan industri förmått etablera sig och ersätta förlorade arbetsplatser skulle ju motverkas i och med att man hittat på detta om grå zoner.

För det fjärde: Statsministern har vid besök på platsen lovat att göra allt för att rädda jobben i Björkshult.

För det femte: När industriministern sedan sade nej till ett statligt lån på 4 milj. kr. var företagets orderstock välfylld, men strukturomvandlingen, sade industriministern, är på gång i glasindustrin, och den skulle störas om Björkshult fick sina 4 milj. kr.

Det är detta, herr talman, som gjort att människors tilltro, främst till styrande politiker men också till politik och demokrati, kan helt försvinna.

Jag hade väl väntat mig att *statsministern*, till vilken jag ställt frågan, på något sätt skulle komma med någon förklaring. Men nu är tydligen även frågor om förtroende inlemmade i herr Åslings doktrin. Även förtroende-frågor som rör demokrati, tilltro till partiprogram och tilltro till politiker är numera strukturfrågor, som ges en behandling där det rationaliseras på sådant sätt att de besvaras med ja så på en gång, tillsammans med 13 andra över ett vitt fält spännande viktiga frågor, av industriminister Nils Åsling från centerpartiet.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Om timmen inte vore så sen, herr talman, skulle det finnas mycket att säga om Birger Rosqvists allmänna kommentarer kring frågan. Nu får jag inskränka mig till att ge några sakliga kommentarer.

Det har nyligen hållits två ganska långa riksdagsdebatter i den här frågan. Jag vill faktiskt allvarligt ifrågasätta, om Birger Rosqvist gjort sig besvär med att gå igenom de debatterna.

Statsmakterna har lagt fast riktlinjerna för det regionalpolitiska stödet. Jag stöder riksdagens beslut. Regeringen har att hålla sig till detta beslut och till de författningar som gäller för de enskilda ärendena. Detta kan inte vara obekant för frågeställaren. Birger Rosqvist måste väl ändå vara medveten om att de beslut som riksdagen fattar skall vara vägledande för regeringens arbete.

Stödet till Björkshult skulle, med de kalkyler som har presenterats, stå i direkt strid med det åtgärdsprogram för branschen som regeringen fastställde på våren 1977.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Birger Rosqvist *har* gjort sig besväret att gå igenom de debattomgångar som industriministern Nils Åsling har haft med min

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om nedläggningen
av Björkshults
glasbruk*

partivän Bernt Nilsson, bl. a. i den här frågan. Jag har också kunnat analysera de debatterna, och på basis av dem har jag ställt min fråga.

Det är ju ändå industriministern som ligger bakom filosofin om de grå zonerna. Här lägger man ned en industri innan någonting annat har kommit i stället.

Jag vill slå fast samma sak som Kjell-Olof Feldt gjorde tidigare i debatten i kväll – den debatt som gällde järnverket i Horndal – dvs. hur centerns löften före ett val håller när de konfronteras med verkligheten: då försvinner arbetsplatserna, även från dessa små bruksorter, och någonting annat ser man inte komma i stället. Människorna blir bittra och undrar vad vi politiker håller på med.

Jag tycker att de synpunkterna inte borde vara främmande för industriministern.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om domänverkets och ASSI:s verksamhet

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Björn Körlofs* (m) den 25 maj anmälda fråga. 1977/78:509, till arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Björn Körlof har frågat arbetsmarknadsministern om han vill vidta åtgärder så att domänverket och ASSI bättre än vad som synes vara fallet anpassar sin verksamhet avseende avverkning av timmer i Särna och Idre revir samt transport av timmer från Gästrikland till sågverk i norra Dalarna i överensstämmelse med regeringens sysselsättnings- och regionalpolitik.

Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Enligt vad jag inhämtat sker avverkningen såväl i Dalarna som i Gästrikland enligt uppgjorda långsiktsplaner. På grund av svårigheter för domänverket att anskaffa egen arbetskraft i norra Dalarna har verket måst anlita entreprenör för att få fram utlovad kvantitet timmer till sina kunder.

Den i frågan angivna transporten av timmer från Gästrikland till ett sågverk i Dalarna beror på en av ASSI begärd tillfällig minskning av leveranserna till Skinnskatteberg av ca 6 000 m³. Denna kvantitet har därför sålts till ett sågverk vid Siljan.

Jag kan inte finna att domänverkets i frågan angivna åtgärder strider mot regeringens regionalpolitiska intentioner, tvärtom synes verket genom sina leveranser medverka till att sågverken i Dalarna kan bibehålla eller t. o. m. öka sin produktion.

Jag vill i övrigt erinra om de av riksdagen (prop. 1968:103, JoU 1968:32, rskr 1968:269) fastställda grunderna för domänverkets förvaltning av statens skogar, som innebär att verksamheten skall ha en strikt ekonomisk inriktning. Jag har ingen formell möjlighet att ingripa mot verkets leveransplanering.

BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Jag vill först tacka industriministern för svaret på min fråga.

Frågan ställdes mot bakgrund av att många människor i de bygder det här är fråga om ställde sig minst sagt förvånade till de uppgifter som cirkulerade om att arbetskraft flögs in från annat län till en bygd som har svårartade sysselsättningsproblem. Samma förundran kan också spåras när det gäller sysselsättningssituationen vid ASSI:s såg i Horndal och de timmertransporter som man upplevde gick sågen förbi, trots att den enligt mångas uppfattning låg närmast till hands för att utföra uppsågningen av timret och att man därmed kunde underlätta den besvärliga situationen i Horndal.

I hela Dalarna är ungdomsarbetslösheten f. n. 31 %. Av de 3 300 arbetslösa som sökte arbete i april var 1 000 män och kvinnor under 25 år. Av de 1 000 som f. n. är helt arbetslösa har 350 varit utan jobb flera månader. Detta är litet grand av bakgrunden till att man ställer sig litet undrande.

Jag är tacksam för att industriministern med sitt svar klarlagt vissa förhållanden genom de uppgifter som han har lämnat i svaret – uppgifter som för mig var svåråtkomliga.

Vad gäller transporten av timmer från Gästrikland till ett sågverk vid Siljan, har jag en viss förståelse för att man i Horndal ser med förundran på dessa transporter till ett sågverk som enligt uppgift har nog med timmer samtidigt som situationen är svår i Horndal.

När jag ställde frågan om detta står i överensstämmelse med regeringens sysselsättnings- och regionalpolitik har jag uppfattat politiken så att ambitionen bl. a. är att bygga upp slagkraftiga lokala arbetsmarknader som förmår att ta stötar. Denna inflygning av arbetskraft tycker jag inte är riktigt i överensstämmelse med denna politik. Jag är fullt medveten om att domänverket arbetar under konkurrens och skall sköta sin verksamhet enligt strikt ekonomiska principer, men det bör genom den här debatten också vara klarlagt att sådana här aktiviteter som man ägnar sig åt kan få effekter vad gäller den lokala ortsbefolkningens uppfattning om företagets ansvar för arbetskraft och sysselsättning inom bygden där de arbetar.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 På förslag av talmannen beslöt kammaren att den på föredragningslistan återstående frågan skulle besvaras vid morgondagens sammanträde.

§ 13 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle trafikutskottets betänkanden nr 28 och 27 samt

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

*Om domänverkets
och ASSI:s verk-
samhet*

Nr 159

Onsdagen den
31 maj 1978

försvarsutskottets betänkande nr 28 i nu angiven ordning uppföras närmast
efter socialutskottets betänkande nr 36.

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 23.54.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert